

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการป่าชุมชน โดยเครือข่ายป่าชุมชน
ลุ่มน้ำปิงในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยเนื้อหาของผลการศึกษาในบทนี้แบ่งผล
การศึกษาออกเป็นส่วนต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 บริบทพื้นที่ศึกษา เป็นเนื้อหาในส่วนบริบทของพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำปิงตอนบน
ในเขตอำเภอเชียงดาวโดยทั่วไป รวมทั้งบริบทของพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ต.เมืองนะ และ
หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ต.แม่นะ ประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน ขอบเขตพื้นที่
ลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมโดยทั่วไป

ส่วนที่ 2 เนื้อหาเกี่ยวกับเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
ประกอบด้วยเนื้อหาด้านที่มาและเงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมตัวของเครือข่ายป่าชุมชน
วัตถุประสงค์ของเครือข่าย กระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการป่าชุมชน รวมทั้งกิจกรรม
และการดำเนินงานของเครือข่ายฯ

ส่วนที่ 3 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยในการศึกษาเนื้อหาในส่วน
นี้จะนำเสนอข้อมูล ในด้านที่มาของการก่อตั้งเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านนาหวาย และ
หมู่บ้านปางมะโอ รวมถึงรูปแบบการจัดการป่าชุมชน แผนการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบใน
พื้นที่แต่ละหมู่บ้านและคณะกรรมการของเครือข่ายป่าชุมชนแต่ละหมู่บ้าน

ส่วนที่ 4 เป็นเนื้อหาในด้านของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม ซึ่ง
ประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า
ชุมชน และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการร่วมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่า
ชุมชน ของเครือข่ายป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยได้นำข้อมูลต่างๆมาหาความสัมพันธ์ และ
ศึกษาเปรียบเทียบถึงลักษณะการจัดการ กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน
ในระดับหมู่บ้าน ว่าในพื้นที่ที่แตกต่างกันในพื้นที่ต้นน้ำ และปลายน้ำจะมีรูปแบบการจัดการ
และการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มชาวบ้านเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ส่วนที่ 5 ทศนคติ ความคิดเห็น เหตุผลและความคาดหวังในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก
เครือข่ายป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่ของหมู่บ้านนาหวาย และพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอ รวมทั้ง
ประเด็นความขัดแย้ง ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น จากกระบวนการทำงานหรือการดำเนินกิจกรรม

ของเครือข่ายป่าชุมชน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่หมู่บ้านห้วยและหมู่บ้านปางมะโอ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร (แผนที่ 4.1)

4.1 บริบทพื้นที่ศึกษา

การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในหลายพื้นที่ของประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่า ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นฐานทรัพยากรที่คอยหล่อเลี้ยงการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมาตั้งแต่อดีต ชุมชนกับทรัพยากรมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง จนก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ มีกฎกติกา ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นจารีต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีการปฏิบัติสืบทอดกันเป็นเวลานาน

ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน ครอบคลุมพื้นที่ 1.2 ล้านไร่ ในเขตปกครองอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 72 หมู่บ้าน 6 ตำบล ประกอบไปด้วย ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่เป็นคนไทยพื้นราบและชนเผ่าต่างๆ ได้แก่ ลีซอ ลาหู่ กระเหรี่ยง ม้ง อาข่า ปะหล่อง จีนฮ่อ และไทยใหญ่ พื้นที่ป่าจะประกอบด้วย ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบเขา โดยพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบนที่ครอบคลุมอำเภอเชียงดาวนั้น ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของสายน้ำปิง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการประกาศให้เป็นป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติเชียงดาว อุทยานแห่งชาติศรีลานนา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว ป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี และพื้นที่ป่าลุ่มน้ำชั้น 1A ซึ่งจากสภาพป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์นั้น ได้มีกลุ่มชาวบ้านได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าบริเวณใกล้กับหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่ และจากการดำเนินงานของโครงการจัดการลุ่มน้ำปิงและเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง พบว่า พื้นที่ป่าบางส่วนนั้นยังมีการบุกรุกแผ้วถาง ทำลายป่า และมีแนวโน้มว่าจะขยายความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบัน มีถนนตัดเข้าถึง ทำให้การเดินทางสะดวกสบาย และมีชุมชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งชาวไทยพื้นราบและชนเผ่าต่างๆ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทางโครงการจัดการลุ่มน้ำปิง และเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง จึงได้มีการสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านมีการจัดการป่าชุมชน โดยกำหนดจำนวนพื้นที่ป่าให้เหมาะสม ให้มีการออกกฎระเบียบโดยชุมชน รวมทั้งสร้างความเข้าใจเรื่องการจัดการป่าชุมชนให้กับสมาชิกชาวบ้าน ให้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการร่วมกันดูแลรักษาป่าฟื้นฟูสภาพป่า และมีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

ในการศึกษา เรื่องกระบวนการจัดการป่าชุมชนโดยเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง (ตอนบน) ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ต้องการมองและเปรียบเทียบถึงลักษณะของการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน โดยเครือข่ายชุมชนในการดูแลรักษาป่าในพื้นที่ชุมชนของ

ตนเอง จึงได้เลือกพื้นที่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณตอนบนและตอนล่างของกลุ่มน้ำปิงตอนบน คือ หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ต.เมืองนะ ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ตอนบนของกลุ่มน้ำ และหมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ต.แม่่นะ ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ตอนล่างของกลุ่มน้ำ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบลักษณะการจัดการป่าชุมชนแต่ละพื้นที่ ซึ่งพื้นที่โดยทั่วไปของหมู่บ้านมีลักษณะ ดังนี้

1.) หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

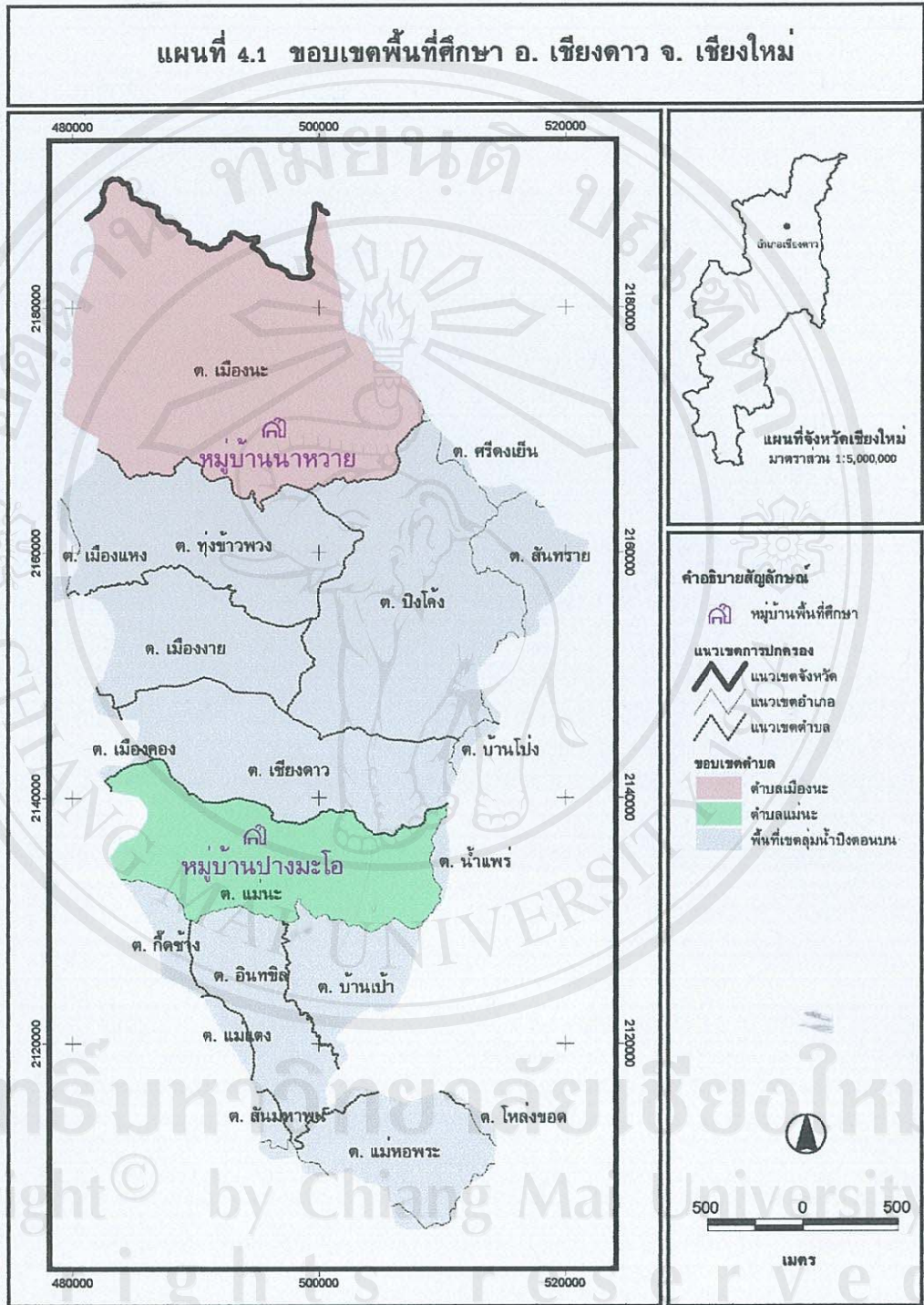
บ้านนาหวายเป็นหมู่บ้านหลักมีหมู่บ้านบริวารหรือที่เรียกว่าหย่อมบ้านอีก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านรินหลวง บ้านหนองวัวแดง ก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 2440 ปัจจุบันมี นายมนูญ นามวงศ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านนาหวายและเป็นกำนันตำบลเมืองนะด้วย มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 320 ครัวเรือน แต่เดิมนั้น ดินแดนที่มีการตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน อาจเป็นดินแดนของพวกลัวะหรือ ละว้ามาก่อน จากหลักฐานการค้นพบซากปรักหักพัง และสิ่งก่อสร้างที่พบในปัจจุบัน ซึ่งเป็นฐานอิฐ มีการสันนิษฐานว่า น่าจะเป็น โบสถ์เก่าแก่ เพราะยังพบหลุมฝังศพเรียงรายตามสันเขา

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านรินหลวง ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านโล๊ะป่าหาญ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านน้ำรู ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเชียงดาว

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านนาหวายนั้น ตั้งอยู่บนถนนแม่ฮ่องสอน - นาหวาย ห่างจากอำเภอ เชียงดาว 45 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเชียงดาว ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่การปลูกข้าว ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่วเหลือง และมะเขือส้ม่วง โดยเฉพาะมะเขือส้ม่วงที่มีผลต่อการทำลายหน้าดินในจำนวนมากเนื่องจากการใช้สารเคมีใน ปริมาณที่สูง จึงส่งผลกระทบต่อให้เกิดสารพิษปนเปื้อนในน้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำปิง

ลักษณะของประชากรเป็นชุมชนที่มีทั้งชาวไทยพื้นราบ และชาวไทยใหญ่ที่อพยพมาจากประเทศพม่า เพราะพื้นที่มีอาณาเขตที่อยู่ใกล้กับพม่า ดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่จะทำให้ชนเผ่าต่างๆอพยพเข้ามาอยู่อาศัย บ้านนาหวายนับได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่ติดชายแดนไทย - พม่า มีระยะห่างเพียง 15 กิโลเมตรเท่านั้น จึงมีหน่วยงานที่เข้ามารักษาความปลอดภัยได้แก่ สถานีตำรวจภูธรบ้านนาหวาย กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 335 กองร้อยทหารพรานที่ 336

ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ) ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.). หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

บ้านปางมะโอเป็นชุมชนพื้นราบที่อาศัยอยู่บนคอยสูง ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านหลักที่ปกครองหมู่บ้านบริวารหรือที่เรียกว่า หย่อมบ้านอีก 7 หย่อมบ้าน ประกอบไปด้วย บ้านปางมะโอ บ้านปางกลาง บ้านปางใหม่ บ้านปางโน บ้านปางสามสบ บ้านห้วยเฮี้ย และบ้านห้วยแก่ง เป็นชุมชนถิ่นไทยล้านนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัจจุบันมีผู้คนอาศัย 418 หลังคาเรือน โดยมีนายอินทร ใจระวัง เป็นผู้ใหญ่บ้านปางมะโอ

คำว่า “ปางมะโอ” สันนิษฐานว่า หมู่บ้านดังกล่าวเคยมีลั๊วะเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ก่อนคำว่า “ปาง” หรือ “ปาง” ตามตำนานที่มาจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่บอกว่า ครูบาศรีวิชัยได้มาสร้างพระธาตุ โดยนำลูกส้มโอรองคำ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “มะโอคำ” ตามภาษาพื้นเมืองมาฝังบริเวณใต้พระธาตุ ปัจจุบันยังมองเห็นเงาพระธาตุคอยสุเทพ ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระครูบาศรีวิชัยอยู่ ต่อมาคำว่า “มะโอคำ” จึงเพี้ยนมาเป็น “หมู่บ้านปางมะโอ” ซึ่งผสมผสานมาจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยซึ่งเป็นชาวลั๊วะที่เรียกเพิงที่พักของตนเองว่า “ปาง” ผสมกับคำสันนิษฐานจากพระครูบาศรีวิชัย จนเพี้ยนมาเป็น “หมู่บ้านปางมะโอ” จนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479 มา นับเป็นเวลา 64 ปี

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านป่าเมี่ยงแม่ซ้าย ตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านห้วยตาด ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านปางหก ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านลาหู่ปางยายสุข ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง

หมู่บ้านปางมะโอ ตั้งอยู่บริเวณระหว่างหุบเขา เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก เนื่องจากได้รับความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำและปุ๋ยจากภูเขา ในอดีตและปัจจุบันชุมชนหาเลี้ยงชีพและมีรายได้หลัก คือ การทำสวนเมี่ยง สวนชา เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำมาตั้งแต่เดิม ระบบวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเป็นแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน ส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวไทยพื้นราบถิ่นไทยล้านนา มีภาษาคำเมืองเป็นภาษาหลัก รายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนมาจากการประกอบอาชีพทำสวนเมี่ยง หรือชา รองลงมาคือ สวนผลไม้ที่มีการปลูกแซมลงไประหว่างช่องว่างของต้นเมี่ยงกับต้นไม้ใหญ่หลักๆ คือ ส้มโอ ชุมชนได้มีการรวมกันก่อตั้งขึ้นมารวมระยะเวลา 64 ปี จากชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่บนราบสองฝั่งลำน้ำปิง มีอาชีพทำนาเป็นหลัก เลี้ยงสัตว์ เก็บหาของป่าควบคู่กันไปได้พากันขึ้นไปอาศัยบนบริเวณสันเขา เพื่อหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเพาะปลูกต้นเมี่ยง ทั้งนี้เพียงเพื่อหวังว่าจะมีเมี่ยงไว้ใช้กินตลอดทั้งปี ตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ จนถึงปัจจุบัน

4.2 ที่มา และเงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมตัวของเครือข่ายป่าชุมชน

4.2.1 ที่มาของเครือข่ายป่าชุมชน

ขบวนการป่าชุมชนในภาคเหนือ ได้ก่อตัวขึ้นจากความขัดแย้งในแนวคิดและแนวทางในการจัดการทรัพยากรระหว่างรัฐซึ่งผูกขาดอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จในการจัดการทรัพยากร กับชุมชนท้องถิ่นซึ่งด้อยอำนาจและถูกกีดกันมิให้เข้าถึงทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

มีหลักฐานมากมายที่สามารถยืนยันได้ว่า เป็นเวลาเนิ่นนานไม่ต่ำกว่า 200 ปี ที่ชุมชนในเขตป่ามีแนวทางการจัดการด้วยกลไกทางวัฒนธรรม ที่ก่อเกิดความสมดุลในการดำรงอยู่ร่วมกับสภาพธรรมชาติ ในรูปแบบที่เรียกขานในปัจจุบันว่า "ป่าชุมชน" แต่ 100 กว่าปีของการก่อตั้งกรมป่าไม้ในประเทศไทย ได้ทำให้ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นเกิดความระส่ำระสาย รวมไปถึงการผูกขาดอำนาจ ในการจัดการทรัพยากรภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งไปสู่การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้ทำให้ทรัพยากรในท้องถิ่นถูกขูดรีด และล้างผลาญอย่างหนัก (อัจฉรา รัศยุติธรรม, 2542)

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ นำไปสู่การเกิดวิกฤติปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นที่เคยอยู่อย่างสงบสุขรุกราน เพราะทรัพยากร ดิน น้ำ และป่า อันหมายถึงปัจจัยแห่งความมั่นคงของชีวิตกำลังถูกแย่งชิงไป เพื่อความร่ำรวยให้กับนายทุนจากภายนอก ภายใต้ นโยบายรัฐที่ลำเอียง จะเห็นได้ว่า ความรุนแรงของวิกฤติปัญหาที่รุนแรง ได้บีบบังคับให้ชุมชนท้องถิ่นต้องทำการดิ้นรนหาทางออกทุกวิถีทาง ดังนั้น การลุกขึ้นทวงถามถึงสิทธิของตนเองเพื่อเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ในสังคมดูจะเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ชุมชนในเขตป่าสามารถที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้ และนั่นเองเป็นที่มาของการก่อเกิดขบวนการป่าชุมชนในภาคเหนือ

ในการศึกษาเรื่องกระบวนการจัดการป่าชุมชน โดยเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปึงตอนบน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับที่มาของเครือข่าย รวมทั้งเงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมตัวของเครือข่ายป่าชุมชนนั้น เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 7 ช่วงเวลา ดังนี้

1. ช่วงที่หนึ่ง พ.ศ. 2531 – 2533 การตกเตียงในเรื่องสิทธิ และการเข้าถึงทรัพยากร

ในช่วงเริ่มแรกนั้น ลักษณะของแนวคิดป่าชุมชนและการรวมตัวกันของชุมชนให้เกิดเป็นเครือข่ายนั้น เกิดขึ้นในฐานะที่เป็นแนวคิดทางเลือกต่อการผูกขาดอำนาจการจัดการป่าอันล้มเหลวของรัฐ ในช่วงระหว่างปี 2531 – 2532 การจัดการป่าเพื่อการค้าได้ก่อให้เกิดการทำลายจากชุมชน การต่อต้านการสัมปทานทำไม้ของชุมชนท้องถิ่นได้เกิดขึ้นทั่วทั้งภาคเหนือ การ

รณรงค์คัดค้านสัมปทานโดยชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ได้นำไปสู่การประกาศปิดป่าสัมปทาน ได้กระตุ้นให้องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มนักวิชาการตื่นตัว ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า อันเป็นทางเลือกในการรักษาป่าที่เหลืออยู่ภายในประเทศ ในส่วนของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงนั้น ได้มีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2530 ชาวบ้านหลายหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง ได้ร่วมกันรณรงค์ทั้งต่อต้านและคัดค้านการสัมปทานตัดไม้ ด้วยความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรในผืนแผ่นดิน และด้วยความตระหนักถึงผลกระทบ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสูญเสียพื้นที่ป่าแล้ว ชาวบ้านยังเห็นว่า น้ำในลำห้วย แม่น้ำและเหมืองฝายที่เป็นปัจจัยหลักสำหรับการเพาะปลูกนั้นได้เหือดแห้งหายไป ความต้องการของชาวบ้านที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่า จึงได้เริ่มมีการรวมตัวกันขึ้น

ในระหว่างปี 2532 – 2533 นั้น นักพัฒนาและนักวิชาการได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลพื้นที่ที่มีการจัดการโดยชุมชนใน 140 ป่าชุมชนทั่วภาคเหนือของประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้มีการร่วมกันจัดสัมมนาและการประชุมเพื่อร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน ในปีถัดมา กรณีการต่อสู้ของชาวบ้านที่หมู่บ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อคัดค้านมิให้ผู้มีอิทธิพลในจังหวัดเชียงใหม่ทำลายป่าชุมชนของชาวบ้าน ได้นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปนโยบายป่าไม้ และการรับรองสิทธิในการจัดการป่าของตนเอง การต่อสู้ของชาวบ้านห้วยแก้วได้ทำให้กรมป่าไม้มองรับการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยแก้วอย่างเป็นทางการ ในเดือนธันวาคม 2533 และได้มีการประกาศให้ป่าชุมชนหมู่บ้านห้วยแก้วเป็นป่าชุมชนแห่งแรกในประเทศไทย (อัจฉรา รัญศิริธรรม, 2542)

จะเห็นได้ว่า การเคลื่อนไหวเรื่องป่าชุมชนในช่วง ปี พ.ศ. 2531 -2533 ได้นำไปสู่การเริ่มต้นตกเตียงในเรื่องสิทธิของชาวบ้านในท้องถิ่น และการเข้าถึงทรัพยากร อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวดังกล่าวยังไม่อาจนับได้ว่าเป็นขบวนการของการเคลื่อนไหวของท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพราะการต่อรองและเคลื่อนไหวเพื่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของนโยบายป่าไม้ตลอดจนการรณรงค์ เป็นการริเริ่มโดยองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ ในขณะที่การต่อรองเพื่อรองรับสิทธิในการจัดการป่าชุมชนระหว่างชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน และกรมป่าไม้ ยังหาข้อยุติไม่ได้นั้น การขยายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้ดำเนินต่อไปในภาคเหนือและได้เป็นข้อขัดแย้งที่สำคัญระหว่างรัฐและชุมชนในเขตป่า ซึ่งนโยบายดังกล่าว ไม่เพียงแต่เป็นการยืนยันรับรองอำนาจของรัฐในการควบคุมพื้นที่ป่า ไม้ แต่ยังเป็นการพยายามรื้อฟื้นอำนาจรัฐที่เคยล้มเหลวในการจัดการป่าแบบสัมปทานในอดีตที่ผ่านมา แนวคิดการอนุรักษ์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในก้นนโยบายของรัฐ เครื่องมือแห่งการบรรลุป่าแห่งการอนุรักษ์ได้

รวมถึง การผนวกเอาป่าสงวนแห่งชาติเข้าเป็นส่วนหนึ่งของป่าอนุรักษ์ การจำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชน ตลอดจนการขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่

2. ช่วงที่สอง พ.ศ. 2534 – 2537 ขบวนการการรวมตัวเป็นเครือข่ายป่าชุมชน

ขบวนการการรวมตัวเป็นเครือข่ายป่าชุมชนพัฒนามาจากการปิดกั้นของรัฐเหนือพื้นที่ป่า อันเป็นการปิดกั้นวิถีชีวิตของชุมชน การเข้าถึง การควบคุมทรัพยากรป่าโดยชุมชน และรักษาคุณภาพของนิเวศวิทยาชุมชน ลักษณะของการรวมตัวดังกล่าวเป็นปฏิบัติการร่วมของชุมชนชายขอบเพื่อตอบโต้การที่รัฐคุกคามถิ่นฐานบ้านเกิดของตน โดยกลุ่มชาวบ้านที่ถูกประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ได้มีการพยายามค้นหาแนวทางในการต่อรองกับรัฐ เพื่อจะได้ไม่ถูกอพยพ โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มปรึกษาหารือกันในระดับชุมชน ขยายเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชนจนในที่สุดได้ก่อตัวเป็นองค์กร “หน่วยเหนือ” ในปี 2537 และพัฒนาเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ (คกน.) ในที่สุด

ในส่วนในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบนนั้น ในช่วงปี 2536 มีหลายหมู่บ้านในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำปิงตอนบน ได้เริ่มมีการวางกฎกติกา ระเบียบของชุมชน และประกาศที่จะจัดการกับพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า และมีการใช้ประโยชน์เก็บหาของป่าด้วยความระมัดระวัง จึงถือได้ว่าเป็นที่มาของการสร้างเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว

จากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ยุคคัดค้านสัมปทานป่าไม้จนถึงยุคคัดค้านการอพยพคนออกจากป่าแม้ว่าจะยังไม่มียุทธศาสตร์ป่าชุมชนเกิดขึ้น แต่ก็ส่งผลให้คำว่า “ป่าชุมชน” กลายเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในสังคมไทย ขณะที่ชุมชนซึ่งดูแลรักษาป่าในเขตภาคเหนือได้รวมตัวกันเป็นเครือข่าย ตลอดจนปรับแนวทางการจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชนหลายเครือข่าย ซึ่งต่างพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย ตลอดจนปรับแนวทางการจัดการป่าให้สอดคล้องกับยุคสมัย บริบททางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ

3. ช่วงที่สาม พ.ศ. 2538 - 2539 เทคโนโลยีทางแผนที่

การจัดจำแนกป่าโดยใช้เส้นแบ่งเขตป่าออกเป็นประเภทต่างๆ ได้กลายเป็นเครื่องมืออันทรงอำนาจที่รัฐใช้เพื่อบ่งบอกและควบคุมสิ่งที่ต้องการและไม่ต้องการภายในเส้นแบ่งเขตนั้นๆ (Vandergeest and Peluso, 1995) ภายใต้กรอบกำหนดดังกล่าว เส้นขอบเขตป่าและเขตแดนที่แบ่งตามธรรมชาติของชุมชน ได้ถูกเขียนทับโดยการจัดแบ่งประเภทป่าชนิด

ใหม่ของรัฐ นั่นคือ ป่าต้นน้ำ และป่าอนุรักษ์ ในขณะที่เส้นแบ่งแดนของชุมชนเป็นสิ่งที่ “มองไม่เห็น” และ “ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีอยู่จริง” เส้นแบ่งเขตป่าของรัฐ กลับเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนใน “แผนที่” อันถือเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่เป็น “สากล” และ “เข้าใจได้”

ในช่วงปลายปี 2538 นั้น ด้วยความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชน และศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน ในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (RECOFT) ทำให้เกิดการฝึกอบรมจัดทำแผนที่อย่างเป็นระบบได้เริ่มต้นขึ้น โดยเป้าหมายของโครงการดังกล่าวเป็นไปเพื่อพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ 5 ลุ่มน้ำที่สำคัญ อันได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่วาง พื้นที่ลุ่มน้ำแม่แจ่ม พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน พื้นที่ลุ่มน้ำกก และพื้นที่ลุ่มน้ำสะเมิง ให้สามารถอ่านและใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศในการอธิบายและระบุลักษณะการใช้ประโยชน์ในแต่ละพื้นที่ในพื้นที่ของชุมชน ตลอดจนช่วยในการวางแผนการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ โดยให้กลุ่มชาวบ้านร่างแผนที่ในหมู่บ้าน จากนั้นจึงเทียบเคียงแผนที่ที่ชาวบ้านร่างขึ้น กับภาพถ่ายทางอากาศโดยใช้เครื่องหมายทางภูมิศาสตร์ตามธรรมชาติที่ตรงกันของแผนที่ทั้งสองประเภทเป็นตัวเทียบเคียง เช่น แม่น้ำ และภูเขา เป็นต้น จากนั้นทำการวางจุดกิจกรรมและการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านลงในแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ เช่น ป่าต้นน้ำ ป่าต้องห้ามประเภทต่างๆ ที่ไร่ นา สวน และที่ตั้งบ้าน เป็นต้น เมื่อพื้นที่และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประเภทต่างๆ ได้ถูกกำหนดตำแหน่งลงในแผนที่อย่างละเอียดแล้ว จึงมีการแลกเปลี่ยนถกเถียงในเรื่องการจัดการทรัพยากร จากนั้นเทคโนโลยีทางแผนที่ จึงได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองสำคัญที่ชาวบ้านเริ่มใช้ภายในการเมืองเรื่องป่าอนุรักษ์

4. ช่วงที่สี่ พ.ศ. 2539 – 2540 การจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 การจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงนั้นยังไม่เกิดเป็นรูปธรรมนักหากมองการเชื่อมโยงในบริบทลุ่มน้ำ พบว่ามีการจัดการแยกส่วนในแต่ละชุมชน แต่พบว่ามีกลไกการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนอยู่ นั่นคือ การจัดการระบบเหมืองฝายที่บางหมู่บ้านมีการใช้ประโยชน์เหมืองร่วมกันที่เป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์โครงสร้างทางสังคมร่วมกัน เช่น คณะกรรมการเหมืองฝาย ในด้านการจัดการป่าก็พบว่า มีการจัดการที่ยังขาดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดปัญหาด้านการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน มีการจัดการโดยสร้างข้อตกลงภายใต้บริบทวัฒนธรรมและความเชื่อของแต่ละชุมชน แต่ยังคงพบว่าการแสวงหาผลประโยชน์จากภายนอก เช่น การลักลอบตัดไม้เพื่อการค้า การบุกรุกป่าเพื่อครอบครองที่ดินของนายทุน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้พัฒนาโครงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงโดยประชาชนมีส่วนร่วม โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายการทำงานคือ การพัฒนาและเสริมศักยภาพชุมชนให้มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ด้วยการค้นหาผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มที่สนใจ รวมทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งในท้องถิ่นผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน อีกทั้งการประสานความร่วมมือภาคีต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งภาคราชการ องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรเอกชน และสถาบันวิชาการ ที่จะจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำทั้งระบบอย่างมีส่วนร่วมของพหุภาคี

5. ช่วงที่ห้า พ.ศ. 2540 – 2541 เรียนรู้ปัญหาและค้นหาศักยภาพ

ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและค้นหาศักยภาพในพื้นที่ โดยการลงศึกษาข้อมูลในระดับหมู่บ้าน โดยมีการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรท้องถิ่น ดิน น้ำ ป่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพปัญหา รวมทั้งค้นหาผู้รู้ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรที่มีในพื้นที่ต่างๆ ที่มีความหลากหลายไปตามบริบททางกายภาพและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่างๆ โดยการสัมภาษณ์จัดเวทีชาวบ้าน วิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกัน ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งทราบข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการทำงานร่วมกับชุมชน จากการศึกษาข้อมูลพบว่าสถานการณ์ปัญหาที่พบมีทั้งปัญหาพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับทิมที่ทำการปัญหาการใช้ประโยชน์จากป่า การบุกรุกพื้นที่ป่าของนายทุนเพื่อทำรีสอร์ทและปลูกส้ม รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและค้นหาศักยภาพในพื้นที่ โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีคุณนิคม พุทธา เป็นผู้ประสานงานมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของโครงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงโดยประชาชนมีส่วนร่วม พบว่าในแต่ละพื้นที่ก็มีลักษณะปัญหาที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน แต่ยังพบว่าชุมชนต่างๆ ยังมีระบบการจัดการทรัพยากรดั้งเดิมที่เป็นจุดแข็ง เช่น การจัดการป่าต้นน้ำ ป่าขุนน้ำ ระบบการจัดการเหมืองฝาย เป็นต้น ซึ่งกระบวนการทำงานในช่วงแรกทำให้ชุมชนได้รับทราบสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรที่มีผลกระทบต่อชุมชน จึงทำให้เกิดกลุ่มคนที่สนใจปัญหาและเกิดการร่วมมือกันเป็นทีมในการทำงาน ก่อเกิดองค์กรชุมชนเป็นเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่ง

ถือได้ว่าเป็นองค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นมาจากการรวมกลุ่มของสมาชิกหมู่บ้าน ซึ่งชุมชนที่มีการจัดการป่า ผนวกกับการเผชิญสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ที่มีปัญหาใกล้เคียงกัน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยลำพัง จึงการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการในเดือนธันวาคม 2540 ซึ่งเป็น การรวมตัวระหว่างชุมชนที่ดูแลรักษาป่า 17 ป่าที่เห็นพ้องร่วมกันว่า การดูแลรักษาทรัพยากร โดยลำพังดังที่แต่ละชุมชนเคยทำมานั้นยังขาดพลัง และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงตกลงที่จะ รวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหารักษาทรัพยากรธรรมชาติ ที่เสื่อมโทรมลงทุกวัน และได้มีกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน เช่น การสำรวจสภาพป่า พัฒนาแผนการจัดการป่าชุมชน ให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น โดยยึดการจัดการในบริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อและ ประสานวิธีการจัดการใหม่ๆ การสร้างเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการจัดการป่า รวมทั้ง การพัฒนากลไกการทำงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชน และร่วมผลักดันนโยบายป่า ชุมชน โดยการเสนอรายชื่อสนับสนุนร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 กับองค์กรพันธมิตร

6. ช่วงที่หก พ.ศ. 2542 – 2543 การจัดการป่าชุมชนพัฒนาสู่การจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทั้ง ระบบ

เนื่องจากชุมชนสนใจประเด็น การจัดการป่าชุมชนซึ่งเป็นกระแสการจัดการ ทรัพยากรภาคประชาชนในขณะนั้น ประกอบกับอยู่ในช่วงของการนำเสนอร่าง พ.ร.บ. ป่า ชุมชน ฉบับประชาชน ดังนั้น ประเด็นการจัดการป่าชุมชนจึงเป็นประเด็นเรียนรู้ร่วมกันใน พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นประเด็นแรก โดยมีการขยายเครือข่ายป่าชุมชนจาก 17 ป่า เป็น 22 ป่า และมีการ ขยายความร่วมมือสู่ภาครัฐ โดยจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ แสวงหาทางเลือก การจัดการงาน ป่าชุมชนเทิดพระเกียรติ 2 ครั้ง เป็นการขยายฐานการทำงานโดยมีส่วนราชการ และองค์กร พัฒนาเอกชนต่างๆในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่ สมาคม Y.M.C.A., องค์กรบริหารส่วนตำบล อุทยานแห่งชาติเชียงดาว อุทยานแห่งชาติศรีลานนา เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าเชียงดาว มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ โดยการทำงานด้านป่าชุมชนนั้น พบว่า ยังขาดความ ชัดเจนในการทำป่าชุมชน เนื่องจากพื้นที่บางแห่งอยู่ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ดังนั้นกลไกทาง กฎหมายและการสนับสนุนจากภาครัฐจึงมีข้อจำกัดมาก ในด้านการประสานงานก็มีความ ยากลำบาก เนื่องจากมีการทำงานอย่างแยกส่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการจัดการ ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ทั้งระบบลุ่มน้ำนั้นจะมีปัญหาเป็นอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2542 แต่ อยากรู้ก็ตามก็มีผลสำเร็จที่เกิดกลุ่มพันธมิตร ในลุ่มน้ำเดียวกัน องค์กรชุมชน กลุ่มสนใจและได้

รับรู้ปัญหา สถานการณ์และให้ความสำคัญกับการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งระบบซึ่งเป็นฐานในการทำงานในระยะต่อไป

ในปี พ.ศ. 2543 การขยายความร่วมมือทั้งในระดับชุมชนก็ยังคงพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องจาก 22 ป่า เป็น 24 ป่า ในช่วงนี้ได้เน้นการทำงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบล การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นทั้งผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งขยายผลสู่กลุ่มแม่บ้าน เยาวชน ครู สถาบันการศึกษาท้องถิ่น เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมี การศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชนเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนา ตัวแทนเครือข่ายยังร่วม ผลักดันระดับนโยบายโดยรวมเป็นอนุกรรมการพิจารณา ร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน

แนวความคิดการจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำ พบว่า จากการทำงานป่าชุมชนจนเกิดเครือข่ายป่าชุมชนในลุ่มน้ำส่งผลให้สถานการณ์การทำลายป่าลดลง และป่าในหลายๆพื้นที่มีการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องส่งผลดีต่อลำน้ำปิงที่มีสภาพเสื่อมโทรมเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาสภาพดีขึ้น แต่ชุมชนและโครงการฯเห็นว่าการจัดการทรัพยากร นั้นต้องเชื่อมโยงระบบลุ่มน้ำ ดังนั้น จึงพัฒนาการจัดการทรัพยากรลำน้ำปิงที่มีความยาว 97 กิโลเมตร ไหลผ่าน 6 ตำบล 37 หมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนมีการจัดการน้ำโดยระบบเหมืองฝายอยู่ แล้ว แต่ขาดการเชื่อมโยงทั้งลำน้ำ จึงมีการพัฒนาเครือข่ายการจัดการลำน้ำแม่ปิง โดยมีการ ร่วมกันจัดตั้งองค์กรประสานงานในลุ่มน้ำ ในการจัดการลำน้ำจะมีการสร้างข้อตกลงในการใช้ ประโยชน์จากแม่ปิงทั้งในระดับชุมชน โดยทุกหมู่บ้านจำนวน 37 หมู่บ้าน มีการแบ่งพื้นที่ใช้ ประโยชน์ ได้แก่ การจัดแบ่งพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ เขตที่สามารถจับหาสัตว์น้ำได้ สร้าง ข้อตกลงในการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ รวมทั้งการสร้างข้อตกลงในการใช้ประโยชน์ริม แม่น้ำปิงที่ชุมชนถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งการรณรงค์การไม่ทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลง สู่แม่น้ำปิง ทำให้สภาพของแม่น้ำปิงนั้นได้ฟื้นคืนสภาพอีกครั้ง

7. ช่วงที่เจ็ด พ.ศ. 2544 -ปัจจุบัน การเชื่อมโยงการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งลุ่มน้ำ

จากการศึกษาสถานการณ์คุณภาพแหล่งน้ำในเขตพื้นที่เขต 10 ในปี พ.ศ. 2544 ของ ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 10 พบว่า คุณภาพของน้ำบริเวณต้นน้ำที่อำเภอเชียงดาวนั้นยังมี ปัญหาเฉพาะด้านกายภาพบ้าง กล่าวคือ มีตะกอนบ้างในฤดูฝน ส่วนคุณสมบัติทางเคมีนั้นผ่าน ค่ามาตรฐาน แต่กลับพบว่าปัญหาคุณภาพน้ำทั้งทางด้านกายภาพ เคมี และทางชีวภาพจะพบมาก ในบริเวณลำน้ำปิงในบริเวณตัวเมืองเชียงใหม่และมีแนวโน้มความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น จะเห็น ได้ว่าการจัดการพื้นที่นั้นต้องเชื่อมโยงกับคนในเมืองให้มีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำด้วย ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องสร้างความเข้าใจ ภายใต้อิทธิพลความจริงในการจัดการลุ่มน้ำร่วมกัน

เพราะเกิดแนวคิดที่สร้างความขัดแย้งว่าคนดันน้ำทำให้น้ำเสีย แต่การจัดการน้ำนั้นต้องมีความเชื่อมโยงทั้งคนดันน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การเห็นอกเห็นใจ การศึกษาเรียนรู้ร่วมกันและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันของคนทั้งลุ่มน้ำ ดังคำกล่าวของนายประพนธ์ สงวนศักดิ์ ตัวแทนป่าหนองแวง ในเวทีเสวนาเรื่องการจัดการป่าชุมชนจะช่วยรักษาต้นน้ำแม่ปิงได้อย่างไร เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2542 ที่เป็นวาทกรรมที่สื่อถึงเรื่องสิทธิชุมชนท้องถิ่นว่า

“ถ้าต้องการพัฒนาองค์กรชุมชนในเรื่องของป่าชุมชนนั้น ควรจะคำนึงถึงความพร้อมของชาวบ้าน โดยเฉพาะปากท้องของชาวบ้านเป็นอันดับแรกก่อน และคนพื้นราบเองควรจะปรับแนวคิดให้เข้าใจวิถีชีวิตของคนบนคอกยในเรื่องความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากป่าด้วย ไม่ควรกล่าวหาโดยไร้เหตุผล ควรคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ร่วมโลกที่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประเทศชาติร่วมกัน”

จากกลุ่มพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยต่าง ๆ นั้น ได้เป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงไปสู่การจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน เนื่องจากมีสมมุติฐานว่าการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ทั้ง ดิน น้ำ ป่า และทรัพยากรทางสังคมอันได้แก่ ชุมชน วัฒนธรรม ดังแนวคิดการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ที่มองมิติการจัดการความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นสำคัญ จากแนวคิดดังกล่าวจึงขยายแนวคิดขยายความร่วมมือสู่ลุ่มน้ำย่อยของลุ่มน้ำปิงตอนบน ได้แก่ ลุ่มน้ำแม่จัด และลุ่มน้ำแม่แดง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำเดียวกันให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น มีการขยายแนวคิดและการทำงานป่าชุมชน การจัดการระบบเหมืองฝาย การจัดการลำน้ำ และการเรียนรู้เกษตรยั่งยืนที่เป็นมิตรต่อลุ่มน้ำ โดยเครือข่ายป่าชุมชนได้ขยายจาก 40 ป่าเป็น 59 ป่า ในพื้นที่ 3 ลุ่มน้ำย่อย เกิดเป็นประชาคมลุ่มน้ำที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เรียนรู้ภูมิทัศน์แห่งความยั่งยืนร่วมกัน มีการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้บุคคลหลายระดับทั้งกลุ่มผู้นำ สมาชิกชุมชนในลุ่มน้ำ จากการทำงานดังกล่าวทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ อีกมากมาย ซึ่งทำให้เกิดภาพแห่งความร่วมมือ และเชื่อมโยงการจัดการลุ่มน้ำโดยประชาชนมีส่วนร่วมชัดเจนยิ่งขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบนเริ่มกลับสู่สภาพที่สมบูรณ์สามารถที่จะทำหน้าที่ให้ปัจจัยการดำรงชีพแก่คนในลุ่มน้ำ ยังคงทำหน้าที่ให้น้ำรินไหลตลอดปีหล่อเลี้ยงคนปลายน้ำในชุมชนเมือง ถึงแม้ว่าจะเป็นการเริ่มต้นในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำร่วมกัน แต่ก็ยังประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และยังพบว่ายังมีปัญหาต่างๆ มากมายในการทำงานที่จะต้องได้รับการแก้ไขร่วมกัน แต่ถึงอย่างไรก็ดีถือว่าเป็นมิติที่ดีที่ชุมชนได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในบริบทพื้นที่ลุ่มน้ำ

กล่าวโดยสรุปนั้น จะเห็นได้ว่าก่อนจะเป็นขบวนการป่าชุมชนในภาคเหนือ นั้น นับตั้งแต่อดีตชุมชนในเขตป่าทั่วภาคเหนือต่างมีการดูแล และพึ่งพาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในท้องถิ่น เพื่อการยังชีพ เก็บเห็ด หน่อไม้ พืชผักป่า สมุนไพร ไม้ฟืน ไม้ใช้สอย ฯลฯ จากป่า ทั้งเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนข้างเคียง ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติมีความหมายต่อการดำรงอยู่ของชุมชน แต่ละชุมชนจึงมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น ความเชื่อที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติมีผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองดูแลอยู่ การเข้าไปใช้ประโยชน์ ต้องมีความระมัดระวัง และใช้แค่เพียงพอเหมาะพอควร นอกจากนั้น ยังมีพิธีกรรมที่ช่วยต่อยุ่ระบบความเชื่อดังกล่าว ตลอดจนปลูกฝังและถ่ายทอดความคิดความเชื่อไปสู่ลูกหลาน

“ตั้งแต่บรรพบุรุษของเธาริมตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ก็มีการพึ่งพาอาศัยป่า ที่ดินทำกิน และแหล่งน้ำ ก่อนที่ความช่วยเหลือจากราชการใดๆจะเข้ามาถึง เธอได้อยู่กับป่า กินกับป่ามานานแล้ว วิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่า ทั้งอาหาร ยารักษาโรค เครื่องใช้ไม้สอย และแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก ได้จากป่าบริเวณใกล้กับหมู่บ้าน ความสัมพันธ์นี้จึงถือได้ว่าเป็นสิทธิดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การหากินอยู่กับป่า ได้หล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านให้เกิดความรักสามัคคี เกิดพิธีกรรม จารีตประเพณีอันดีงาม ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการปกป้องรักษา และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ดังนั้นทรัพยากรดิน น้ำ ป่า จึงเป็นพื้นฐานทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมาเป็นเวลานาน” (คำกล่าวของ พ่อหลวง ดับ ศรีบุญยัง) อดีตประธานเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ได้กล่าวในงานมหกรรมวิถีคนรักป่า-ดิน-น้ำ ในวันที่ 4-7 ตุลาคม 2545 ณ ลานชุมชนริมน้ำปิง อ.เชียงดาว)

จากคำกล่าวของ พ่อหลวง ดับ ศรีบุญยัง อดีตประธานเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ตอนบน อำเภอเชียงดาว นั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และผลผลิต จากป่าที่เป็นปัจจัยสำคัญ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น อย่างลึกซึ้ง เมื่อเรามาวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ทำให้เราเห็นว่า ในยุคแรกๆของการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงนั้น เริ่มจากการที่รัฐบาลกลางได้ประกาศพื้นที่ป่าสงวนฯ แห่งชาติแล้วยกป่า ให้บริษัททำสัมปทานตัดไม้ โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติและกลุ่มทุนท้องถิ่น ซึ่งการประกาศพื้นที่ป่าสงวนฯ และการให้สัมปทานตัดไม้กันมากนี้ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณแข่งเอาทรัพยากรของท้องถิ่นไป ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลได้มีมาตรการอย่างเข้มงวด ทั้งกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ ควบคุมไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับป่าถูกตัดขาด จึงเป็นที่มาของความขัดแย้ง

ต่อมาเมื่อหมดยุคของการใช้ประโยชน์จากป่า ในลักษณะของการตัดไม้ซุงแล้ว เข้าสู่ยุคของการอนุรักษ์ รัฐบาลได้เร่งรัด ให้มีการประกาศขยายเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นจำนวนมาก ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 และ 8 ทำให้เกิดปัญหาทับซ้อนที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และพื้นที่ใช้สอยของชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับป่าไม้นั้นยังมีช่องว่างอยู่มาก ประกอบกับกำลังเจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึง จึงก่อให้เกิดการบุกรุกทำลายป่ากันเป็นจำนวนมากเพื่อยึดครองที่ดินเกิดการซื้อ-ขายที่ดินกันแม้กระทั่งในเขตป่า มีการขยายที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยเฉพาะไม้สัก ซึ่งอำเภอเชียงดาวถือได้ว่าเป็นแหล่งกระจายพันธุ์ไม้สักที่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันนั้นการรวมตัวกันของชาวบ้านทางภาคเหนือเพื่อเรียกร้องให้มีกฎหมายรองรับในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านก็ได้เริ่มขึ้น

ในส่วนของการขยายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงนั้น ได้มีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2530 ชาวบ้านหลายหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง ได้ร่วมกันรณรงค์ทั้งต่อต้านและคัดค้านการสัมปทานตัดไม้ด้วยความรู้สึกที่รักและหวงแหนทรัพยากรในผืนแผ่นดิน และด้วยความตระหนักถึงผลกระทบ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสูญเสียพื้นที่ป่าแล้ว ชาวบ้านยังเห็นว่า น้ำในลำห้วย แม่น้ำ และเหมืองฝายที่เป็นปัจจัยหลักสำหรับการเพาะปลูกนั้น ได้เหือดแห้งหายไป ความต้องการของชาวบ้านที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่า ทำให้เริ่มมีการรวมตัวกันขึ้น จนกระทั่งปี 2536 มีหลายหมู่บ้านที่ได้เริ่มมีการวางกฎกติกา ระเบียบของชุมชน และประกาศที่จะจัดการกับพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า และมีการใช้ประโยชน์เก็บหาของป่าด้วยความระมัดระวัง จึงถือได้ว่าเป็นที่มาของการสร้างเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง อำเภอเชียงดาว

เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นองค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นมาจากการรวมกลุ่มของสมาชิกหมู่บ้าน ชุมชนที่มีการจัดการป่า ผนวกกับการเผชิญสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ที่มีปัญหาใกล้เคียงกัน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยลำพัง จึงเกิดการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการในเดือนธันวาคม 2540 ซึ่งเป็นการรวมตัวระหว่างชุมชนที่ดูแลรักษาป่า 17 ป่าที่เห็นพ้องร่วมกันว่า การดูแลรักษาทรัพยากร โดยลำพังดังที่แต่ละชุมชนเคยทำมานั้นยังขาดพลัง และ ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงตกลงที่จะรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหารักษาทรัพยากรธรรมชาติ ที่เสื่อมโทรมลงทุกวัน

ในระยะแรกนั้น ได้มีการจัดทำแผนความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ได้แก่ การพยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรภายในสมาชิกเครือข่ายฯ และขยายการประสานเครือข่ายให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการพยายามรณรงค์ผลักดันให้รัฐรับรองสิทธิของชุมชนใน

การจัดการทรัพยากรภายในท้องถิ่น โดยเฉพาะการออกกฎหมายป่าชุมชนมารองรับสิทธิดังกล่าวได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งดังนี้

1) นายตีบ ศรีบุญยัง	ประธานเครือข่ายฯ (เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ.2546)
2) นายอภิชาติ พาดู	กรรมการ
3) นายคำ จอจตาล	กรรมการ
4) นายจะโหล ปุเส	กรรมการ

ในปัจจุบันนั้น เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีหมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายทั้งหมด 54 หมู่บ้าน รวมพื้นที่ 380,000 ไร่ ซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ป่าอนุรักษ์ได้มีการประกาศเมื่อภายหลังการตั้งถิ่นฐานของชุมชน) และได้มีการประกาศจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่เพื่อเป็นการจัดการป่าชุมชนให้เกิดเป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยป่าชุมชนที่มีการจัดตั้งแล้วมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. ป่าชุมชนบ้านแม่เมะหมู่ที่ 11 ตำบลแม่ะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
2. ป่าชุมชนบ้านหนองเต่าหมู่ที่ 7 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
3. ป่าชุมชนบ้านขุนห้วยไล่หมู่ที่ 7 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
4. ป่าชุมชนบ้านนาอ้อยหมู่ที่ 9 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
5. ป่าชุมชนบ้านป่าบงงามหมู่ที่ 6 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
6. ป่าชุมชนบ้านน้ำรู่หมู่ที่ 6 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
7. ป่าชุมชนบ้านออนโน - ป่าเต็งหมู่ที่ 1 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
8. ป่าชุมชนบ้านหนองแวงหมู่ที่ 6 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
9. ป่าชุมชนบ้านเมืองนะหมู่ที่ 1 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
10. ป่าชุมชนบ้านนาหวายหมู่ที่ 3 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
11. ป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อหมู่ที่ 3 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
12. ป่าชุมชนบ้านปางแดงในหมู่ที่ 9 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
13. ป่าชุมชนบ้านห้วยทรายขาวหมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
14. ป่าชุมชนบ้านท่าขี้เหล็กหมู่ที่ 11 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
15. ป่าชุมชนบ้านแม่ก่อนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

จากการทำงานของโครงการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน ของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ที่ได้เข้ามามีส่วนในการผลักดันกลุ่มชาวบ้านให้เกิดความตื่นตัวและตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ชุมชน จนเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบนอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีกระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งมีทั้งสิ่งทีประสบความสำเร็จ อุปสรรคปัญหาต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นบทเรียนและประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

กระบวนการทำงานของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบนอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ที่ผ่านมานั้น พบว่า กระบวนการในการทำงานนั้นค่อนข้างยากมีความซับซ้อนของประเด็นปัญหากลุ่มคน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรที่แยกส่วนของหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ อันเนื่องมาจากนโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายที่ดิน กฎหมายที่เกี่ยวกับป่าไม้ และนโยบายการพัฒนาชนบทต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำก็มีสภาพดีขึ้น เนื่องจากการจัดการป่าชุมชนเป็นเครือข่ายในลุ่มน้ำปิงตอนบนนั้นมีการสร้างแผน ข้อตกลงการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างมีระบบ ส่งผลให้สภาพป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำดีขึ้น ประกอบกับเครือข่ายชุมชนมีบทบาทสำคัญมากในการคุ้มครองทรัพยากรในลุ่มน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน เข้ามาหนุนเสริมกับการทำงานของภาครัฐที่มีอยู่แล้ว ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ ป่า โดยเฝ้าระวัง ตรวจสอบการบุกรุกทำลายป่า การแสวงหาประโยชน์จากบุคคลภายนอกพื้นที่ การบุกรุกสองฝั่งลำน้ำปิง ซึ่งถือว่าเป็นกลไกทางสังคมที่เป็นประชาคมลุ่มน้ำที่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างดี

4.2.2 วัตถุประสงค์ กระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการป่าชุมชน

1. เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในการดูแลรักษาป่าฟื้นฟูสภาพป่า ทั้งในบริเวณพื้นที่ป่าอื่นๆ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของหน่วยงานราชการและป้องกันการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะที่เกิดจากกลุ่มคนข้างนอก
2. เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันอย่างยั่งยืน ซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนแต่ละแห่งนั้นมีการบริหารจัดการด้วยคณะกรรมการป่าชุมชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และเครือข่ายลุ่มน้ำ โดยคณะกรรมการจะทำหน้าที่ในการวางกฎระเบียบ ควบคุมการใช้ประโยชน์และติดตามตรวจสอบตลอดถึง การสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
3. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันที่จะเชื่อมโยงฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ ความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเฉพาะความเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ กับชุมชนท้องถิ่นที่มีทั้งบริบทของ จารีตประเพณี วัฒนธรรม และองค์ความรู้เดิม กับวิถีชีวิตที่

จะต้องพึ่งพาอาศัยป่า การรักษาป่าต้นน้ำเพื่อให้มีน้ำหล่อเลี้ยงเหมืองฝาย ให้สามารถทำการเพาะปลูกได้ตามฤดูกาลและการรักษาป่าต้นน้ำ ให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูสายน้ำปิง และการทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาให้เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านด้วยการตระหนักถึงการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาคความยากจนให้กับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการใช้ป่าชุมชนเป็นฐานขององค์ความรู้ ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อคณะครู และเด็กนักเรียนได้เรียนรู้ต่อไป

ดังนั้น เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง จึงเป็นองค์กรชาวบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการบริหารเครือข่าย 24 คน ซึ่งมีการจัดระบบคณะกรรมการในระดับตำบล เพื่อลงไปสนับสนุนกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยมี

การแบ่งคณะกรรมการดังนี้

1. นายคณิต กองสถาน ประธานเครือข่ายฯ
2. นายสมบุรณ์ คำวัน เลขาเครือข่ายฯ
3. นายเสาว์ ศรีอำภา ประธานป่าชุมชน ตำบลเมืองนะ
4. นายนพดล อนันต์ตะ ประธานป่าชุมชน ตำบลทุ่งข้าวพวง
5. นายสมบุรณ์ คำวัน ประธานป่าชุมชน ตำบลเมืองาย
6. นายวัลลภ เจริญศรี ประธานป่าชุมชน ตำบลปิงโค้ง
7. นายสุชิน งามนิยม ประธานป่าชุมชน ตำบลเชียงดาว
8. นายอินทร ไจระวัง ประธานป่าชุมชน ตำบลแม่่นะ

โดยให้ตัวแทนในแต่ละตำบลนั้น เป็นผู้ที่ลงไปสนับสนุนกิจกรรมในการจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้านต่อไป ซึ่งกลุ่มสมาชิกและคณะกรรมการในเครือข่ายลุ่มน้ำปิง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการกำหนดภารกิจร่วมกัน ดังนี้

1. การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น พื้นที่ป่า สภาพป่า ผลผลิตจากป่า ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบในการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน เช่น การจัดการกับองค์ความรู้กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางชีวภาพ การหาค่าของผลผลิตจากป่าเพื่อวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับการจัดการฐานเศรษฐกิจของชุมชน เป็นต้น
2. การพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลและองค์กรชาวบ้านให้เข้มแข็ง เช่น คณะกรรมการป่าชุมชนระดับชุมชน ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ/เครือข่าย ให้สามารถที่จะร่วมกันคิดและวางแผนตลอดถึงการลงมือปฏิบัติการเชื่อมโยงถึงการเมือง การปกครองท้องถิ่น เช่น ผลักดันแผนการจัดการป่าชุมชนให้อยู่ในแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

3. ร่วมรณรงค์และเผยแพร่รูปแบบของการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อย่างมีส่วนร่วม ในลักษณะของป่าชุมชนให้สังคมได้รับรู้ เช่น การจัดประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ และที่สำคัญภารกิจของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงในการผลักดัน ได้แก่ กฎหมาย พ.ร.บ.ป่าชุมชน เป็นต้น

4.2.3 กิจกรรมและการดำเนินงานของเครือข่ายฯ

กิจกรรมในการจัดการป่าชุมชน

1. การประชุมในระดับชุมชน ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน มีการจัดการสัมมนาเพื่อหาแนวทาง วิธีการในการดำเนินงานตามในการเฝ้าระวัง รวมทั้งกิจกรรมการติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน โดยการประชุมในแต่ละครั้งจะมีตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมการประชุมด้วย
2. การเดินสำรวจเพื่อจัดทำแนวเขตดินป่าผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ทำการเดินสำรวจเพื่อจัดทำแนวเขตดินป่า เพื่อเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในการกำหนดพื้นที่การวางแผนการกำหนดพื้นที่ป่าและเพื่อแบ่งพื้นที่ป่ากันรับผิดชอบ
3. การกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ทำการเดินสำรวจเพื่อจัดทำแนวเขตดินป่า เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ประจำชุมชน
4. การติดป้ายแนวเขต ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ทำการติดป้ายแนวเขตเพื่อให้เกิดความชัดเจนในแนวเขตป่า
5. การทำแนวกันไฟ ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ทำการเดินสำรวจเพื่อจัดทำแนวกันไฟ
6. การเดินสำรวจป่า ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ทำการเดินสำรวจพื้นที่ป่า เพื่อใช้ในการกำหนดเส้นทางสำรวจป่า รวมทั้งเพื่อคุณภาพพื้นที่ป่าควบคู่กันไปด้วย
7. การฟื้นฟูป่าและการปลูกป่า ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ช่วยในการกำหนดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและดำเนินการปรับปรุง ฟื้นฟู โดยการปลูกป่า เพื่อให้พื้นที่ป่านั้นเกิดความอุดมสมบูรณ์ โดยมีจะจัดในช่วงต้นฤดูฝน
8. การสำรวจพื้นที่ถือครองที่ดิน ผู้ร่วมกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการรักษาสิทธิในพื้นที่ถือครองนั้น ๆ และปกป้องสิทธิเมื่อมีผู้อื่นรุกล้ำที่ของตนเอง และที่สาธารณะ เป็นการเฝ้าระวังป้องกันมิให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ

9. การจัดตั้งกองทุนเฟี๊าระวัง การจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ในแต่ละเครือข่ายได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยจัดตั้งกองทุนทั้งสิ้น 4 กองทุน ได้แก่ กองทุนดำเนินงานด้านที่ดินทำกิน กองทุนดำเนินงานด้านป่าไม้ กองทุนดำเนินงานด้านแม่น้ำ และกองทุนดำเนินงานด้านเหมืองฝาย
10. การจัดตั้งเรือนเพาะชำ การจัดสร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้เพื่อเพาะกล้าไม้โดยสมาชิกเครือข่ายประจำตำบลๆ ละ 6 แห่ง เพื่อใช้เป็นที่ผลิตกล้าพันธุ์ไม้สำหรับปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม

4.)การดำเนินงานของเครือข่ายฯ

การสนับสนุนกิจกรรมชุมชน

- สร้างความเข้าใจให้สมาชิกในชุมชน รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ
  - จัดระบบข้อมูลในชุมชน
  - จัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน
  - สนับสนุนกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น ทำแนวกันไฟ ตรวจป่า ทำป้ายแนวเขต เป็นต้น
  - จัดทำแผนการจัดการป่าในระดับชุมชน
- ##### การผลิตต้นนโยบาย/กฎหมาย/เครือข่าย
- เข้าร่วมกระบวนการ 50,000 ชื่อ
  - ร่วมกระบวนการผลิตต้น พ.ร.บ. ป่าชุมชน
  - อบรมสร้างความเข้าใจ กฎหมายป่าชุมชนเป็นรายมาตรา
  - เชื่อมเครือข่ายกับประเด็นปัญหาอื่นๆ เช่น เกษตรที่ดิน การจัดเก็บค่าน้ำ ราคาพืชผล และหนี้สิน

การเฟี๊าระวังติดตาม ตรวจสอบ

- การประชุมประจำเดือน ของคณะกรรมการเพื่อสรุปสถานการณ์ในพื้นที่
- กรณีที่คณะกรรมการได้เข้าไปตรวจสอบ
  - ❖ กรณีการจับกลุ่มพี่น้องปะหล่องปางแดง
  - ❖ กรณีการจัดการความขัดแย้งระหว่างชนเผ่า
  - ❖ การนำเสนอการจัดการป่าของชุมชนป่าเมี่ยงปางมะโอ
  - ❖ กรณีนายทุนบุกรุกป่าแก่งป็นเต้า
  - ❖ กรณีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาบุกรุกป่าบ้านป่าบาง

การบริหารงานของคณะกรรมการเครือข่าย

- มีการประชุมทุกเดือน

- เข้ามาคิดวางแผน ยกร่างโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ
- ขยายเครือข่ายในพื้นที่เชียงดาว และพื้นที่ 6 อำเภอ
- ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน
- ค้นหาพันธมิตรทั้ง NGOs นักวิชาการ กลุ่มองค์กรเครือข่ายในพื้นที่ลุ่มน้ำอื่นๆมาหนุนเสริม
- พัฒนาระบบกรรมการจัดการบรบ ศึกษาดูงาน สัมมนา

4.2.5 ผลการดำเนินงานของเครือข่ายฯ

1. เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งชุมชนท้องถิ่นที่มีการจัดการป่า องค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เรียนรู้จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับทรัพยากรธรรมชาติและเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มคน หน่วยงาน ในการที่จะมาหนุนเสริม ผลักดัน ประสานความร่วมมือการทำงาน ทำให้พัฒนาการของการจัดการป่าชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงดาว ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่มีตัวแทนชุมชนที่เป็นผู้นำในระดับท้องถิ่น ทั้งคนไทยพื้นราบ และชุมชนชาวไทภูเขา
2. ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการป่าในระดับหนึ่ง เพราะที่ผ่านมา การดำเนินงานของเครือข่าย เป็นลักษณะการดำเนินงานแบบพี่แบบน้อง ช่วยเหลือ หนุนเสริมซึ่งกันและกัน หมู่บ้านที่เข้มแข็งเข้าไปหนุนเสริม ช่วยหมู่บ้านที่อ่อนแอ ให้เกิดการรวมกลุ่ม การจัดการป่า และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกัน
3. ทำให้เกิดพลังที่จะผลักดันทางนโยบาย กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ.ร.บ.ป่าชุมชน เช่นที่ผ่านมานั้น ในเดือนธันวาคมของทุกปี ทางเครือข่ายป่าชุมชน จะมีการจัดงานป่าชุมชนเทิดพระเกียรติฯ โดยนำเอากลุ่ม ตัวแทนชุมชน ที่เป็นสมาชิกป่า มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และนำเสนอประเด็นปัญหา เสนอกฎหมายร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชนผ่านผู้แทนของชุมชน ทั้ง ส.ส, สว., สจ. เพื่อให้การสนับสนุนในร่างดังกล่าว และนอกจากนี้ยังเป็นการเผยแพร่กิจกรรมของเครือข่ายให้กับสาธารณชน ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในกลุ่มเทศบาล กลุ่มบุคคลภายนอก ให้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรม และเข้าชมนิทรรศการ ผลงานของเครือข่าย ให้ได้เรียนรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ
4. การเป็นเครือข่ายฯขององค์กรท้องถิ่นนั้น ทำให้สามารถที่จะเข้าไปเชื่อมกับกลุ่มองค์กรต่างๆได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำใกล้เคียง คือ ลุ่มน้ำแม่แตง ลุ่มน้ำแม่จืด และลุ่มน้ำฝาง/กก มีตัวแทนของแต่ละลุ่มน้ำเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หรือทาง

เครือข่ายฯ เข้าไปสร้างเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสภาพปัญหา สถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ของกลุ่มน้ำนั้นๆ

5. การผลักดันแผนการจัดการป่าของแต่ละหมู่บ้าน ตำบล และแผนการจัดการป่าในระดับอำเภอ เข้าสู่การพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ใน 6 อบต. ของอำเภอเชียงดาว โดยแผนการจัดการป่าดังกล่าว ได้ผ่านการพูดคุย จัดเวทีร่วมกันระหว่างคณะกรรมการบริหารเครือข่าย ตัวแทนของแต่ละชุมชน/หมู่บ้าน รวมทั้งสมาชิก อบต. และ ปลัด อบต. มีการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหา มีการคิดและวางแผนร่วมกัน จนทำให้เกิดเป็นแผนการจัดการป่าดังกล่าว
6. การนำเอาเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ไปเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ ในลักษณะของขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น การจัดการน้ำระบบเหมืองฝาย การเกษตรทางเลือก องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม พืชอาหาร ความหลากหลายทรัพยากรชีวภาพ ที่จะนำไปสู่การจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบ ก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหาร และทรัพยากรให้กับชุมชนได้
7. เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงอำเภอเชียงดาว ถือได้ว่าเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง ที่มีการเข้าร่วมกระบวนการเรียกร้อง ผลักดันในเชิงนโยบาย ทั้งกฎหมายป่าชุมชน หรือแม้กระทั่ง การเป็นแกนหลักสำคัญในการร่วมคัดค้านกองทุนป่าเขตร้อนที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่า ป่าชุมชนเป็นการเชื่อมโยงระบบสังคมวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องป่าไม้ และทรัพยากรในป่า การจัดการป่าชุมชนจึงต้องมีแบบที่หลากหลาย เป็นได้ทั้งป่าอนุรักษ์ และป่าเศรษฐกิจ จะเป็นการจัดการแบบประเพณีดั้งเดิมหรือสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เป้าหมายของการจัดการป่าชุมชนจำต้องสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชนและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการจัดการทรัพยากร แผนการจัดการป่าชุมชนซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดการป่าอย่างมีระบบแบบแผน ทั้งการป้องกัน การฟื้นฟู ดูแล ใช้ประโยชน์และติดตามเฝ้าระวัง รวมถึงเป็นการรับรองกฎหมายป่าชุมชนที่จะเกิดขึ้น ซึ่งระบุให้ชุมชนสร้างแผนการจัดการป่าชุมชนและช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้ชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ที่สอดคล้องกับความต้องการ รัฐสามารถร่วมกับชุมชนติดตามตรวจสอบการจัดการป่าของชุมชนได้ แต่สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการจัดทำแผนที่จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากคนในทุกระดับในทุกชั้นตอน ต้องคำนึงถึงข้อมูลชุมชนและข้อมูลทรัพยากรป่าไม้มาประกอบการตัดสินใจในการวางแผน เพื่อให้ได้แผนการจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการ ภายใต้พื้นฐานวัฒนธรรมประเพณี และภายใต้การใช้ประโยชน์อย่างไม่ทำลาย

4.3 การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้านเปรียบเทียบระหว่าง 2 ชุมชน

1.) หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

1.1 ที่มาของการจัดการป่าชุมชน

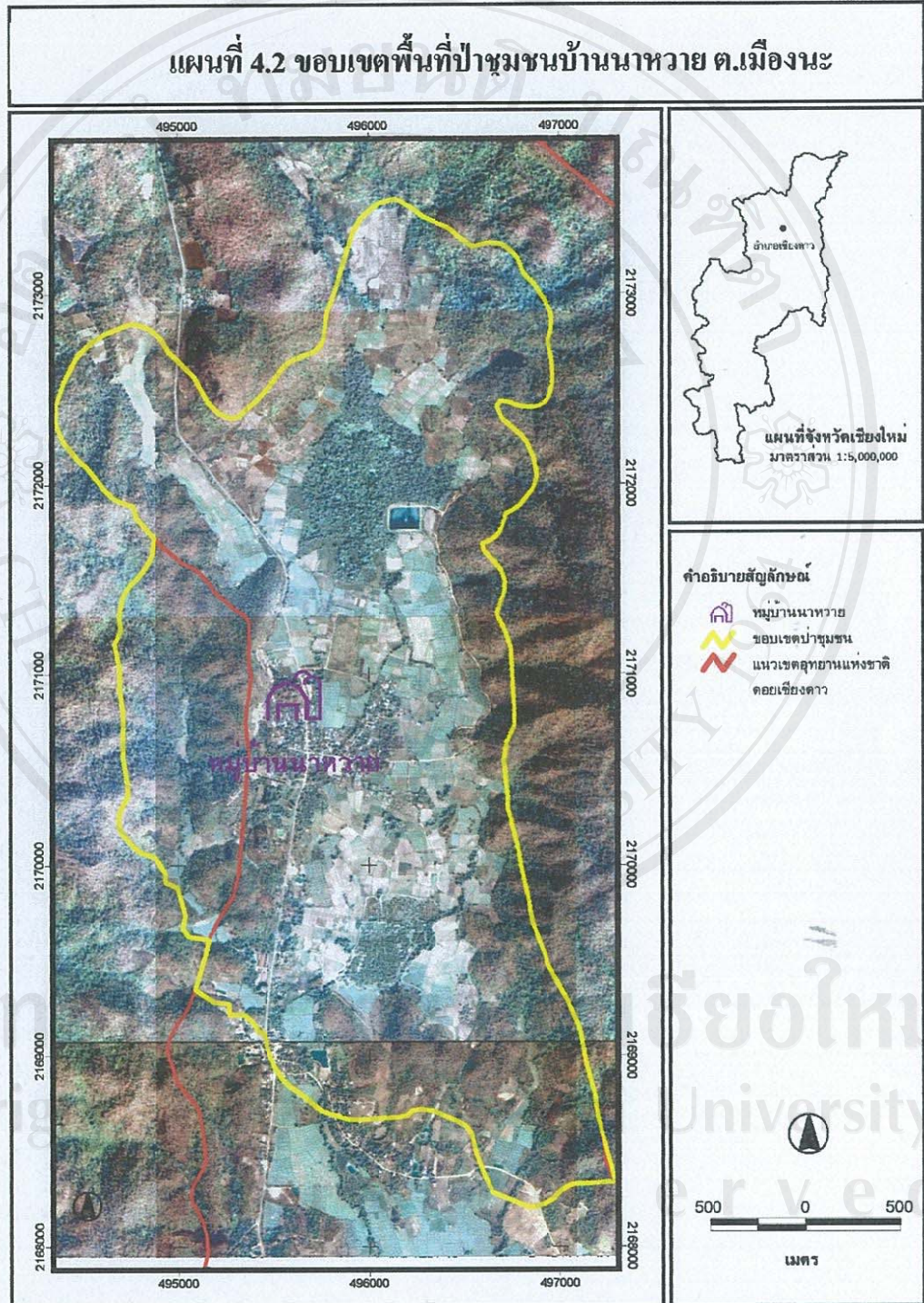
จากปัญหาผลกระทบและวิกฤติการณ์ของทรัพยากรป่าไม้ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบมากมายในหลายๆด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ปริมาณน้ำที่ลดลงไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน หรือในบางครั้งก็มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ส่งผลเสียหายต่อพื้นที่ทางการเกษตร น้ำป่าไหล พัดพาเอาดินทราย โคลนพังทลายทับถมลงในที่นา ลำห้วย ลำเหมือง ทำให้ลำห้วยเกิดความตื้นเขิน เป็นผลทำให้เกิดความแห้งแล้งในที่สุด สภาพดิน น้ำ อากาศแปรเปลี่ยน ซึ่งปัญหาแหล่งน้ำและการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในพื้นที่ของกลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนฯ ได้ส่งผลสะท้อนให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญ คณะกรรมการของหมู่บ้านนาหวายจึงได้ยกปัญหาดังกล่าว มาพูดคุยเพื่อหาทางแก้ไข ได้ปรึกษากับคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านน้ำรู่ หมู่ที่ 6 และคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเมืองนะ หมู่ที่ 1 รวมทั้งได้ประสานกับกลุ่มฮักป่าเชียงดาว คณะกรรมการจึงได้มีความเห็นจัดตั้งเป็นรูปแบบป่าชุมชน โดยได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้สำรวจเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2538 และได้ทำการจัดแนวเขตป่าขึ้นเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2538

กล่าวได้ว่า ป่าชุมชนบ้านนาหวาย ได้ดำเนินการก่อตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ราษฎรบ้านนาหวาย ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย กลุ่มฮักป่าเชียงดาว หน่วยป้องกันรักษาป่าไม้เชียงใหม่ที่ 5,6 อุทยานแห่งชาติเชียงดาว กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 335 กองร้อยทหารพรานที่ 3603 บ้านนาหวาย มูลนิธิ วาย เอ็ม ซี เอ เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ

1.2 รูปแบบการจัดการป่าชุมชน

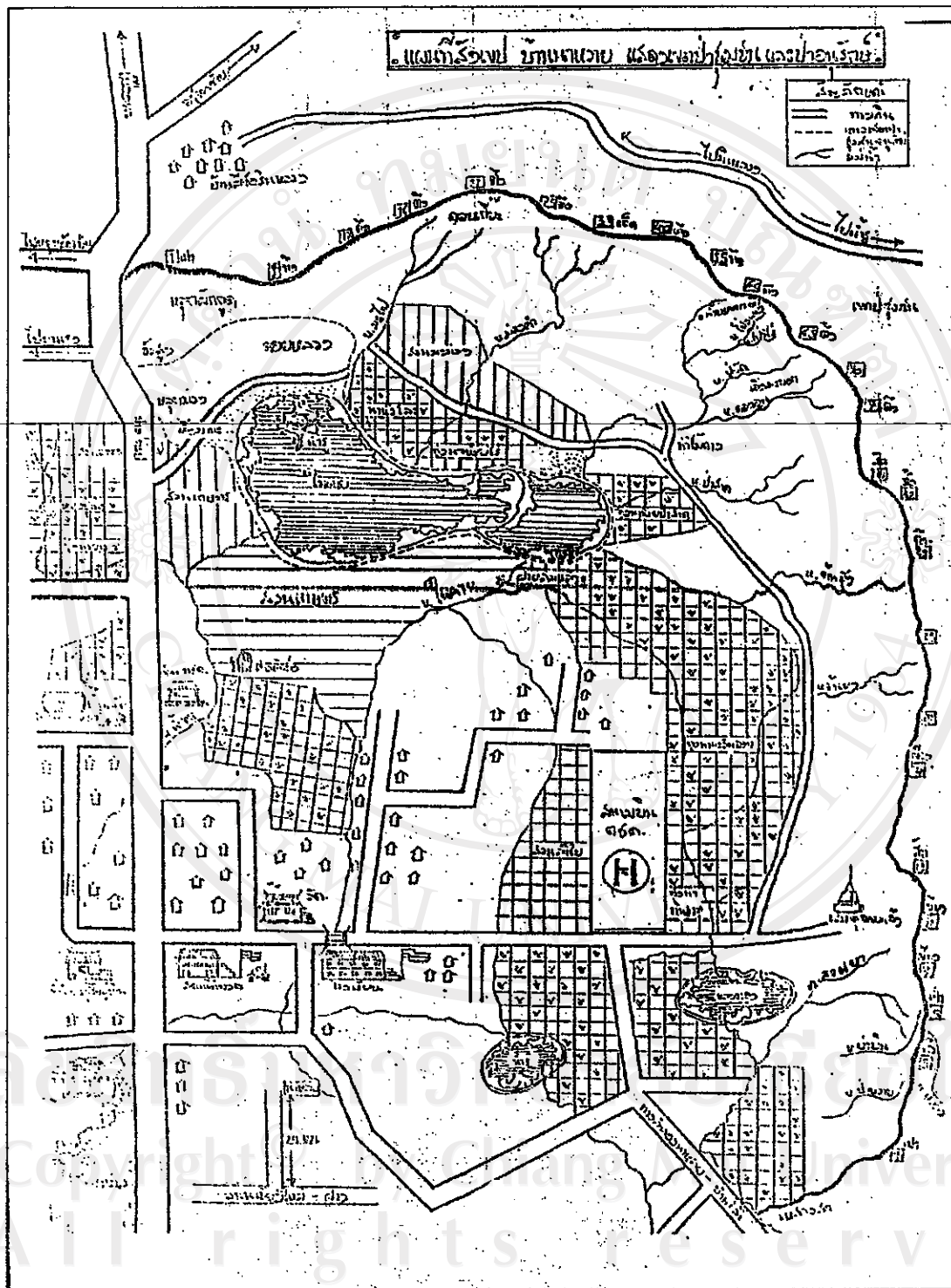
ได้มีการกำหนดพื้นที่ของป่าบ้านนาหวายออกเป็น 2 ลักษณะคือป่าชุมชนอนุรักษ์และป่าชุมชนใช้สอย โดยป่าชุมชนทั้งสองลักษณะ มีพื้นที่รับผิดชอบ ประมาณ 5,500 ไร่ มีอาณาเขตดังต่อไปนี้ (แผนที่ 4.2 และรูป 4.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่บ้านลิซอรินหลวง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	พื้นที่ป่าชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านน้ำรู่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 4 บ้านโล๊ะป่าหาญ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	พื้นที่รับผิดชอบอุทยานแห่งชาติดอยเชียงดาว

รูปที่ 4.1 แผนผังแสดงพื้นที่ป่าชุมชนบ้านนาหวายโดยสังเขป

อาณาเขต โดยสังเขป คือ บริเวณสันเขา ที่เป็นแนวกั้นบริเวณ โดยกำหนดสันเขาที่น้ำไหลลงสู่ลำห้วย ที่ไหลลงสู่ห้วยบ้านนาหวายเป็นแนวเขต *

การกำหนดพื้นที่ของป่าบ้านนาหวายออกเป็น 2 ลักษณะคือป่าชุมชนอนุรักษ์ และ ป่าชุมชนใช้สอย โดยมีลักษณะการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชน ดังนี้

1. ป่าชุมชนอนุรักษ์ หมายความว่า ป่าที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งป่าดังกล่าวห้ามมิให้มีการบุกรุกทำลายโดยเด็ดขาด ทุกคนจะต้องช่วยรักษา ซึ่งบริเวณดังกล่าวได้กำหนดว่าเป็นพื้นที่ดังต่อไปนี้ โดยป่าชุมชนอนุรักษ์ คือ บริเวณตั้งแต่เขตติดต่อสวนเกษตร โดยยึดลำเหมืองด้านทิศเหนือของสวนเกษตรเป็นแนวเขตเรื่อยไป จนถึงบริเวณน้ำรู และรวมถึงบริเวณคอยหลวงทั้งหมด ส่วนพื้นที่ทำการเกษตร ที่มีมาก่อนใช้ระเบียบนั้น อนุญาตให้ทำการเกษตรต่อไปแต่ห้ามบุกรุกเพิ่มเติมเป็นอันขาด โดยให้ยึดแนวเขตที่มีการสำรวจตามบันทึกการสำรวจตามบันทึกแนวเขตของอุทยานแห่งชาติเชียงดาว

กฎระเบียบว่าด้วยการใช้พื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์ มีข้อกำหนดการใช้ดังต่อไปนี้

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
2. ห้ามบุกรุก แผลวถาง ขยายพื้นที่ทำการเกษตร ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
3. ห้ามนำไม้ เศษไม้ ส่วนของไม้ฟืน ออกจากป่าชุมชนอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
4. ห้ามนำพันธุ์ไม้ทุกชนิดออกจากป่าชุมชนอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
5. ในกรณีที่มีผู้บุกรุกเข้าไปทำการเกษตรในป่าชุมชนอนุรักษ์แล้ว ให้เพิกถอนและยึดพื้นที่ดินเพื่อปรับปรุงต่อไป ทั้งนี้ โดยการยึดการรังวัดของอุทยานแห่งชาติเชียงดาวเป็นหลัก
6. ห้ามล่าสัตว์ จับสัตว์ ทุกชนิดในบริเวณป่าชุมชนอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
7. ห้ามพกพาอาวุธปืน หรืออาวุธอื่นใดอันเป็นการส่อเจตนาในการที่จะล่าสัตว์ เข้าไปในป่าชุมชนอนุรักษ์เป็นอันขาด
8. ห้ามก่อกองไฟ เผาป่า ในบริเวณป่าชุมชนอนุรักษ์เป็นอันขาด

*หมายเหตุ * อนุญาตให้เข้าไปเก็บผักเพื่อนำมาทำเป็นอาหาร หา

ปลาได้ แต่การหาปลาห้ามใช้วิธี ระเบิด ช็อต วิดน้ำ ยาเบื่อ แทะ กางตาข่าย หรือวิธีการอื่นใดที่เป็นการทำให้สัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว แต่ทั้งนี้การหาอาหารในบริเวณดังกล่าว ให้หาได้ให้เพียงพอกับการบริโภค ห้ามหาเพื่อการจำหน่ายเด็ดขาด

2. ป่าชุมชนใช้สอย หมายถึง บริเวณป่าชุมชนที่นอกเหนือจากป่าชุมชนอนุรักษ์ทั้งหมด แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในพื้นที่ที่มีเขตติดต่อตามที่กำหนดไว้เท่านั้น

กฎระเบียบว่าด้วยการใช้พื้นที่ป่าชุมชนใช้สอย มีข้อกำหนดการใช้ดังต่อไปนี้

1. ห้ามตัดไม้ในป่าชุมชนใช้สอยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน หากมีความจำเป็นต้องใช้ไม้เพื่อการอื่นใด จะต้องแจ้งให้คณะกรรมการป่าชุมชนทราบเพื่อพิจารณาเป็นรายๆ ไป และจะกระทำการอื่นใดก่อนได้รับอนุญาตไม่ได้ โดยมีมติของคณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องได้รับการเห็นชอบอย่างน้อยครั้งหนึ่งของคณะกรรมการที่เข้าร่วมประชุม
2. ในกรณีต้องการไม้เพื่อปลูกสร้างบ้าน ที่อยู่อาศัย ให้แจ้งขอใช้ไม้ต่อคณะกรรมการป่าชุมชน พร้อมทั้งรายละเอียดของไม้ต่างๆ ที่จะนำมาสร้างบ้าน โดยละเอียด เพื่อให้คณะกรรมการป่าชุมชนพิจารณา
3. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในป่าชุมชนเพื่อนำไปจำหน่ายเป็นอันขาด
4. อนุญาตให้นำไม้แห้ง ขอนไม้ เศษของไม้ เพื่อนำมาทำฟืนได้ แต่ไม้แห้งที่ยืนต้นอยู่ห้ามโค่นล้มก่อนได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการป่าชุมชน
5. หากกระทำการอื่นใด อันเป็นการปิดบัง ซ่อนเร้น การตัดต้นไม้เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือผู้ใดผู้หนึ่ง
6. ห้ามบุกรุก แคว้งถาง หรือขยายพื้นที่ทำการเกษตรล้ำเข้าไปในเขตป่าชุมชนใช้สอยเด็ดขาด ส่วนพื้นที่ที่มีการจับจองทำการเกษตรก่อนที่ระเบียบนี้จะใช้ ให้ถือว่าเป็นสิทธิครอบครอง โดยให้ยึดแนวเขตที่อยู่อาศัยแห่งชาติเชียงดาวได้ทำการรังวัดไว้
7. อนุญาตให้หา หน่อไม้ เห็ด อาหารอื่นๆ ได้ แต่ห้ามทำการเพื่อการจำหน่ายออกจากหมู่บ้าน ให้จำหน่ายเฉพาะในหมู่บ้านเท่านั้น
8. การใช้ไม้เพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน หรือไม้เพื่อการเกษตร อนุญาตให้ตัดได้ตามความจำเป็น
9. ห้ามบุคคลภายนอกหมู่บ้านเข้ามาตัดไม้ทุกชนิดในบริเวณป่าชุมชนของหมู่บ้านนาหวายโดยเด็ดขาด
10. ห้ามจุดไฟเผาป่า ในเขตป่าชุมชนใช้สอยเด็ดขาด
11. ห้ามมีการตัดไม้ หรือกระทำการใดๆ อันจะทำให้ต้นไม้ตาย ในบริเวณเขตป่าชุมชนใช้สอยโดยเด็ดขาด

ระเบียบนี้สามารถที่จะแก้ไขข้อความเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน

ระเบียบว่าด้วยการป้องกันแนวเขตป่าชุมชนใช้สอย

- ผู้ใดกระทำการใดอันทำให้เกิดความเสียหายต่อเครื่องหมายป่าชุมชนที่ติดไว้ที่ต้น ไม่มีโทษ 3,000 บาท
- ผู้ใดกระทำการย้ายป้าย หรือเครื่องหมาย แสดงเขตป่าชุมชนมีโทษปรับ 3,000 บาท
- แนวเขตป่าชุมชนที่คณะกรรมการกำหนดไว้ ผู้ใดจะย้ายหรือยกเลิกไม่ได้

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านนาหวาย

1. นายเสาร์ ศรีอำภา	ประธานเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย
2. นายสิงห์คำ คำเรือง	รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย
3. นายสุพิน จรมุนิน	เลขาเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย
4. นายเทียนชัย เลี้ยงถนอม	เหรัญญิกเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย

ทั้งนี้ยังมีกลุ่มคณะกรรมการที่มีการแบ่งออกเป็น กลุ่มย่อย 5 กลุ่มเพื่อแบ่งพื้นที่รับผิดชอบรวมทั้งรวม 63 คน โดยกลุ่มคณะกรรมการนั้น ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชน ดังนี้ คือ

1. มีหน้าที่ดูแลสอดส่อง การกระทำอันเป็นการผิดต่อระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดภายในป่าชุมชนทั้ง 2 ลักษณะ
2. มีหน้าที่ออกสำรวจแนวเขตป่าชุมชน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
3. มีหน้าที่พิจารณาบทลงโทษ และให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย
4. มีหน้าที่ประสานงานกับเอกชน ภาครัฐ องค์กรต่างๆ เพื่อนำมาซึ่งการป้องกันป่าชุมชน
5. มีหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจัดขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน
6. มีหน้าที่เข้าร่วมประชุมตามที่ประธานป่าชุมชนกำหนด และแจ้งให้ทราบ
7. หากคณะกรรมการป่าชุมชนกระทำการใดที่เป็นการขัดต่อระเบียบ หรือบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการที่ได้แจ้งไว้ จะถูกพิจารณาโทษตามแต่เหตุ

1.3 แผนการจัดการป่าชุมชนบ้านนาหวาย

1. การเดินสำรวจป่าชุมชนแนวเขตเดือนละ 2 ครั้ง เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2546 เป็นต้นไป โดยมีผู้ร่วมเดินสำรวจครั้งละ 25 คน
2. การทำศูนย์ข้อมูลป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน เช่น กฎระเบียบป่าชุมชน และข้อมูลป่าต่างๆ เป็นต้น

3. การจัดทำป้ายเสริมป้ายที่ชำรุด ในบริเวณป่าชุมชนที่ได้รับความเสียหาย
4. การจัดทำพิธีการสืบชะตาน้ำ หรือเลี้ยงผีขุนน้ำ และกิจกรรมปลูกป่า ภายในเขตป่าชุมชน
5. การจัดสวัสดิการต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาลในการออกสำรวจ และการเดินทางเข้าร่วมทำกิจกรรมของเครือข่าย

2.) หมู่ที่ 9 ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ตำบลแม่ละ อำเภอลำปาง จังหวัดเชียงใหม่

2.1 ที่มาของป่าชุมชน

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านปางมะโอพึ่งพาประโยชน์จากป่าเมือง การจัดการป่าของ

ชุมชนยังไม่มีจัดการในรูปแบบขององค์กรชาวบ้าน แต่ชุมชนจัดการป่าเมืองตามวิถีชีวิตของตนเองอยู่แล้ว ซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในการใช้ประโยชน์จากป่าเมือง โดยการเก็บใบเมี่ยงขายเป็นรายได้ของชุมชน ดังนั้นการจัดการป่าของชุมชนคือ การรักษาป่าเมืองที่สืบทอดกันมานานแล้ว จิตสำนึกของชุมชนที่จะรักษาป่าชุมชนที่เป็นป่าเมืองย่อมเป็นหน้าที่ของชาวบ้านทุกคนที่จะต้องร่วมกันรักษาเอาไว้อย่างยั่งยืนต่อไป กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการป่าดั้งเดิมของชาวบ้านเกิดจากวิถีชีวิตของชาวบ้านในการรักษาป่าเมืองนั่นเอง

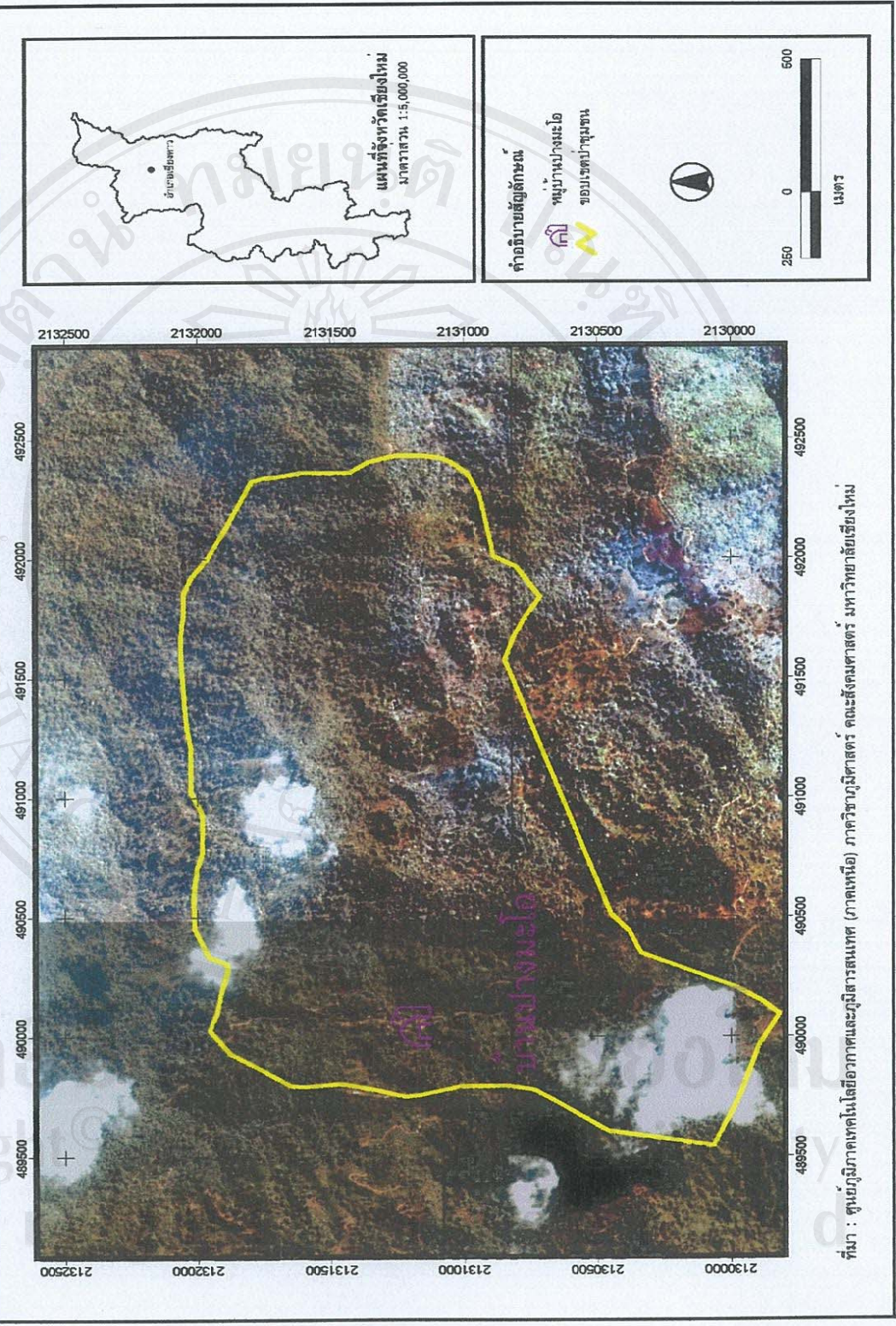
แต่ว่าในปัจจุบัน วิถีชีวิตการรักษาป่าเมืองของชุมชนมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะการทำอาชีพป่าเมืองลดน้อยลง สวนเมี่ยงถูกขายไปนำไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น เป็นปัญหาที่อาจจะกระทบต่อวิถีชีวิตการรักษาป่าได้เช่นเดียวกัน ในอนาคตความจำเป็นที่จะดำเนินกิจกรรมการรักษาป่าในรูปแบบของการจัดการป่าชุมชนย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ

พื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอนั้น มีพื้นที่ป่าที่ชุมชนได้ดูแลรักษาร่วมกัน มีพื้นที่ครอบคลุมมากกว่า 6,120 ไร่ (พื้นที่ 4.3) เป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะถูกประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาว เมื่อปี พ.ศ. 2516 ซึ่งรวมเอาพื้นที่ป่าที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์จากป่า รวมทั้งการดูแลรักษาป่าต้นน้ำไว้ก็ตาม แต่ที่ผ่านมาชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการดูแลรักษาป่า มีการดำเนินการจัดการป่าในลักษณะที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมป่าไม้ ยอมรับการจัดการป่าของชุมชนที่หวงแหนร่วมกันที่จะดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และดำรงวิถีชีวิตตามดั้งเดิมที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสี่น้าขนาดใหญ่แห่งนี้อยู่ได้เพราะมีชุมชนที่เข้าไปทำสวน
 เมียงกับต้นไม้ สี่น้าขนาดใหญ่ให้ความชุ่มชื้น แต่จุดแข็งของชุมชนที่ร่วมกันดูแลรักษาป่า อยู่ที่
 ความเป็นชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคี การยึดมั่นในจารีตประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมสืบทอดกัน
 เป็นเวลานาน ในโครงสร้างดั้งเดิมชุมชนมีผู้นำด้านต่างๆ เช่น ผู้นำทางความเชื่อ ศาสนา การ
 ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการกิน การอยู่ การดูแลรักษาป่า การดูแลน้ำ การใช้ประ โยชน์
 ที่ดิน การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการตัดสินใจ
 ร่วมกัน มีการยอมรับในบทบาทและหน้าที่ซึ่งกันและกัน อาศัยความเป็นชุมชนเดียวกันที่จะ
 เกื้อกูลกันด้วย การใช้ประ โยชน์มีการจัดสรรปันส่วนและการใช้ประ โยชน์อย่างลงตัว มีการดูแล
 รักษาาร่วมกัน หากมีปัญหา ก็จะร่วมกันแก้ไขปัญหา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

แผนที่ 4.3 ขอบเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ต.แม่ระอ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่

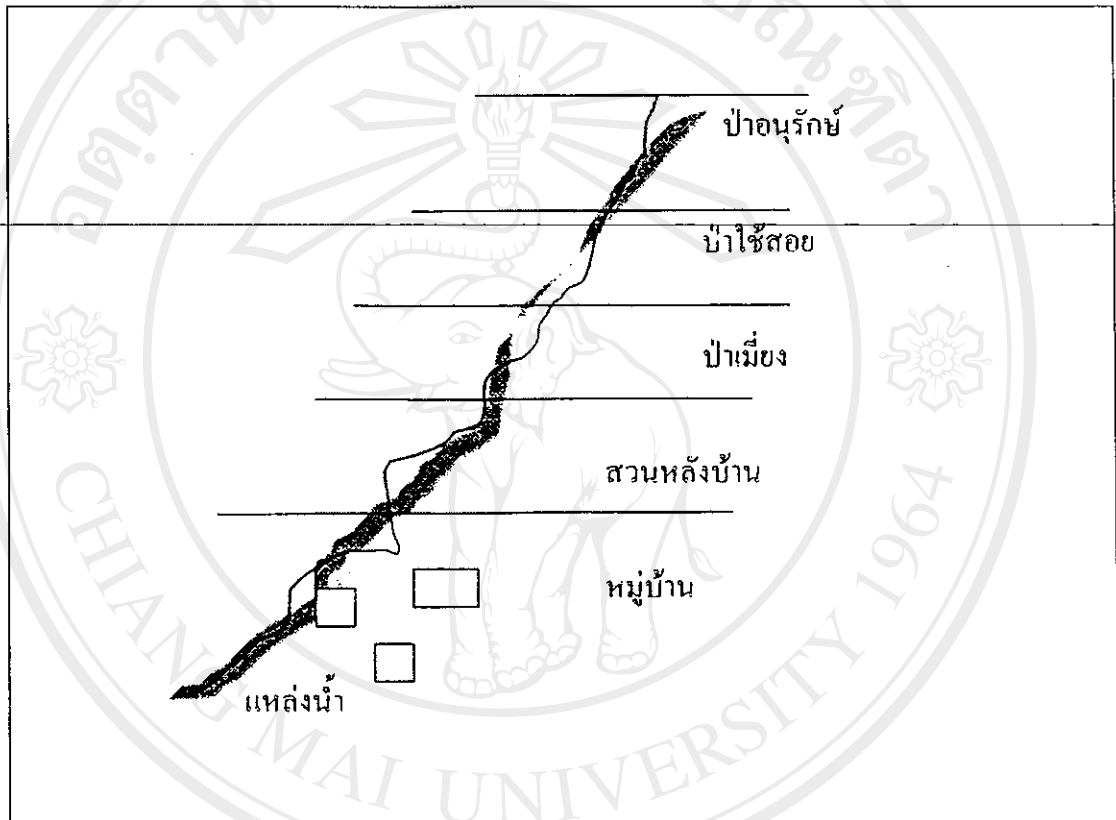
ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ) ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์
Copyright
A I I

2.2 รูปแบบ และแบบแผนการจัดการป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

ด้วยภาระและหน้าที่ที่ชุมชนจะต้องดูแลรักษาป่าร่วมกัน ดังนั้น จึงได้มีการทบทวนแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าในลักษณะดังนี้ คือ

ภาพ 4.2 ภาพตัดขวางการกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

1. พื้นที่ป่าอนุรักษ์ หรือป่าต้นน้ำลำธาร

เป็นป่าที่ชาวบ้านมักเรียกว่า ป่าขุนน้ำ ชุมชนบ้านปางมะโอ ตั้งอยู่ในเขตต้นน้ำของกลุ่มน้ำแก่งป็นเต้า ซึ่งมีลักษณะที่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน ปกคลุมไปด้วยต้นไม้ใหญ่ เป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดห้วยเล็กๆ ไหลลงสู่ลำน้ำปิง สิ่งที่ชุมชนได้ยึดถือและปฏิบัติร่วมกันมา ผสมผสานกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ พิธีกรรม ทำให้ชาวบ้านให้ความเคารพในพื้นที่ป่าต้นน้ำ จะไม่มีใครเข้าไปล่าสัตว์ ตัดไม้ เผาถางป่า

2. พื้นที่ป่าใช้สอย

เป็นพื้นที่ที่อยู่ต่ำถัดลงมาจากพื้นที่ป่าต้นน้ำ หรือป่าขุนน้ำ มักจะเป็นบริเวณที่กระจายอยู่บริเวณตามไหล่เขา ที่ลาดชันสูงปานกลาง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด ชาวบ้านจึงกำหนดเป็นพื้นที่ป่าใช้สอย เป็นการยอมรับร่วมกันของชุมชน โดยทั่วไป

เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านจะต้องเข้าไปเก็บผัก เก็บเห็ด เก็บเห็บของป่า หน่อไม้ เห็ด พืชผักผลไม้ของป่าตามฤดูกาล ซึ่งอาจรวมไปถึงการล่าสัตว์บางชนิด แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านยังร่วมกันดูแลรักษาเผ่าระวังไฟป่า ห้ามมีการบุกรุกแผ้วถาง หรือขยายพื้นที่ทิ้งเพื่อการเกษตรและที่อยู่อาศัย และสิ่งที่ทำให้ผืนป่าดังกล่าวยังคงอยู่ และก่อให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น คือ ข้อตกลงร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาป่า หรือเรียกว่ากฎระเบียบของหมู่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนก็ยังยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อ ประเพณี และมีกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 46 มารองรับการใช้ประโยชน์ของชุมชนควบคู่ไปกับการดูแลรักษาป่า

3. พื้นที่ป่าเมือง

เป็นพื้นที่ที่ทำกินของชุมชน ที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ถือได้ว่าเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้ครอบครัว และยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งผลิตอาหารของชุมชน และเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลในระบบการเกษตรของชุมชนป่าเมือง แตกต่างจากการทำการเกษตรโดยทั่วไป เนื่องจาก การปลูกเมืองจะไม่ทำลายไม้ใหญ่ เพราะไม้ใหญ่จะคอยเป็นร่มเงา เป็นธาตุอาหาร ให้กับต้นเมือง จะเห็นได้ว่า ต้นเมือง เปรียบเสมือนอุ้งข้าวอุ้งน้ำของสมาชิกในครัวเรือนเป็นหลัก

4. พื้นที่สวนหลังบ้าน

ในบริเวณนี้จะอยู่ถัดขึ้นมาจากหมู่บ้าน และพื้นที่ในบางครัวเรือนจะผสมผสานกันระหว่างพื้นที่สวนหลังบ้านกับพื้นที่ป่าเมือง อยู่ในพื้นที่เดียวกัน สวนหลังบ้านของแต่ละครัวเรือนจะเป็นแหล่งผลิตอาหาร แหล่งไม้ใช้สอยในครัวเรือน พืชตระกูลข่า จิง พืชสมุนไพรบางชนิด ทั้งที่นำมาปลูกและขึ้นเองตามธรรมชาติ

5. พื้นที่ชุมชน

เป็นบริเวณที่ตั้งอาศัยของชุมชนป่าเมืองบ้านปางมะโอ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะอยู่ในบริเวณเนินที่มีที่ราบ และที่ลาดชัน ไม่สูงนัก เรียงกระจายกันไป วัสดุที่ใช้ในการปลูกบ้านส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากป่าชุมชน ในเขตพื้นที่ป่าใช้สอย และบางบ้านจะเป็นบ้านที่มุงด้วยหญ้าคา ใบตองตึง นำมาทำหลังคาบ้าน ซึ่งการใช้ดังกล่าว ไม่ได้กว้างขวางจนเกินความจำเป็น และบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน ยังรวมไปถึงที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน และที่สาธารณะอื่นๆที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

กฎระเบียบเกี่ยวกับการรักษาป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

1. ห้ามไม่ให้เข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตป่าอนุรักษ์ คูแลร์รักษาไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร
2. ห้ามให้มีการใช้ยาฆ่าแมลงในบริเวณต้นน้ำเด็ดขาด
3. ห้ามทำสวน ทำไร่ หรือกิจกรรมใดๆ ในบริเวณต้นน้ำ
4. ห้ามบุกรุกพื้นที่ของผู้อื่น หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษปรับ
5. ให้เจ้าของที่ดินบริเวณต้นน้ำ รักษาสภาพแวดล้อมบริเวณต้นน้ำ ให้อยู่ในสภาพที่ดี สามารถเก็บความชุ่มชื้น หรือมีน้ำไหลหล่อเลี้ยงพื้นที่
6. หากจะมีการตัดไม้เพื่อสร้างบ้าน ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้านเสียก่อน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ชาวบ้านปางมะโอ ได้กล่าวถึง การพึ่งพาเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับสภาพแวดล้อมทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า ที่ดินและแหล่งน้ำ ถึงแม้จะไม่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนก็ตาม แต่ชุมชนได้ร่วมกันดูแลรักษาป่ามาเท่ากับอายุของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของคณะกรรมการป่า โดยได้เอารูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านมาร่วมดูแลรักษาป่าควบคู่ไปกับการครองหมู่บ้าน ออกสำรวจ ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ สอดส่องพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ มีการออกลาดตระเวนตรวจป่า ทำแนวกันไฟป่า ป้องกันไฟป่า โดยได้มีการจัดกลุ่มคณะกรรมการเข้ามาทำการบริหารจัดการ ดังนี้

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

1. นายอินทร ไจระวัง ประธานเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ
2. นายประเสริฐ จิโน รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ
3. นายบุญส่ง กล้าหาญ เลขาประธานเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

ทั้งนี้ยังมีคณะกรรมการที่ทำงานร่วมกันอีก 24 คน ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิต สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ถึงแม้จะไม่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนก็ตาม ชาวบ้านก็ได้มีการรวมกลุ่มกันในรูปของคณะกรรมการป่าดังที่กล่าวข้างต้น โดยได้นำเอารูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านมาร่วมดูแลรักษาป่าควบคู่ไปกับการปกครองหมู่บ้าน ออกสำรวจ ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ สอดส่องพฤติกรรม ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ มีการออกลาดตระเวนตรวจป่า ทำแนวกันไฟ ดับไฟป่า ป้องกันไฟป่า เป็นต้น

3.) เปรียบเทียบกระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

การเปรียบเทียบกระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้านของหมู่บ้านนาหวาย และบ้านปางมะ โอ นั้นจะเห็นถึงความแตกต่างของพื้นที่ป่าชุมชน ทั้ง 2 หมู่บ้านคือ รูปแบบการจัดตั้งเป็นเครือข่ายป่าชุมชนนั้นในพื้นที่นาหวายได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ รวมทั้งมีการกำหนดอาณาเขตที่แน่นอน แต่ในพื้นที่บ้านปางมะ โอนั้นยังไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ และยังไม่ได้มีการกำหนดอาณาเขตที่ชัดเจนเป็นเพียงการกำหนดอาณาเขตที่รับทราบกันเอง ในระหว่างกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้าน ในอีกประเด็นที่มีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ 2 หมู่บ้าน คือกลุ่มคณะกรรมการบริหารจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีผลต่อลักษณะการบริหารจัดการป่าชุมชน นั่นคือ ในพื้นที่บ้านนาหวายนั้นกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนเป็นคนละกลุ่มกันเนื่องจากในพื้นที่บ้านนาหวายกลุ่มคณะกรรมการของหมู่บ้านไม่ค่อยจะให้ความร่วมมือหรือให้การสนับสนุนในกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายป่าชุมชน ทำให้การทำงานของเครือข่ายป่าชุมชนเป็นไปได้ค่อนข้างยาก และในพื้นที่บ้านปางมะ โอนกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนนั้นมีผู้นำเป็นคนเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ค่อนข้างมีการจัดการไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีการนำเอารูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านมาร่วมดูแลรักษาป่าควบคู่กันไปกับการปกครองในหมู่บ้าน

แต่อย่างไรก็ตามทั้ง 2 หมู่บ้านนั้น ก็ได้มีการกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ มีการกำหนดพื้นที่ไว้เพื่อการอนุรักษ์ แสดงให้เห็นถึงความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรป่า ไม้ของชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ จนเกิดเป็นจิตสำนึกของชาวบ้านที่จะต้องมีการใช้ประโยชน์จากป่า ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ และมีแหล่งทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์แก่รุ่นลูกหลานต่อไปในอนาคต ดังตาราง 4.1

ตาราง 4.1 การเปรียบเทียบกระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

ลักษณะการบริหารจัดการ	หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย	หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ
1. การจัดตั้งป่าชุมชน	มีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ ก่อตั้งโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ทั้งรัฐและเอกชนร่วมมือกัน	ยังไม่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ยังไม่มีการจัดตั้งในรูปแบบขององค์กรชาวบ้าน แต่มีการจัดการตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน
2. ขอบเขตป่าชุมชน	มีการจัดทำแนวเขตป่าเมื่อ 16 ก.ค. 38 โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีการกำหนดอาณาเขตที่แน่นอน	ยังไม่มี การเดินสำรวจหรือกำหนดอาณาเขตของพื้นที่ป่าไม้ที่แน่นอน โดยเป็นเพียงการกำหนดโดยกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เท่านั้น
3. รูปแบบการจัดการป่าชุมชน	มีการกำหนดพื้นที่ป่าออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนใช้สอย	มีการกำหนดพื้นที่ออกเป็น 5 ลักษณะ คือ พื้นที่ป่าอนุรักษ์หรือป่าต้นน้ำลำธาร, พื้นที่ป่าใช้สอย, พื้นที่ป่าเมือง, พื้นที่สวนหลังบ้าน และพื้นที่ชุมชน
4. กลุ่มคณะกรรมการบริหารจัดการในพื้นที่	กลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนกับกลุ่มคณะกรรมการบริหารภายในหมู่บ้านเป็นคนละกลุ่มกัน โดยผู้ใหญ่บ้าน คือ นายมัญญู นามวงศ์ และประธานเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย คือ นายเสาร์ ศรีอำภา	กลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนกับกลุ่มคณะกรรมการบริหารภายในหมู่บ้านเป็นกลุ่มเดียวกัน คือ มีผู้ใหญ่บ้านและหัวหน้าเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอเป็นคนเดียวกัน คือ นายอินทร ใจระวัง
5. กระบวนการจัดการบริหารงานป่าชุมชน	มีการแบ่งกลุ่มคณะกรรมการออกเป็น 5 กลุ่มย่อย เพื่อเป็นการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบออกไปในแต่ละส่วนของพื้นที่ป่า โดยกลุ่มคณะกรรมการได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเป็นทางการ	มีกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นกลุ่มแกนนำ 24 คน โดยถึงแม้จะไม่มีการจัดการบริหารอย่างเป็นทางการที่ชัดเจน แต่ได้มีการนำเอารูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านมาร่วมดูแลรักษาป่าควบคู่ไปกับการปกครองหมู่บ้าน

4.4 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

ในการศึกษาในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบถึงลักษณะของการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน กระบวนการทำงาน การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการบริหารจัดการป่าชุมชน ของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ในพื้นที่ระดับหมู่บ้านที่มีที่ตั้งบริเวณตอนบนของลุ่มน้ำคือ หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว และพื้นที่ตอนล่างของลุ่มน้ำคือ หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ต.แม่ทะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้าน เพื่อนำมาเปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ โดยมีการแบ่งเนื้อหาเพื่อเป็นการนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. บ้านนาหวาย

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการป่าชุมชนโดยเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสุ่มตัวอย่างในบริเวณหมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ เป็นจำนวน 51 คน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ในโปรแกรม SPSS ใช้วิธีสถิติแบบ Frequency และ Descriptive Statistics ได้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างดังตาราง 4.2

ตาราง 4.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านนาหวาย

ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	36	70.6
- หญิง	15	29.4
รวม	51	100.0
2. สถานภาพ		
- โสด	18	35.3
- สมรส	33	64.7
รวม	51	100.0
3. ระดับการศึกษา		
- ไม่ได้เรียน	2	3.9
- ประถมศึกษา	32	62.7
- มัธยมศึกษาตอนต้น	8	15.7
- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	9	17.6
รวม	51	100.0

ตารางที่ 4.2(ต่อ) แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านนาหวาย

ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
4. ศาสนา		
- พุทธ	51	100.0
5. อาชีพหลัก		
- เกษตรกรรม	38	74.5
- ค้าขาย	4	7.8
- รับจ้างทั่วไป	5	9.8
- รับราชการ	4	7.8
รวม	51	100.0
6. อาชีพรอง		
- เกษตรกรรม	11	21.6
- ค้าขาย	4	7.8
- รับจ้างทั่วไป	36	70.6
รวม	51	100.0

จากตาราง 4.2 จะเห็นได้ว่า ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 70.6 และเป็นหญิง ร้อยละ 29.4 สถานภาพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง มีสถานภาพสมรสร้อยละ 64.7 และสถานภาพโสดร้อยละ 35.3 ในด้านของระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีการศึกษาใน 4 ระดับ คือ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 62.7 รองลงมาจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. ร้อยละ 17.6 และจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 15.7 และสุดท้ายคือ ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 3.9 ในด้านของกลุ่มศาสนานั้นกลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ และการประกอบอาชีพกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.5 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 9.8 และอาชีพค้าขายและรับราชการ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 7.8 อาชีพรองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 70.6 รองลงมาคือเกษตรกรรมร้อยละ 21.6 และค้าขายร้อยละ 7.8

2.บ้านปางมะโอ

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการป่าชุมชนโดยเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสุ่มตัวอย่างในบริเวณหมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ต.แม่ะนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ เป็นจำนวน 66 คน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ในโปรแกรม SPSS ใช้วิธีสถิติแบบ Frequency และ Descriptive Statistics ได้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างดังตาราง 4.3

ตาราง 4.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านปางมะโอ

ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
1.เพศ		
- ชาย	55	83.3
- หญิง	11	16.7
รวม	66	100.0
2.สถานภาพ		
- โสด	12	18.2
- สมรส	51	77.3
- หย่าร้าง/หม้าย	3	4.5
รวม	66	100.0
3.ศาสนา		
- พุทธ	66	100.0
4. ระดับการศึกษา		
- ประถมศึกษา	53	80.3
- มัธยมศึกษาตอนต้น	9	13.6
- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	2	3.0
- ปริญญาตรี	2	3.0
รวม	66	100.0
5.อาชีพหลัก		
- เกษตรกรรม	42	63.6
- ค้าขาย	8	12.1
- รับจ้างทั่วไป	16	24.2
รวม	66	100.0
6.อาชีพรอง		
- เกษตรกรรม	18	27.3
- ค้าขาย	10	15.2
- รับจ้างทั่วไป	38	57.6
รวม	66	100.0

จากตาราง 4.3 จะเห็นได้ว่า ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นชายร้อยละ 83.3 และเป็นหญิงร้อยละ 29.4 สถานภาพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรสร้อยละ 77.3 รองลงมา มีสถานภาพ โสดร้อยละ 18.2 และร้อยละ 4.5 สถานภาพ หย่าร้าง/หม้าย ในด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีการศึกษา 4 ระดับ คือ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 80.3 รองลงมาจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 13.6 และจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และปริญญาตรีมีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 3 ในด้านของกลุ่มศาสนานั้น กลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ในส่วนของการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพหลักโดยส่วนใหญ่คือ การทำการเกษตรกรรม ร้อยละ 63.6 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 24.2 และสุดท้ายคืออาชีพค้าขายร้อยละ 12.1 ส่วนอาชีพรองนั้นส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 57.6 รองลงมาคือ ทำเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 27.3 และสุดท้ายคือ อาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 15.2

4.4.2 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

1.) หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย

การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านบ้านนาหวายนั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทั้งหมด พบว่ากิจกรรมที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์มากที่สุดได้แก่ การเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการใช้น้ำจากแหล่งน้ำในป่าทุกวัน โดยคิดเป็นร้อยละ 56.9 ซึ่งเป็นการเข้าไปใช้ประโยชน์ในลักษณะของการทำเป็นประปาภูเขา ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนของบ้านนาหวายอยู่ในบริเวณต้นน้ำ และประกอบกับชาวบ้านในหมู่บ้านนาหวายนั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้น จึงต้องมีการพึ่งพิงทรัพยากรน้ำเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะของการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น การปลูกข้าว ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่วเหลือง และมะเขือม่วง โดยเฉพาะการทำสวนส้มที่ต้องใช้น้ำมาก รวมไปถึงลักษณะของป่าเป็นพื้นที่ป่าล้อมรอบหมู่บ้าน จึงทำให้มีการพึ่งพิงน้ำจากป่ามากขึ้น

ในส่วนของการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนน้อยที่สุด ได้แก่ การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์และประกอบอาชีพล่าสัตว์ โดยมีผู้ที่ไม่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในลักษณะนี้ คิดเป็นร้อยละ 43.1 ของการเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยเนื่องจากบริเวณบ้านนาหวายมีลักษณะภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยกับลักษณะการเลี้ยงสัตว์

รวมทั้งมีการกำหนดบทลงโทษ ในการห้ามล่าหรือฆ่าสัตว์ในเขตป่าชุมชนอนุรักษ์ แต่เนื่องจาก ขอบเขตป่ายังไม่ชัดเจนจึงทำให้เกิดการเข้าไปใช้ประโยชน์ในลักษณะนี้น้อย ดังตาราง 4.4

ตาราง 4.4 การแจกแจงความถี่ในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านนาหวาย

ลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์	ความถี่ของการใช้ประโยชน์					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกวัน	รวม
เพื่อใช้น้ำจากแหล่งน้ำในป่า	ความถี่	4	8	10	29	51
	ร้อยละ	7.8	15.7	19.6	56.9	100.0
การใช้ไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและนำมาทำเชื้อเพลิง	ความถี่	2	39	10	-	51
	ร้อยละ	3.9	76.5	19.6	-	100.0
การหาสมุนไพร เพื่อเป็นยารักษาโรค	ความถี่	5	35	8	3	51
	ร้อยละ	9.8	68.6	15.7	5.9	100.0
เพื่อเป็นการเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ	ความถี่	11	36	3	1	51
	ร้อยละ	21.6	70.6	5.9	2.0	100.0
การหาของป่ามาใช้สอยในครัวเรือน	ความถี่	11	28	12	-	51
	ร้อยละ	21.6	54.9	23.5	-	100.0
การทำพิธีของท้องถิ่นตามจารีตประเพณี	ความถี่	12	21	18	-	51
	ร้อยละ	23.5	41.2	35.3	-	100.0
เพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ หรือการประกอบอาชีพล่าสัตว์	ความถี่	22	22	7	-	51
	ร้อยละ	43.1	43.1	13.7	-	100.0

2.) หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ

การเข้าไปใช้ประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านบ้านปางมะโอนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อนำเอาลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในลักษณะต่างๆมาเปรียบเทียบกัน พบว่ากิจกรรมที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ การเข้าไปใช้ประโยชน์ในการใช้น้ำโดยคิดเป็นร้อยละ 48.5 ของการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในป่า โดยเป็นการใช้ประโยชน์ในด้านการทำการเกษตร และทั้งนี้บริเวณพื้นที่บ้านปางมะโอจะตั้งอยู่ในบริเวณระหว่างหุบเขา ร่องห้วย และเทือกเขาสูง โดยเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากได้รับความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำจากภูเขา โดยมีการใช้ในการทำเกษตรกรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันชุมชนหาเลี้ยงชีพและมีรายได้หลัก คือ การทำสวนเมืองหรือสวนชา ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำมาตั้งแต่ดั้งเดิม

ในส่วนของ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนน้อยที่สุด คือ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์และประกอบอาชีพล่าสัตว์คิดเป็นร้อยละ 84.8 ที่ไม่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เนื่องจากบริเวณพื้นที่บ้านปางมะโอนั้นมีลักษณะที่อยู่ในบริเวณสันเขาซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ลาดชัน และเป็นลักษณะพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกต้นไม้ยมมากกว่าจะนำสัตว์ไปเลี้ยง ดังตาราง 4.5

ตาราง 4.5 การแจกแจงความถี่ในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

ลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์	ความถี่ของการใช้ประโยชน์					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกวัน	รวม
เพื่อใช้น้ำจากแหล่งน้ำในป่า	ความถี่	12	4	18	32	66
	ร้อยละ	18.2	6.1	27.3	48.5	100.0
การใช้ไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย และนำมาทำเชื้อเพลิง	ความถี่	17	42	7	-	66
	ร้อยละ	25.8	63.6	10.6	-	100.0
การหาสมุนไพรเพื่อเป็นยารักษาโรค	ความถี่	13	41	12	-	66
	ร้อยละ	19.7	62.1	18.2	-	100.0
เพื่อเป็นการเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ	ความถี่	20	22	21	3	66
	ร้อยละ	30.3	33.3	31.8	4.5	100.0
การหาของป่ามาใช้สอยในครัวเรือน	ความถี่	12	34	18	2	66
	ร้อยละ	18.2	51.5	27.3	3.0	100.0
การทำพิธีของท้องถิ่นตามจารีตประเพณี	ความถี่	27	34	5	-	66
	ร้อยละ	40.9	51.5	7.6	-	100.0
เพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ หรือการประกอบอาชีพล่าสัตว์	ความถี่	56	10	-	-	66
	ร้อยละ	84.8	15.2	-	-	100.0

4.4.3 ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชน

1.) หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย

ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวายในการจัดการบริหาร พบว่า เมื่อมองถึงลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยมีการเข้าร่วมทุกครั้งคิดเป็นร้อยละ 29.4 คือ ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบ แนวทางรักษาป่า ให้สมาชิกปฏิบัติและมีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม เนื่องจากป่าชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นเหมือนทรัพย์สินสาธารณะที่ชาวบ้านจะต้องมีการเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นจึงได้มีการร่วมกันกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อจะได้มีทรัพยากรป่าไม้ใช้อย่างยั่งยืนต่อไป โดยจะเป็นลักษณะของการจัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็น ความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง

ในส่วนของลักษณะการมีส่วนร่วมที่มีระดับในการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรม โดยมีผู้ที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในลักษณะนี้คิดเป็นร้อยละ 41.2 เนื่องจากลักษณะทางสังคมเป็นสังคมชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักทำให้แต่ละครอบครัวมีรายได้ไม่มากนัก ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้วเงินทุนที่ได้นำมาใช้ในกิจกรรมต่างๆของป่าชุมชนนั้นมักจะได้จากทางเครือข่ายหรือเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่มีการสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน ดังตาราง 4.6

ตาราง 4.6 การมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารป่าชุมชนบ้านนาหวาย

ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการบริหารป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	รวม
เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	ความถี่	5	15	18	13	51
	ร้อยละ	9.8	29.4	35.3	25.5	100.0
นำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับป่าชุมชน	ความถี่	13	10	17	11	51
	ร้อยละ	25.5	19.6	33.3	21.6	100.0
กำหนดระเบียบ แนวทางรักษาป่าให้สมาชิกปฏิบัติ	ความถี่	11	7	18	15	51
	ร้อยละ	21.6	13.7	35.3	29.4	100.0
คัดเลือกคณะกรรมการ และจัดตั้งองค์กรป่าชุมชน	ความถี่	9	13	16	13	51
	ร้อยละ	17.6	25.5	31.4	25.5	100.0
บริจาคเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรม	ความถี่	21	19	9	2	51
	ร้อยละ	41.2	37.3	17.6	3.9	100.0
การประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน	ความถี่	12	19	12	8	51
	ร้อยละ	23.5	37.3	23.5	15.7	100.0

2.) หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ

ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ พบว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการบริหารพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอที่มากที่สุด คือ การเข้าร่วมในลักษณะของการร่วมคัดเลือกคณะกรรมการ และร่วมจัดตั้งองค์กรเครือข่ายป่าชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจของกลุ่มชาวบ้านในการให้ความร่วมมือเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการของเครือข่ายป่าชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของการจัดการบริหารงานในระบอบประชาธิปไตยของชุมชน ในการยอมรับความคิดเห็นของชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ในการออกเสียงคัดเลือกคณะกรรมการ และเมื่อได้คณะกรรมการชุดที่ได้รับจากการออกเสียงเลือกตั้งจากชาวบ้านแล้วนั้น จะส่งผลต่อความร่วมมือและการยอมรับในกลุ่มคณะกรรมการที่ชาวบ้านได้คัดเลือกด้วยเสียงส่วนใหญ่ในพื้นที่ และการยอมรับของชาวบ้านในการสามารถจูงใจให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายป่าชุมชนได้มีการจัดทำขึ้น

ลักษณะของการมีส่วนร่วมที่มีน้อยที่สุด คือ ลักษณะการเข้าร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 63.6 โดยอาจเป็นเหตุผลทางด้านของลักษณะทางสังคมที่มีลักษณะสังคมที่เป็นสังคมชนบท ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีรายได้พอกินพอใช้ ซึ่งคงไม่เพียงพอที่จะนำมาทำการสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่าย การจัดกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายป่าชุมชนนั้นส่วนใหญ่มักจะได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องหรือให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชนดังตาราง 4.7

ตาราง 4.7 การมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการบริหารป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	รวม
เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	ความถี่	10	11	33	12	66
	ร้อยละ	15.2	16.7	50.0	18.2	100.0
นำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับป่าชุมชน	ความถี่	7	35	20	4	66
	ร้อยละ	10.6	53.0	30.3	6.1	100.0
กำหนดระเบียบ แนวทางรักษาป่าให้สมาชิกปฏิบัติ	ความถี่	17	19	13	17	66
	ร้อยละ	25.8	28.8	19.7	25.8	100.0
คัดเลือกคณะกรรมการ และจัดตั้งองค์กรป่าชุมชน	ความถี่	16	20	11	19	66
	ร้อยละ	24.2	30.3	16.7	28.8	100.0
บริจาคเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรม	ความถี่	42	13	2	9	66
	ร้อยละ	63.6	19.7	3.0	13.6	100.0
การประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน	ความถี่	18	25	14	9	66
	ร้อยละ	27.3	37.9	21.2	13.6	100.0

4.4.4 การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน

1.) บ้านนาหวาย

จากการศึกษาระดับการเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับ การเข้าร่วมหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวายนั้น พบว่า เมื่อได้มีการดำเนินการจัดทำกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายป่าชุมชนนั้น กิจกรรมที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมตัดป่าแนวเขตป่าชุมชน โดยมีผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกครั้งคิดเป็นร้อยละ 21.6 ในการตัดป่าแนวเขตนั้น ชาวบ้านจะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เนื่องจากในพื้นที่หมู่บ้านนาหวายนั้น กำลังได้รับผลกระทบเกี่ยวกับการเข้ามาล้อมล้าใช้พื้นที่ป่าชุมชนโดยนายทุน ในการทำกิจการสวนส้ม รวมทั้งปัญหาในการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนชาวบ้านจึงมีการร่วมมือกันในการทำกิจกรรมบ่อยครั้ง เพราะในบางครั้งป่าแนวเขตมักจะถูกทำลาย ทั้งจากฝีมือมนุษย์และจากภัยธรรมชาติ

ในส่วนของกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านนาหวายเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด หรือมีผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมในการทำแนวกันไฟ โดยมีผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมในการทำกิจกรรมแนวกันไฟ คิดเป็นร้อยละ 43.1 ของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากในพื้นที่บ้านนาหวายนั้นยังไม่ค่อยจะได้ประสบกับปัญหาในลักษณะนี้มากนัก รวมทั้งกิจกรรมในลักษณะนี้เป็น

กิจกรรมในลักษณะของงานที่ต้องมีการเดินสำรวจป่าและใช้แรงงานมาก ซึ่งมักมีความเหมาะสมกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง และในบางครั้งกิจกรรมในการทำแนวกันไฟนั้น อาจต้องใช้ผู้ที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและเกิดความรวดเร็วในการจัดการอีกด้วย และในบางส่วนก็อาจมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในพื้นที่อีกด้วย ดังตาราง 4.8

ตาราง 4.8 การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	รวม
กิจกรรมการจัดทำแนวเขต เดินป่า	ความถี่	12	15	15	9	51
	ร้อยละ	23.5	29.4	29.4	17.6	100.0
กิจกรรมการกำหนดพื้นที่ อนุรักษ์ในเขตป่า	ความถี่	8	13	23	7	51
	ร้อยละ	15.7	25.5	54.1	13.7	100.0
กิจกรรมการตัดป่าแนว เขตป่าชุมชน	ความถี่	8	14	18	11	51
	ร้อยละ	15.7	27.5	35.3	21.6	100.0
กิจกรรมการทำแนวกันไฟ	ความถี่	22	16	13	-	51
	ร้อยละ	43.1	31.4	25.5	-	100.0
กิจกรรมการเดินสำรวจป่า	ความถี่	9	21	16	5	51
	ร้อยละ	17.6	41.2	31.4	9.8	100.0
กิจกรรมการฟื้นฟูป่า/ การปลูกป่า	ความถี่	4	21	18	8	51
	ร้อยละ	7.8	41.2	35.3	15.7	100.0
กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ ถือครองที่ดิน	ความถี่	20	17	9	5	51
	ร้อยละ	39.2	33.3	17.6	9.8	100.0

2.)บ้านปางมะโอ

จากการศึกษาในด้านระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านปางมะโอในการดำเนินกิจกรรม ของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอนั้น พบว่า เมื่อเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอได้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนนั้น กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมทุกครั้งในการทำกิจกรรมมากที่สุด คือ กิจกรรมการจัดทำแนวเขตเดินป่า โดยคิดเป็นร้อยละ 34.8 ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในการเดินสำรวจในบริเวณพื้นที่ป่าในเขตพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการสอดส่องดูแลและสำรวจทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่ชุมชนเอง ว่ามีบริเวณใดที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือถูกแผ้วถางไปอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้นำเอาข้อมูลต่างๆ ที่ได้พบจากการเดินสำรวจแนวเขตป่า มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาทางแก้ไขหรือป้องกันร่วมกัน ได้อย่างทันท่วงที ก่อนที่ปัญหาต่างๆ จะมีการลุกลามมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ควรมีการทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ และเป็นผลทางอ้อมในการสอดส่องดูแลในส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่ได้เคยทำมาแล้วว่ามีสิ่งใดที่ต้องการทำเพิ่มเติมให้เกิดความเหมาะสม หรือควรมีการแก้ไขอย่างไรหรือไม่

ในส่วนของกิจกรรมที่ได้มีการดำเนินการของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอที่เป็นกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างไม่เคยเข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่กิจกรรมในการสำรวจพื้นที่ถือครองที่ดิน โดยมีผู้ที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 42.4 ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมในลักษณะนี้มักเป็นกิจกรรมที่มีการดำเนินการโดยกลุ่มคณะกรรมการหรือกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จะต้องมีการบริหารประสานงานในระดับกลุ่มบริหารมากกว่า ดังนั้น กิจกรรมในส่วนนี้กลุ่มชาวบ้านจึงไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทมากนักในกิจกรรมส่วนนี้ ดังตาราง 4.9

ตาราง 4.9 การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	รวม
กิจกรรมการจัดทำแนวเขต เดินป่า	ความถี่	12	23	8	23	66
	ร้อยละ	18.2	34.8	12.1	34.8	100.0
กิจกรรมการกำหนดพื้นที่ อนุรักษ์ในเขตป่า	ความถี่	16	30	11	9	66
	ร้อยละ	24.2	45.5	16.7	13.6	100.0
กิจกรรมการตัดป่าแนว เขตป่าชุมชน	ความถี่	10	25	10	21	66
	ร้อยละ	15.2	37.9	15.2	31.8	100.0
กิจกรรมการทำแนวกันไฟ	ความถี่	23	14	13	16	66
	ร้อยละ	34.8	21.2	19.7	24.2	100.0
กิจกรรมการเดินสำรวจป่า	ความถี่	16	17	22	11	66
	ร้อยละ	24.2	25.8	33.3	16.7	100.0
กิจกรรมการฟื้นฟูป่า/ การปลูกป่า	ความถี่	15	34	7	10	66
	ร้อยละ	22.7	51.5	10.6	15.2	100.0
กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ ถือครองที่ดิน	ความถี่	28	25	7	6	66
	ร้อยละ	42.4	37.9	10.6	9.1	100.0

4.4.5 ความสัมพันธ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการและการเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชน ในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

เนื้อหาในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) โดยเป็นการหาความสัมพันธ์ ระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป แต่มีหลายองค์ประกอบ หรือตัวแปรอิสระมากกว่าหนึ่งตัวซึ่งอาจไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยหลัก (Main Effect) เพียงอย่างเดียว แต่อาจจะขึ้นกับปัจจัยด้านอื่นๆ อีกก็ได้ โดยเราจะเรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Effect) ระหว่างตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ดังนั้น ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหลายทาง นั้น จะเป็นการทดสอบสมมติฐาน 2 กลุ่มคือ

- การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับ ผลกระทบที่เกิดจากตัวแปรอิสระแต่ละตัว (Main Effect)
- การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับ ผลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Interaction Effect)

1.) บ้านนาหวาย

จากผลลัพธ์พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระก่อน โดยพิจารณาจากตาราง Tests of Between-Subject Effect ที่แสดงการทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ บรรทัดที่แสดงด้วย Manage *Active เราพบว่าค่า $F = 0.152$ และค่า Sig. of $F = 0.961$ ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 ที่ได้กำหนดไว้ แสดงว่ายอมรับ H_0 นั่นคือ ไม่มีปฏิสัมพันธ์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวายได้จัดทำขึ้น ไม่มีอิทธิพลหรือไม่มีความสัมพันธ์ร่วมต่อลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านนาหวาย ดังตาราง 4.10

จากนั้นจึงพิจารณาที่ Main Effect ได้โดยจากตาราง 4.10 พบว่าตัวแปร Manage มีค่า Sig. of $F = 0.958$ ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ที่ได้กำหนดไว้ แสดงว่ายอมรับ H_0 นั่นคือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชนบ้านนาหวาย และเมื่อเราพิจารณาตัวแปร Active พบว่า Sig. of $F = 0.036$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ที่ได้กำหนดไว้ แสดงว่าปฏิเสธ H_0 นั่นคือ

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวายมีความสัมพันธ์ต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านนาหวาย ดังตาราง 4.10

ตาราง 4.10 ความสัมพันธ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการและการเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: ใช้ประโยชน์-นาหวาย

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	5.965 ^a	10	.596	1.473	.185
Intercept	168.998	1	168.998	417.478	.000
MANAGE1	.125	3	4.168E-02	.103	.958
ACTIVE1	3.819	3	1.273	3.145	.036
MANAGE1 * ACTIVE1	.246	4	6.144E-02	.152	.961
Error	16.192	40	.405		
Total	369.000	51			
Corrected Total	22.157	50			

a. R Squared = .269 (Adjusted R Squared = .086)

สามารถสรุปได้ว่าจากลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆนั้นพบว่าในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในพื้นที่บ้านนาหวายนั้น ได้ส่งผลหรือมีอิทธิพลในการตัดสินใจที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวายได้จัดทำขึ้น แต่ไม่มีผลหรือไม่มีอิทธิพลในการที่จะจูงใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของการเข้ามาในลักษณะของการบริหารจัดการป่าชุมชน โดยจะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีความรักและหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้แต่อาจไม่มีความรู้ในด้านการวางแผนและอาจเป็นเหตุผลในด้านของระบบของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านนาหวายที่ได้มีการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน กับเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปึงตอนบนเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจึงไม่ค่อยมีความสนใจส่วนของการบริหารจัดการเนื่องจากมีความเชื่อถือในกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านนาหวาย ทั้งนี้ยังรวมไปถึงผลความขัดแย้งจากระบบการปกครองในระดับท้องถิ่นในพื้นที่อีกด้วย แต่กลุ่มชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมในกิจกรรมที่ทางเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวายได้จัดทำขึ้น

2.)บ้านปางมะโอ

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระก่อนโดยจากตาราง Tests of Between-Subject Effect ที่แสดงการทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ Manage *Active พบว่าค่า $F = 0.278$ และค่า Sig. of $F = 0.725$ ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 ที่ได้กำหนดไว้ แสดงว่ายอมรับ H_0 นั่นคือ ไม่มีปฏิสัมพันธ์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอได้จัดทำขึ้น ไม่มีอิทธิพลหรือไม่มีความสัมพันธ์ร่วมต่อลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ดังตาราง 4.11

หลังจากนั้นได้พิจารณาที่ Main Effect จากตาราง 4.11 พบว่าตัวแปร Manage มีค่า Sig. of $F = 0.037$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ที่ได้กำหนดไว้ แสดงว่าปฏิเสธ H_0 นั่นคือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้นมีความสัมพันธ์กับการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ และเมื่อพิจารณาตัวแปร Active พบว่า Sig. of $F = 0.780$ มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ที่ได้กำหนดไว้ แสดงว่ายอมรับ H_0 นั่นคือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ นั้น ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ดังตาราง 4.11

ตาราง 4.11 ความสัมพันธ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการและการเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: ใช้ประโยชน์-ปางมะโอ

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	18.008 ^a	9	2.001	3.177	.004
Intercept	224.847	1	224.847	357.057	.000
MANAGE2	5.727	3	1.909	3.032	.037
ACTIVE2	.686	3	.229	.363	.780
MANAGE2 * ACTIVE2	.833	3	.278	.441	.725
Error	35.265	56	.630		
Total	422.000	66			
Corrected Total	53.273	65			

a. R Squared = .338 (Adjusted R Squared = .232)

จากลักษณะของความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ นั้น พบว่า ในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ได้ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ แต่ไม่มีผลหรืออิทธิพลในการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอ ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านปางมะโอมีมากกว่านั้น อาจเนื่องมาจากในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอนั้นยังไม่ได้มีการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนกับเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงฯ อย่างเป็นทางการ ดังนั้นในช่วงนี้ กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่บ้านปางมะโอจึงให้ความสนใจในการจัดการบริหารให้มีคณะกรรมการในการจัดการบริหารในรูปแบบป่าชุมชนที่มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการขึ้น ทั้งนี้หากมองถึงในด้านของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมนั้น ในพื้นที่ หมู่บ้านปางมะโอนั้นในส่วนของกลุ่มผู้นำในพื้นที่มีการให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนเป็นอย่างดี

4.4.6 การเปรียบเทียบความแตกต่าง ในด้านกระบวนการบริหารจัดการและการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้จะใช้สถิติทดสอบ Chi - square ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัวในกรณีที่แต่ละกลุ่มมีความอิสระต่อกันโดยสถิติทดสอบ Chi - square เป็นแบบทดสอบทางสถิติที่นิยมใช้ทดสอบ เกี่ยวกับการเปรียบเทียบข้อมูลนับ (Counted Data) ซึ่งข้อมูลแต่ละตัวจะต้องนำมาถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มพื้นฐาน การทดสอบนี้จะใช้สำหรับการทดสอบสมมุติฐานว่ากลุ่มประชากรแต่ละกลุ่มมีการแจกแจงหรือไม่ และเป็นการทดสอบความเป็นอิสระโดยเป็นการทดสอบว่าตัวแปรทั้ง 2 นั้นเป็นอิสระต่อกัน เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้การทดสอบแบบ Chi - square ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างพื้นที่บ้านนาหวาย และบ้านปางมะโอ ในส่วนของการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้านที่มีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจากการทดสอบได้ผลลัพธ์ ดังนี้

จากตารางที่ 14.12 เนื่องจากการเลือกค่า Chi - square ในหน้าจอ Statistic จึงได้ผลลัพธ์เป็นค่าสถิติทดสอบ Chi - square 4 ค่า เนื่องจากในที่นี้เป็นตัวแปรเชิงกลุ่มทั้ง 2 ตัว จึงใช้ค่า Pearson Chi - square โดยจากตาราง Chi - square Test จะพบว่าค่า Pearson Chi - square = 9.003 และค่า Asymp. Sig. (2 - Sided) = 0.437 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด = 0.05 นั่นคือ ขอมรับ H_0 แสดงว่าในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนนั้น ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างพื้นที่บ้านนาหวายและพื้นที่บ้านปางมะโอ

ตาราง 4.12 ผลลัพธ์เป็นค่าสถิติทดสอบ Chi – square การเข้าไปใช้ประโยชน์จาก
ป่าชุมชน

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9.003 ^a	9	.437
Likelihood Ratio	11.654	9	.234
Linear-by-Linear Association	.103	1	.748
N of Valid Cases	51		

a. 12 cells (75.0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is .16.

จากตารางที่ 4.13 เนื่องจากเป็นการเลือกค่า Chi – square ในหน้าจอ Statistic จึงได้ผลลัพธ์เป็นค่าสถิติทดสอบ Chi – square 4 ค่า เนื่องจากในที่นี้เป็นตัวแปรเชิงกลุ่มทั้ง 2 ตัว จึงใช้ค่า Pearson Chi – square โดยจากตาราง Chi – square Test จะพบว่าค่า Pearson Chi – square = 2.654 และค่า Asymp. Sig. (2 – Sided) = 0.976 มากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด = 0.05 นั่นคือ ยอมรับ H_0 แสดงว่าในการเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านของการบริหารจัดการในรูปแบบป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้านนั้น ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างพื้นที่บ้านนาหวายและพื้นที่บ้านปางมะโอ

ตาราง 4.13 ผลลัพธ์เป็นค่าสถิติทดสอบ Chi – square การเข้าไปมีส่วนร่วมใน
ด้านของการบริหารจัดการในรูปแบบป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.654 ^a	9	.976
Likelihood Ratio	2.981	9	.965
Linear-by-Linear Association	.135	1	.713
N of Valid Cases	51		

a. 12 cells (75.0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is .41.

ตาราง 4.14 ผลลัพธ์เป็นค่าสถิติทดสอบ Chi – square การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8.832 ^a	9	.453
Likelihood Ratio	9.321	9	.408
Linear-by-Linear Association	4.041	1	.044
N of Valid Cases	51		

a. 12 cells (75.0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is .63.

จากตาราง 4.14 เนื่องจากการเลือกค่า Chi – square ในหน้าจอ Statistic จึงได้ผลลัพธ์เป็นค่าสถิติทดสอบ Chi – square 4 ค่า เนื่องจากในที่นี้เป็นตัวแปรเชิงกลุ่มทั้ง 2 ตัว จึงใช้ค่า Pearson Chi – square โดยจากตาราง Chi – square Test จะพบว่าค่า Pearson Chi – square = 8.832 และค่า Asymp. Sig. (2 – Sided) = 0.453 มากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด = 0.05 นั่นคือ ขอมรับ H_0 แสดงว่าในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างพื้นที่บ้านนาหวายและพื้นที่บ้านปางมะโอ

การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน กลุ่มสมาชิกของพื้นที่ทั้ง 2 แห่งนั้น ได้ผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 4.15 แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

กระบวนการ	ความถี่	บ้านนาหวาย	บ้านปางมะโอ	ค่าสถิติ Chi-Square Asymp. Sig. (2 - sided)
1. ลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์	มากที่สุด	การเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อใช้น้ำ จากแหล่งน้ำในป่า	การเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อใช้น้ำ จากแหล่งน้ำในป่า	0.437
	น้อยที่สุด	เพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ หรือการ ประกอบอาชีพล่าสัตว์	เพื่อหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ หรือการ ประกอบอาชีพล่าสัตว์	
2. การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชน	มากที่สุด	การกำหนดระเบียบ แนวทางในการ รักษาป่าเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตาม	การคัดเลือกคณะกรรมการและ จัดตั้งองค์การป่าชุมชน	0.976
	น้อยที่สุด	การบริหารจัดการกองทุน ในการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย	การบริหารจัดการกองทุน ในการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย	
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน	มากที่สุด	กิจกรรมการตัดป่าขายแนว	กิจกรรมการเดินสำรวจ แนวเขตเดินป่า	0.453
	น้อยที่สุด	กิจกรรมการทำแนวกันไฟ	กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ถือครอง	

ตาราง 4.15 เป็นการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสมาชิกของพื้นที่ทั้ง 2 แห่งนั้น เมื่อพิจารณาจากประเด็นเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจะพบว่าจากกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านนาหวายและบ้านปางมะโอมีความถี่ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน คือ ลักษณะการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่มีความถี่มากที่สุดคือ การเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อใช้น้ำจากแหล่งน้ำภายในป่าชุมชนทุกวัน ส่วนในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในรูปแบบที่น้อยที่สุดคือ การเข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อเลี้ยงสัตว์หรือการประกอบอาชีพล่าสัตว์ สาเหตุก็เนื่องจากประชากรของทั้ง 2 พื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้นทรัพยากรน้ำจึงเป็นปัจจัยและเป็นทรัพยากรที่สำคัญมาก จะแตกต่างกันเพียงแตชนิดพืชที่เพาะปลูก ซึ่งเป็นผลจากลักษณะภูมิประเทศที่ต่างกัน ส่วนสาเหตุของการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าน้อยที่สุด คือ ใช้ในการเลี้ยงสัตว์น้อยที่สุด ก็เนื่องจากทั้งสองพื้นที่เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ เพราะที่บ้านนาหวายก็เป็นพื้นที่ที่มีการกำหนดบดทลงโทษในการล่าสัตว์ชัดเจน ส่วนบ้านปางมะโอนั้นก็เป็นพื้นที่ที่สันเขาลาดชัน ประชาชนจึงไม่เข้าไปใช้ประโยชน์ในด้านการล่าสัตว์เพราะส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์ในด้านของการปลูกเลี้ยง

ในส่วนของคุณลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนในระดับพื้นที่หมู่บ้านนั้นใน 2 พื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันในระดับการมีส่วนร่วม โดยจากกลุ่มตัวอย่างของพื้นที่บ้านนาหวายการเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการบริหารในรูปแบบของการกำหนดระเบียบในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการรักษาป่าให้สมาชิกปฏิบัติตาม ในส่วนพื้นที่บ้านปางมะโอนั้นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการบริหารป่าชุมชนมากที่สุดจะเป็นเรื่องการคัดเลือกคณะกรรมการและจัดตั้งองค์กรป่าชุมชน ซึ่งทั้งสองของคุณลักษณะการเข้าร่วมในการบริหารจัดการของทั้งสองพื้นที่นั้นถือว่าอยู่ในสัดส่วนไม่ต่างกันทั้งในการกำหนดระเบียบและการคัดเลือกคณะกรรมการ แต่ที่ต่างกันนั้นน่าจะเป็นไปได้ว่าในตำบลปางมะโอยังมีการจัดการเรื่องป่าชุมชนที่ยังไม่เป็นทางการจึงมีส่วนร่วมและให้ความสนใจในการคัดเลือกคณะกรรมการมากกว่ากลุ่มพื้นที่บ้านนาหวาย ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารที่น้อยที่สุด ซึ่งวัดจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเลยของทั้ง 2 หมู่ คือ การบริจาคเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเหตุผลของทั้งสองหมู่บ้านก็น่าจะเป็นผลจากลักษณะทางสังคมชนบทที่มีประกอบอาชีพเกษตรกรรมดังที่เคยได้กล่าวมาแล้ว คือ รายได้ของแต่ละครัวเรือนนั้นไม่มากเพียงพอที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมในลักษณะนี้น้อยมาก

ในส่วนของการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เครือข่ายป่าชุมชนได้จัดทำขึ้นของกลุ่มตัวอย่างนั้น พบว่า กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดของบ้านนาหวายนั้นคือ กิจกรรมในการตัดป่าแนวเขตป่าชุมชน ในขณะที่บ้านปางมะโอนั้นจะเป็นกิจกรรมในการจัดทำแนวเขตเดินป่า ซึ่งจากกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างได้เข้ามามีส่วนร่วมของประชากรทั้ง 2 กลุ่มนั้น จะสะท้อนให้เห็นได้ถึงปัญหาภายในหมู่บ้านแต่ละพื้นที่ได้ กล่าวคือ บ้านนาหวายกำลังได้รับผลกระทบจากการทำสวนส้มของนายทุน รวมทั้งปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ กิจกรรมการตัดป่าแนวเขตป่าชุมชนจึงกลายเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อที่จะแสดงแนวเขตที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นรวมถึงเป็นการป้องกันการบุกรุกเขตป่าชุมชนได้อีกด้วย ขณะที่พื้นที่บ้านปางมะโอนั้นก็มีปัญหาในด้านการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ดังนั้นกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุดก็คือ กิจกรรมในลักษณะการสอดส่องดูแล สำรวจ พื้นที่ป่าของหมู่บ้านของตนเองเพื่อเป็นการป้องกันปัญหามากกว่าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และในส่วนกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมน้อยที่สุดในพื้นที่บ้านนาหวาย คือ การทำแนวกันไฟ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังไม่ค่อยประสบปัญหาในเรื่องไฟป่าเท่าใดนัก และในพื้นที่บ้านปางมะโอนั้นกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การสำรวจพื้นที่ถือครองที่ดิน เนื่องจากเป็นลักษณะของกิจกรรมที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในลักษณะนี้มากกว่ากลุ่มชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการ

กล่าวโดยสรุป ในด้านการเปรียบเทียบความแตกต่างในการเข้าไปใช้ประโยชน์รวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้านและการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เครือข่ายป่าชุมชนได้จัดทำขึ้น ซึ่งเมื่อได้วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ ค่าสถิติทดสอบ Chi - square นั้น จากการทดสอบสมมุติฐานพบว่า ไม่มีความแตกต่างในระหว่างพื้นที่บ้านนาหวาย และพื้นที่บ้านปางมะโอ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพทั้ง 2 พื้นที่ มีความคล้ายคลึงกัน รวมไปถึงสภาพทางสังคม โดยสามารถสังเกตได้จากข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง และทั้งนี้ยังเห็นถึงความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ของกลุ่มชาวบ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน ที่ต้องมีการดำรงวิถีชีวิตพึ่งพิงอาศัยป่า รวมไปถึงกระบวนการในการประสานงานของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงในอำเภอเชียงดาว ถึงแม้ว่าใน 2 พื้นที่จะมีความแตกต่างในด้านของการให้การสนับสนุนจากกลุ่มผู้นำในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ค่อนข้างมีความแตกต่างกัน โดยในพื้นที่บ้านนาหวายค่อนข้างมีปัญหาในส่วนนี้มาก แต่กลุ่มชาวบ้านก็ได้มีการขอความร่วมมือจากเครือข่ายใหญ่ในการแก้ไขปัญหา แต่ในพื้นที่บ้านปางมะโอนั้นกลุ่มผู้นำในส่วนของการปกครองในท้องถิ่นนั้นมีการให้การสนับสนุนกิจกรรมใน

การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่บ้านปางมะโอเป็นอย่างดี ทั้งนี้ในส่วนเครือข่ายใหญ่ที่ได้มีการประสานงาน จัดกิจกรรม ที่มีการร่วมชักจูงให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง ให้มีกิจกรรมในการจัดการป่าชุมชน ที่มีการแสวงหาความรู้ความร่วมมือทั้งในระดับชุมชนและสังคมภายนอก มีการลงมือปฏิบัติต่อยอดจากฐานความรู้และประสบการณ์เดิม และขยายฐานการเรียนรู้และการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนท้องถิ่น ในทุกพื้นที่ให้เกิดเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน และเป็นแนวทางในการพัฒนาในอนาคตต่อไป

4.5 ความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค แนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ในระดับหมู่บ้าน

การเก็บรวบรวมในเนื้อหาส่วนนี้ จะเป็นลักษณะของการเก็บข้อมูลในแบบคำถามปลายเปิดเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นข้อมูลส่วนใหญ่ จะได้จากการสรุปจากแบบสอบถามทั้งหมด โดยจะมีข้อมูลตัวเลขเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยแยกออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.5.1 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการป่าชุมชน

1.) บ้านนาหวาย

จากการศึกษาในด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านนาหวายนั้น พบว่าแหล่งข่าวที่กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนฯ โดยคิดเป็นร้อยละ 43.1 และ โดยที่กลุ่มชาวบ้านไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนคือ แหล่งข่าวจากคำบอกกล่าวของเพื่อนบ้านคิดเป็นสัดส่วนน้อยที่สุด คือคิดเป็นร้อยละ 27.5 ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่บ้านนาหวาย ดังตาราง 4.16

ตาราง 4.16 แหล่งการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านนาหวาย

แหล่งข่าว	ความถี่ของการได้รับข่าวสาร					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	รวม
เจ้าหน้าที่จากทางราชการ	ความถี่	5	32	11	3	51
	ร้อยละ	9.8	62.7	21.6	5.9	100.0
วิทยุ/โทรทัศน์/วารสาร	ความถี่	11	16	17	7	51
	ร้อยละ	21.6	31.4	33.3	13.7	100.0
หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	ความถี่	9	14	19	9	51
	ร้อยละ	17.6	27.5	37.3	17.6	100.0
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ กรรมการหมู่บ้าน	ความถี่	12	17	12	10	51
	ร้อยละ	23.5	33.3	23.5	19.6	100.0
คณะกรรมการของเครือข่ายป่า ชุมชนลุ่มน้ำปิง	ความถี่	5	9	15	22	51
	ร้อยละ	9.8	17.6	29.4	43.1	100.0
เพื่อนบ้าน	ความถี่	14	14	17	6	51
	ร้อยละ	27.5	27.5	33.3	11.8	100.0

2.) บ้านปางมะโอ

จากการศึกษาในด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านปางมะโอ นั้น พบว่า แหล่งข่าวที่กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน ในทุกครั้ง โดยเป็นแหล่งข่าวที่มีการแจ้งข่าวให้ชาวบ้านได้รับทราบมากที่สุด ได้แก่ หอกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน โดยคิดเป็นร้อยละ 25.8 โดยที่กลุ่มชาวบ้านที่ไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนคือ แหล่งข่าวจากคำบอกกล่าวของเพื่อนบ้านเป็นสัดส่วนน้อยที่สุด คือคิดเป็นร้อยละ 36.4 ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่บ้านปางมะโอ ดังตาราง 4.17

ตาราง 4.17 แหล่งการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านปางมะโอ

แหล่งข่าว	ความถี่ของการได้รับข่าวสาร					
	จำนวน	ไม่เคย	นานๆครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	รวม
เจ้าหน้าที่จากราชการเข้ามา ประชุมชี้แจง	ความถี่	18	34	8	6	66
	ร้อยละ	27.3	51.5	12.1	9.1	100.0
วิทยุ/โทรทัศน์/วารสาร	ความถี่	14	18	27	7	66
	ร้อยละ	21.2	27.3	40.9	10.6	100.0
หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	ความถี่	18	12	19	17	66
	ร้อยละ	27.3	18.2	28.8	25.8	100.0
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ กรรมการหมู่บ้าน	ความถี่	6	7	39	14	66
	ร้อยละ	9.1	10.6	59.1	21.2	100.0
คณะกรรมการของเครือข่ายป่า ชุมชนลุ่มน้ำปิง	ความถี่	-	19	33	14	66
	ร้อยละ	-	28.8	50.0	21.2	100.0
คำบอกกล่าวของเพื่อนบ้าน	ความถี่	24	21	11	10	66
	ร้อยละ	36.4	31.8	16.7	15.2	100.0

ลักษณะของแหล่งของข่าวสารในการจัดการป่าชุมชน รวมถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆของป่าชุมชนนั้น ชาวบ้านได้รับข่าวสารโดยตรงจากกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่บ้านนาหวายนั้น มักเกิดปัญหาในเรื่องของการแจ้งข่าวสาร เนื่องจากระบบในการบริหารการปกครองในระดับท้องถิ่นยังไม่มีความสะดวกในการสนับสนุนรูปแบบการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ หากเปรียบเทียบกับบ้านปางมะโอ ซึ่งการรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่มาจากสื่อ คือ หอกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคณะกรรมการในการปกครองระดับท้องถิ่น มีความสนใจและให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่บ้านปางมะโอเป็นอย่างดี จึงได้มีการจัดระบบในการแจ้งข่าวสารในรูปแบบของหอกระจายข่าวในหมู่บ้านและทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมหรือข่าวสาร ในด้านการจัดการป่าชุมชนนั้น เป็นกิจกรรมหรือข่าวสารที่มักจะมาจากพื้นที่ภายนอก หรือจากเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบนที่เป็นเครือข่ายใหญ่ โดยเป็นองค์ความรู้หรืออาจเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการจัดทำขององค์กรภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการจัดการป่าชุมชน ดังนั้นการบอกกล่าวข่าวสารในส่วนนี้จากเพื่อนบ้านอาจมีไม่มากนัก หรืออาจไม่เคยมีการบอกกล่าวกัน เนื่องจากมีการแจ้งให้ทราบจาก

ส่วนกลางแล้ว จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการบอกกล่าวข่าวสารหรือการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ในระหว่างกลุ่มเพื่อนบ้านน้อยลง

4.5.2 สาเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายป่าชุมชน

1.)บ้านนาหวาย

สาเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนของหมู่บ้านนาหวายนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

- ความต้องการให้ดิน น้ำ ป่าไม้ มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน
- อยากมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- มีเพื่อนบ้านเข้ามาชักชวนทำให้เกิดความสนใจ และมองเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้
- ต้องการได้เข้ารับการอบรมให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้

2.)บ้านปางมะโอ

สาเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนบ้านปางมะโอนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

- ต้องการให้มีป่าอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดไป
- มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแลป่า และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน
- ได้รับการชักชวนจากกลุ่มคณะกรรมการหรือเพื่อนบ้านในหมู่บ้านที่พยายามให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- ต้องการที่จะได้รับทราบข้อมูล แสดงความคิดเห็นในปัญหาต่างๆ รวมถึงเสนอแนวทางแก้ไขต่อไป

จากสาเหตุต่างๆนั้น สะท้อนให้เห็นมุมมองของความคิดเห็นของชาวบ้านในการให้ความสำคัญกับทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีความผูกพันกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ทั้งยังเป็นแหล่งค้ำน้ำลำธารหล่อเลี้ยงหมู่บ้านมาเป็นระยะเวลานาน จึงก่อให้เกิดความสนใจและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย พร้อมทั้งชาวบ้านบางส่วนยังต้องการจะได้รับการอบรมจากกลุ่มของคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อที่จะได้ความรู้ และความเข้าใจในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้อย่างถูกต้อง รวมทั้งต้องการเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง

เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้แล้วก็ควรที่จะอนุรักษ์และบำรุงรักษา เพื่อที่จะได้มีทรัพยากรป่าไม้ใช้ต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่าทั้งสองกลุ่มเครือข่ายมีความคล้ายคลึงกัน โดยที่เหตุผลของการเข้าร่วมเป็นกลุ่มสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนนั้น คือ การที่ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ดีในการดูแลรักษาป่าไม้โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน และจากการที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นหลักทำให้ต้องการพึ่งพิงการใช้ประโยชน์จากป่าไม้มาก นอกจากชาวบ้านจะเข้าป่าเพื่อหาอาหารสำหรับบริโภคและพืชสมุนไพรสำหรับเป็นยารักษาโรคแล้ว การใช้ประโยชน์จากน้ำในการเกษตรเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้มีความยั่งยืนต่อไป

4.5.3 ความคาดหวังในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน

1.) บ้านนาหวาย

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างในด้านความคาดหวังในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย สามารถแยกออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- ต้องการให้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ไม้ ที่ถูกทำลายไปกลับคืนมา โดยอยากให้เป็นรูปแบบของการอนุรักษ์ที่หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนร่วมมือกันจัดการควบคุมกันไป
- เพื่อที่จะมีส่วนช่วยในการป้องกันให้ทรัพยากรป่าไม้อยู่กับชุมชนตลอดไป และช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในการรักษาป่าต่อไป
- ต้องการเห็นความชัดเจนในด้านการจัดการป่าชุมชน และการดูแลของกรรมการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้าน
- เพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก ที่จะช่วยฟื้นฟูป่าไม้ของหมู่บ้านได้ รวมถึงมีส่วนร่วมในการป้องกันให้ป่าอยู่กับชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน
- ต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจในด้านการรักษาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และจะได้นำความรู้ที่ได้นั้น ไปเผยแพร่ให้กับคนอื่นๆ ได้ปฏิบัติตามต่อไปได้
- เพื่อทำให้เกิดการรวมตัวที่จะเป็นส่วนในการผลักดันเกี่ยวกับกฎหมายในด้านป่าชุมชน คือ พระราชบัญญัติป่าชุมชน

2.)บ้านปางมะโอ

- ต้องการให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มชาวบ้านในการรักษาป่าไม้ ชาวบ้านมีการร่วมมือกันในการเป็นหูเป็นตาเพื่อช่วยสอดส่องดูแลป่าชุมชน
- เพื่อจะได้ดูแลรักษาป่าไม้ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดปี มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ไว้ให้ลูกหลานในอนาคต
- ต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนในด้านแนวทางในการรักษา ดูแลจัดการ และนำไปปฏิบัติ รวมทั้งบอกเล่าความรู้ต่างๆให้แก่ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม
- หวังให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และร่วมมือกันรักษาทำให้ป่าอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
- ไม่ต้องการให้มีการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในบริเวณป่าอนุรักษ์โดยบุคคลภายนอก เมื่อมีการรวมตัวกันจะทำให้เกิดพลังในการเจรจาพูดคุย ตกลงกัน และเกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
- ต้องการให้คนในชุมชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ และที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากทรัพยากรป่าไม้ได้เข้ามาช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง

จากข้อมูลต่างๆที่ได้รวบรวมมา ในเนื้อหาส่วนของความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนนั้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะการรวมกลุ่มในรูปแบบชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ ชาวบ้านต้องการให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม และต้องการให้ทรัพยากรป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณป่าชุมชน เนื่องจากในปัจจุบันนั้นยังมีรูปแบบการจัดการอย่างไม่เป็นทางการ ดังนั้นการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนในการจัดการหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆนั้น ทำให้กลุ่มชาวบ้านเกิดความคาดหวังในการจัดการที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น รวมทั้งเพื่อที่จะได้มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทางการและมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน และเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่บ้านนาหวายและพื้นที่บ้านปางมะโอนั้นค่อนข้างมีความรู้ในการจัดการและกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้น้อย จึงทำให้เกิดความคาดหวังว่า หากมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจะมีส่วนในการผลักดัน พ.ร.บ. ป่าชุมชน ให้ได้รับการรับรองสิทธิตามกฎหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ในบางส่วนของกลุ่มตัวอย่างนั้น ยังมีความคาดหวังที่จะได้รับความรู้ความเข้าใจในด้านการรักษาจัดการทรัพยากรป่าไม้ และมีความมุ่งหวังที่จะนำข้อมูลความรู้เหล่านั้นไปเผยแพร่ให้แก่คนอื่นๆได้ปฏิบัติตาม รวมทั้งหวังให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และ

ร่วมกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และการเข้ามารวมตัวกันเป็นเครือข่ายนั้น กลุ่มชาวบ้านมีความคิดเห็นว่า ในการดูแลรักษาป่าของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องมีแนวร่วม คือคนที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้และคิดร่วมกันอนุรักษ์โดยเชื่อว่าบุคคลเพียงคนเดียวไม่สามารถอนุรักษ์ป่าทั้งผืนได้ แต่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่กับป่าหรือมีการพึ่งพาการใช้ประโยชน์จากป่า ต้องร่วมมือกันเป็นหูเป็นตา คอยสอดส่องดูแลทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ของตนเอง เป็นวิธีการที่จะช่วยฟื้นฟูป่าไม้ในพื้นที่รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการป้องกันให้ป่าอยู่คู่กับชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

4.5.4 ความคิดเห็นในการจัดการพื้นที่ป่าในรูปแบบ "ป่าชุมชน"

การแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการพื้นที่ป่าในรูปแบบ "ป่าชุมชน" พบว่า ในพื้นที่หมู่บ้านนาหวายนั้น มีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยในการจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 84.3 และไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 15.7 ของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนในพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอนั้น มีกลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยในการจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 71.2 และไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 28.8 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เห็นด้วยนั้น ได้ให้เหตุผลในด้านของระบบราชการที่ยังไม่มีการรับรองรูปแบบการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ ดังตาราง 4.18

ตาราง 4.18 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการพื้นที่ป่าในรูปแบบ "ป่าชุมชน"

หมู่บ้าน	ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ
หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย	เห็นด้วย	43	84.3
	ไม่เห็นด้วย	8	15.7
	รวม	51	100.0
หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ	เห็นด้วย	47	71.2
	ไม่เห็นด้วย	19	28.8
	รวม	66	100.0

จากข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่บ้านนาหวายและพื้นที่หมู่บ้านปางมะโอนั้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใน 2 พื้นที่นั้นมีความคิดเห็นในด้านการจัดการพื้นที่ป่าในรูปแบบ "ป่าชุมชน" ไปในทิศทางเดียวกัน โดยส่วนใหญ่ค่อนข้างจะมีความมั่นใจและเห็นด้วยในการที่จะให้ชุมชนหรือกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าเป็นผู้ดูแลรักษาป่า ในรูปแบบของการ

จัดการในลักษณะของป่าชุมชน ด้วยเหตุผลว่าหากกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้ดูแลเองจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าที่จะมีการกำหนดรูปแบบการจัดการจากภาครัฐ เพราะกลุ่มชาวบ้านเห็นว่ากลุ่มชาวบ้านเป็นคนในพื้นที่ที่สามารถรับรู้ถึงสภาพป่าที่แท้จริงมากกว่า รวมทั้งจะให้ประโยชน์และดูแลป่าได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งชาวบ้านจะได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ รักษาป่าให้อุดมสมบูรณ์ รวมไปถึงการสอดส่องดูแลทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ในบางส่วนก็ยังมีมองว่ากลุ่มชาวบ้านหรือผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่านั้นก็ควรจะเป็นผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าอีกด้วย กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นที่ไม่แน่ใจในการที่จะมีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบ "ป่าชุมชน" นั้น ด้วยเหตุผลว่ารูปแบบการจัดการป่าชุมชนนั้นยังไม่มีกฎหมายออกมารับรองสิทธิอย่างเป็นทางการ และรัฐบาลยังไม่ได้ให้การสนับสนุนอย่างชัดเจน โดยการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชนในปัจจุบันนี้เป็นรูปแบบของการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เท่านั้นยังไม่มี พ.ร.บ. มารับรองสิทธิตามกฎหมาย

ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่า แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะมีการดำเนินการหรือมีนโยบายในลักษณะของการแก้ไขปัญหาไปตามสถานการณ์ในพื้นที่ แต่ชุมชนก็ยังคงมีความเชื่อมั่นในองค์ความรู้ รวมไปถึงภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่มีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังมีคามคาดหวังในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ ประสานความร่วมมือภายในหมู่บ้าน รวมทั้งกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นรูปแบบองค์กรของชุมชนท้องถิ่น ในการเข้ามาหนุนเสริมและสนับสนุนทั้งกิจกรรมและการดำเนินงานในพื้นที่ รวมทั้งคาดหวังว่าจะสามารถขยายผลการเรียนรู้ไปสู่คนในรุ่นต่อไปได้

4.5.5 ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการจัดการป่าชุมชน ในรูปแบบเครือข่ายป่าชุมชน

สำหรับปัญหาอุปสรรค ในกระบวนการจัดการป่าชุมชนในรูปแบบเครือข่ายป่าชุมชนนั้น สามารถแยกประเด็นปัญหา รวมทั้งข้อขัดแย้งต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน และพื้นที่ระดับหมู่บ้านออกเป็น 4 ปัญหา คือปัญหาอันเนื่องมาจากการจัดการป่าโดยภาครัฐ ปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ปัญหาของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน ปัญหาอุปสรรคจากการจัดทำกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนข้อเสนอแนะในด้านแนวทางแก้ไขของกลุ่มชาวบ้าน รวมทั้งสถานการณ์และความขัดแย้งในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.) สถานการณ์ปัญหาอันเนื่องมาจากการจัดการป่าโดยภาครัฐ

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากรูปแบบการจัดการป่าที่มีความขัดแย้งกับลักษณะหรือรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของภาครัฐ ที่ไม่สอดคล้องกับการจัดการกับกลุ่ม

ชาวบ้านในพื้นที่รวมทั้งการดำเนินงานของเครือข่าย โดยสถานการณ์ปัญหาอันเนื่องมาจากการจัดการป่าโดยภาครัฐที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคือ การประกาศพื้นที่อนุรักษ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ที่ได้มีการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ ดังต่อไปนี้

- พื้นที่ป่าอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาว ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2516
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2521
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์อุทยานศรีลานนา ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2532
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติเชียงดาว ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2543

เมื่อรัฐบาล ประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ชุมชนเริ่มมีการเรียนรู้ที่จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดขึ้น โดยภาครัฐอันเปรียบเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งของรูปแบบการจัดการป่า ระหว่างการจัดการป่าโดยภาครัฐ และการจัดการป่าในรูปแบบวิถีชุมชนแบบดั้งเดิม จากการสอบถามกลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนรวมทั้งกลุ่มผู้นำที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดจากการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

1.1) ไม่มีมาตรฐานด้านวิชาการ : ไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดว่าพื้นที่ป่าบริเวณใดควรจะประกาศให้เป็นป่าประเภทใดโดยในบางครั้งมีการใช้หรือ การกำหนดประเภทพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

1.2) การกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ : เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ มักจะใช้วิธีการกำหนดขอบเขตพื้นที่โดยใช้แผนที่ตามที่ได้มีการประกาศตามพระราชกฤษฎีกาเป็นหลัก ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น พื้นที่บางแห่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ปกคลุม ซึ่งเหมาะสมที่จะมีการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แต่กลับถูกกันออกไป ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ที่ได้มีการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ กลับกลายเป็นพื้นที่ที่มีการซอันทับที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และพื้นที่ป่าไม้ใช้สอยของชาวบ้าน ซึ่งในประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ ได้ขยายไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ และชุมชนท้องถิ่นในเวลาต่อมา

1.3) การอพยพกลุ่มชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ : ความขัดแย้งดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการที่ชาวบ้านถูกกล่าวหาว่าอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งตามนโยบายและมาตรการ ในการจัดการของภาครัฐต้องมีการอพยพย้ายออกจากพื้นที่ป่า แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีสถานที่ใดที่สามารถอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าได้อย่างประสบผลสำเร็จ การประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงดังกล่าว ได้เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง ที่ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถพึ่งพาอาศัยป่า และผลผลิตจากป่าเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตตามปัจจัยพื้นฐานได้

1.4) ข้อห้ามในการเข้าไปใช้ประโยชน์ : เป็นการกีดกันไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งนอกจากจะทำลายความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่มีต่อป่ามาตั้งแต่ดั้งเดิม ทั้งความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งความรู้ ประสบการณ์ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษยังเป็นการทำลายเศรษฐกิจของชุมชนไปโดยปริยาย เพราะชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปเก็บของป่าได้ดั้งเดิม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของป่าอนุรักษ์นั้นๆ คอยห้ามจับกุม ดำเนินคดี เมื่อพบว่าชาวบ้านฝ่าฝืน

1.5) ข้อจำกัดของภาครัฐ : ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีข้อจำกัดในการจัดการบริหารงานด้านทรัพยากรป่าไม้มาก ทั้งกำลังเจ้าหน้าที่และงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการปกป้องคุ้มครองดูแลป่า ในหลายๆพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำปิง พบว่า มีการบุกรุกถือครองที่ดินในเขตป่า เช่น สวนส้มของกลุ่มนายทุน การปิดกั้นลำน้ำปิงเพื่อเอาน้ำสาธารณะไปใช้ในกิจกรรมส่วนตัว เช่น บ่อกักเก็บ รวมไปถึงการลักลอบตัดไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2.) ปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ

2.1) การบุกรุกแผ้วถางป่าบริเวณต้นน้ำ : การเข้ามาจับจอง ซื่อ-ขายที่ดินในหลายพื้นที่ รวมทั้งการลักลอบตัดไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ

2.2) การเกิดปัญหาไฟป่า : ซึ่งมักจะเกิดปัญหารุนแรงในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากมีการจุดไฟเผาไร่นาเตรียมการเพาะปลูก รวมทั้งการลักลอบล่าสัตว์ที่มีจุดไฟเพื่อทำการไล่ต้อนสัตว์ป่าตลอดจนเผาป่าเพื่อให้เกิดหญ้าระบัดสำหรับเป็นอาหารของสัตว์เลี้ยง

2.3) การเก็บหาของป่า : การเข้าไปเก็บหาของป่านั้นมีการทำเป็นธุรกิจโดยไม่ได้มีการพิจารณาถึงความสามารถในการผลิตขึ้นทดแทนทางธรรมชาติ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบในระยะยาว

2.4) การเสื่อมคุณภาพของดิน : มีการใช้ประโยชน์จากดินในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ขาดการอนุรักษ์ดิน ก่อให้เกิดปัญหาการสูญเสียหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงการแผ้วถางป่าและปัญหาไฟป่า ทำให้ความสามารถของดินในการกักเก็บน้ำลดลง

2.5) การเสื่อมคุณภาพน้ำและปริมาณน้ำที่ลดลง : ผลกระทบในส่วนนี้เป็นผลกระทบสืบเนื่องมาจากโครงสร้างทางธรณีวิทยาที่เป็นชั้นหิน และดินสูญเสียความสามารถในการดูดซับกักเก็บน้ำเนื่องจากสภาพป่าได้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ยังได้รับผลจากการเพาะปลูกพืชที่มีการใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืช ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตในน้ำ และพืชบางชนิดซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่ชุมชนท้องถิ่นจะพึ่งพาได้

3.) ปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมชุมชน

1. วิถีชีวิตดั้งเดิมถูกทำลายไป: วิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคยพึ่งพาและเกื้อกูลทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไป จารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ขาดช่วงการสืบทอดไป รวมถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังไม่ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน นำไปสู่การปิดกั้นโอกาสที่ชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้ และยกระดับความเข้าใจ ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2. ความเป็นธรรมในการถือครองและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ: การถือครองและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติยังไม่มีความเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าต่างต้องประสบปัญหาเรื่องความไม่มั่นคง ด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ซึ่งนำไปสู่สภาพความขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐ ที่มักจะยึดถือด้วยบทกฎหมายเป็นหลัก และเลือกใช้มาตรการในการปราบปรามและผลักดัน โดยใช้ความรุนแรง

3. อิทธิพลทางการเมืองและการเงินภายในพื้นที่: มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองและการเงิน แม้จะไม่ได้มีการกระทำในลักษณะของการกดขี่ข่มเหงโดยตรง แต่จะส่งผลด้านการครอบงำทางความคิดแก่คนท้องถิ่น จะเป็นลักษณะของการนำเรื่องการพัฒนาชนบทที่เน้นด้านการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ว่าเป็นความหมายของการพัฒนา ซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์ได้กระทำเป็นกระบวนการ มีการประสานผลประโยชน์ ในกลุ่มพวกพ้องทั้งระดับท้องถิ่นและกลุ่มอิทธิพลระดับประเทศ

4. รูปแบบการเกษตรในระบบตลาด: มีการจัดรูปแบบการเกษตรที่เดินตามระบบตลาดและระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจ โดยมีการส่งเสริมการเพาะปลูกตามกระแสความต้องการของตลาด เกี่ยวกับผลผลิตการเกษตรที่เป็นพืชเศรษฐกิจ นับเป็นสิ่งเร้าและเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวบ้านสนใจ เป็นการเพาะปลูกพืชเพียงไม่กี่ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่มีความผันผวนทางด้านราคา และมีต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากจำเป็นต้องใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นและในปริมาณมาก ทั้งนี้ความไม่แน่นอนด้านราคาซึ่งถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลางนำไปสู่สภาพความไม่มั่นคงด้านรายได้และเกิดภาระหนี้สินตามมา

5. ความแตกต่างทางชาติพันธุ์: ในด้านของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ก่อให้เกิดข้อจำกัดและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการสร้างข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การจัดทำข้อตกลงร่วมกันในการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติกรณีที่มีปัญหาหรือข้อพิพาทกระทำไปด้วยความยากลำบาก

6. ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน : ปัญหาในส่วนของความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย – พม่า เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนบางส่วนในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำปิงตอนบนมีอาณาเขตติดต่อกับเขตชายแดนไทย – พม่า ซึ่งมักจะประสบปัญหาในด้านของความมั่นคงและต้องอยู่ในความควบคุมของกองกำลังทหาร ส่งผลให้ความคล่องตัวหรือความเป็นอิสระ ในการจัดกิจกรรมทางสังคมค่อนข้างจำกัด เพราะมักจะถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดภายใต้ทัศนคติเชิงลบ

7. ผลกระทบจากกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยว : ในด้านรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จะเป็นลักษณะของธุรกิจการท่องเที่ยวที่เน้นการเข้าไปสัมผัสชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการเดินทางเข้าสู่ชุมชนโดยเรียกร่องให้ชุมชนสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นั้น ยังส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นรับเอาค่านิยมในการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย ตกเป็นทาสของแนวคิดวัตถุนิยม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต จารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามต้องเสื่อมลง อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหาสังคมในทางอ้อมอีกด้วย

4.) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

จากการดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบนนั้น ได้มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบนโดยเน้นไปที่การรักษาทรัพยากรป่าไม้ โดยทางเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมหลัก 8 กิจกรรม ได้แก่

- 4.1) กิจกรรมการจัดประชุมในระดับชุมชน
- 4.2) กิจกรรมการเดินทางสำรวจเพื่อจัดทำแนวเขตเดินป่า
- 4.3) กิจกรรมการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์
- 4.4) กิจกรรมการติดป้ายแนวเขตป่าชุมชน
- 4.5) กิจกรรมการทำแนวกันไฟ
- 4.6) กิจกรรมการเดินทางสำรวจป่า
- 4.7) กิจกรรมการฟื้นฟูป่า การปลูกป่า
- 4.8) กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ถือครอง

ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน ในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่ชุมชน และให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ มาร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน รวมทั้งจะได้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการร่วมกัน และนำข้อมูลเนื้อหาที่ได้จากการจัดกิจกรรมทั้งหมดมารวบรวมเพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการสรุปบทเรียน

และวางแผนพัฒนา ตลอดจนข้อเสนอแนะในแต่ละเครือข่าย ทำให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ทั้งนี้จากการเข้าไปศึกษาทั้งในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและระดมความคิดโดยการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทางผู้ศึกษาสามารถรวบรวมปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมต่างๆในพื้นที่บ้านนาหวายและพื้นที่บ้านปางมะโอ ดังต่อไปนี้

4.1) กิจกรรมการจัดประชุมในระดับชุมชน

กิจกรรมในการจัดประชุม นั้น จะมีลักษณะเป็นการจัดสัมมนา การแลกเปลี่ยน และระดมความคิดเห็นถึงปัญหาในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านแบบไม่เป็นทางการ มีการถกเถียงเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันและเป็นข้อมูลที่แท้จริงในพื้นที่ รวมทั้งจะได้มีการติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อจับประเด็นพร้อมทั้งสรุปข้อตกลงร่วมกัน ในการจัดประชุมในบางครั้งทางเครือข่ายฯ ก็ได้มีการจัดกิจกรรมในลักษณะของ กิจกรรมที่เข้ามาหนุนเสริมการเรียนรู้ของชุมชนจากองค์กรภายนอกหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เป็นต้น โดยมีการเชิญวิทยากรหรือนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ฐานแนวคิด ในการจัดการทรัพยากรในรูปแบบป่าชุมชนมาให้ความรู้กับชาวบ้าน หรืออาจเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในเรื่องนั้นๆ เช่น กลุ่มคนที่มีความรู้ในการใช้ประโยชน์จากป่า กลุ่มคนที่มีองค์ความรู้ในเรื่องพืชอาหาร ไม้ใช้สอย หรือกลุ่มคนที่มีองค์ความรู้ในเรื่องสมุนไพร เป็นต้น

1.)บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจร่วมมือ และไม่พร้อมในการเข้าประชุม โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านที่มีเชื้อสายไทยใหญ่
- กลุ่มชาวบ้านในบางส่วนยังไม่ทราบถึงความสำคัญ และยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนว่าจะต้องทำไปเพื่ออะไร
- ขาดความร่วมมือจากชุมชน รวมทั้งขาดการประสานงานจากกลุ่มผู้นำในท้องถิ่นกับกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชน
- ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม รวมทั้งขาดอุปกรณ์และสถานที่ที่เหมาะสม
- ไม่มีตารางในการประชุมที่แน่นอนเนื่องจากมักมีการจัดประชุมเมื่อมีปัญหาเท่านั้น

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ทางราชการ ในการเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรม ในลักษณะการให้ความรู้กับกลุ่มชาวบ้านในเรื่องป่าชุมชนมากขึ้น
- ต้องการให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้าถึงชุมชนและให้ความเป็นกันเอง
- ให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือทุกครั้งเมื่อมีปัญหาในพื้นที่
- ต้องการให้มีการประสานงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชน แกนนำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ทางราชการ ในด้านของการนัดหมายหรือการกำหนดการประชุมที่ชัดเจน
- ขอให้ทางเครือข่ายและหน่วยงานราชการช่วยเหลือ ในการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม

2.) บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านความสำคัญในการจัดการป่าชุมชน
- การให้ความรู้บางครั้งมีลักษณะที่เป็นวิชาการมากเกินไป ทำให้ยากแก่การเข้าใจทำให้ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่ายในการเข้าประชุม
- ขาดงบประมาณในการสนับสนุน
- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
- ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้เป็นอย่างเป็นกันเองไม่มีความเป็นวิชาการมากเกินไป
- ขอบงบประมาณในการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4.2) กิจกรรมการเดินทางเพื่อจัดทำแนวเขตเดินป่า

ในส่วนของกิจกรรมการเดินทางเพื่อจัดทำแนวเขตเดินป่า เพื่อนำข้อมูลจากการสำรวจนั้นเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในการกำหนดพื้นที่แนวเขตป่า โดยผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นควรมีการร่วมกันวางแผนเส้นทางการเดินสำรวจและทำแนวเขตป่าของหมู่บ้าน ซึ่งในการเดินสำรวจนั้นอาจจะมีการขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ คือ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการเดินสำรวจไปพร้อมกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ได้ทราบถึงแนวเขตป่าเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดูแล รักษาป่าของหมู่บ้านของตนเอง ในบางพื้นที่ที่มีการซ้อนทับกันหรือมีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าที่เหลื่อมล้ำกันระหว่างเขตป่า ในการเดินสำรวจและการแบ่งแนวเขตป่านั้นจะต้องให้ตัวแทนชาวบ้านทั้งสองพื้นที่ที่ได้รับทราบ และ

ร่วมกันเห็นชอบในพื้นที่หรือแนวเขตป่าเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เพราะเมื่อลงมือปฏิบัติแล้วจะได้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด และยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการป่าร่วมกัน

1.) บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรม เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร เบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่ เป็นต้น
  - มีการจัดทำแล้ว แต่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์เนื่องจากมีขอบเขตพื้นที่ป่าไม่ชัดเจน
  - มีพื้นที่บางส่วนที่ไม่สามารถเข้าไปทำการสำรวจหรือจัดทำแนวเขตได้ เนื่องจากเป็นเขตป่าที่ซ้อนทับกับเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเชียงดาว
  - ขาดอุปกรณ์ในการสำรวจ และจัดทำแนวเขตป่า
- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข*
- ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ในการเข้ามาจัดทำแผนที่เพื่อความชัดเจนของขอบเขตป่า
  - ขอบประมาณจากเครือข่าย หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในด้าน เบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทาง รวมทั้งค่าอาหาร
  - ต้องการให้มีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการและชุมชน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำแนวเขตป่า
  - ขออุปกรณ์ หรืองบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ ในการเดินสำรวจและจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.) บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- พื้นที่ป่ามีขอบเขตกว้าง ไม่สามารถทำการสำรวจได้ทั้งหมดในครั้งเดียว โดยมีกำลังคนหรือแรงงานในพื้นที่ที่จะทำได้บางส่วนเท่านั้น
- พื้นที่ป่าชุมชนบางส่วนซ้อนทับกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว ทำให้แนวเขตป่าในบางจุดไม่ชัดเจน
- ลักษณะภูมิประเทศบางส่วนไม่เอื้ออำนวยในการเดินสำรวจ
- การเดินสำรวจป่าในบางครั้งไม่มีเจ้าหน้าที่จากทางราชการเข้ามาดูแล

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ควรมีการจัดประชุมพร้อมผู้ประสานงานเพื่อทำการชี้แจง และขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมการเดินสำรวจป่า เพื่อให้การดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- ต้องการให้มีการติดป้ายเพิ่มในบางจุด โดยเฉพาะในจุดที่ไม่สามารถจะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เพื่อจะได้ไม่นำไปสู่ความขัดแย้งในพื้นที่ป่า เช่น ในบริเวณพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชน
- ขอความร่วมมือและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ราชการในการให้การสนับสนุน และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชน

4.3) กิจกรรมการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์

กิจกรรมในการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ คือการจัดตั้งกฎระเบียบขึ้นเพื่อนำมาใช้ควบคุมดูแลเรื่องของการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันของชุมชน ไม่ให้เกิดการใช้ประโยชน์จากป่าจนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ป่า รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชาวบ้าน ในการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์นั้นจะเป็นการกำหนดโดยกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้กำหนดว่า พื้นที่ใดในบริเวณป่าชุมชนจะเหมาะสมสำหรับที่จะเป็นป่าอนุรักษ์ และจะได้ทำการกำหนดแนวเขตป่าอนุรักษ์ที่จะร่วมกันดูแลป้องกันและรักษาต่อไป เนื่องจากกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่นั้นย่อมจะรู้จักและเข้าใจถึงสภาพป่าในพื้นที่ได้ดีกว่าในการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์นั้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต่อไปในอนาคต

1.) บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ป่าบริเวณต้นน้ำมีการบุกรุกเข้าไปทำลาย
- การดูแลป่าอนุรักษ์ในบางส่วนนั้น ไม่มีมาตรการที่เด็ดขาด โดยเฉพาะการเข้ามาบุกรุกพื้นที่ป่าของกลุ่มนายทุน แต่ชาวบ้าน ไม่มีอำนาจพอในการจัดการ ทำให้ต้องสูญเสียพื้นที่ป่าบางแห่งไป
- ความไม่ชัดเจน ในการกำหนดเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์
- กลุ่มชาวบ้านมีการเข้าไปลักลอบใช้พื้นที่อนุรักษ์
- เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเข้ามาจัดการ ในบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ถูกบุกรุกทำลายให้เกิดความเสียหาย
- ต้องการให้เกิดความร่วมมือ ในการจัดการระหว่างกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน ในการร่วมมือกันในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์

2.)บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ขาดค่านงบประมาณที่จะนำมาในการดำเนินการ
- ยังมีผู้ที่เข้าไปลักลอบ และบุกรุกตัดต้นไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ติดต่อของงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม
- ต้องการให้หน่วยงานราชการเข้ามาดูแล และให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของป่าอนุรักษ์ แก่กลุ่มชาวบ้านเพื่อป้องกันการลักลอบเข้าไปใช้ประโยชน์
- ควรมีการจัดเวรยามในการสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์

4.4) กิจกรรมการตีป่าแนวเขตป่าชุมชน

กิจกรรมการตีป่าแนวเขตนั้น มีการจัดทำโดยมีจุดประสงค์ในการทำให้เกิดความชัดเจนในแนวเขตป่า โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าที่มีอาณาเขตป่าติดต่อกัน ซึ่งจะทำให้การอนุรักษ์ป่าไม้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กิจกรรมนี้เกิดขึ้นเนื่องจากเริ่มมีปัญหาการมีแนวเขตที่ไม่ชัดเจน ทำให้มีชาวบ้านบางกลุ่มทำการขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง ดังนั้นจึงมีความเห็นร่วมกันว่า ควรมีการตีป่าแนวเขตเพื่อแยกพื้นที่ออกมาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งกลุ่มชาวบ้านจะได้รับทราบแนวเขตป่าชุมชนของหมู่บ้านอย่างชัดเจน

1.)บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- มีการทำลายป่าแนวเขตป่าชุมชน เพราะมีนายทุนอยู่ในพื้นที่
- ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะทำป่าแนวเขต
- ในบางพื้นที่แนวเขตยังไม่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ต้องการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เข้ามาทำแผนที่เพื่อความชัดเจนของแนวเขตป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่หมู่บ้าน
- จัดขอเสนองบประมาณจากหน่วยงาน ในการจัดทำแผนที่

2.)บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ยังมีผู้ทำลายป่าในบางจุด
- ป่ามีจำนวนน้อย และบางจุดมีขนาดเล็กเกินไป

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่
- ควรมีการจัดทำป่าใหม่ โดยทำให้มีขนาดใหญ่ขึ้นและเพิ่มจำนวนป่าแนวเขตให้เพียงพอกับขนาดของพื้นที่
- ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน รวมทั้งจัดทำแผนที่แนวเขตที่แน่นอน

4.5) กิจกรรมการทำแนวกันไฟ

ในการดำเนินกิจกรรมการทำแนวกันไฟนั้น ผู้ร่วมกิจกรรมจะต้องทำการเดินสำรวจข้อมูลในพื้นที่ป่าในพื้นที่ชุมชน โดยนำรายละเอียดในพื้นที่เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ ที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่ารวมทั้งจากภัยธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์ ในการร่วมกันสร้างพื้นที่แนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่า รวมทั้งการร่วมมือกันของชาวบ้านในการดับไฟป่า ซึ่งในกิจกรรมนี้อาจจะต้องมีการจัดซื้ออุปกรณ์การดับไฟป่า และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการป้องกันไฟป่าหรืออุปกรณ์ที่นำมาทำแนวกันไฟ เป็นต้น

1.)บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ขาดงบประมาณในการประกอบกิจกรรมการทำแนวกันไฟ
- ขาดอุปกรณ์ในการจัดทำแนวกันไฟ
- พื้นที่ป่าชุมชนมีขนาดใหญ่ ทำให้ขาดการดูแลอย่างทั่วถึงในบางพื้นที่

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ขอสนับสนุนงบประมาณจากเครือข่าย ในการจัดซื้ออุปกรณ์ในการจัดทำแนวกันไฟ
- ขอความร่วมมือจากกลุ่มชาวบ้าน ในการช่วยกันจัดทำแนวกันไฟ

2.) บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- พื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง และมีพื้นที่กว้างไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่
- ขาดอุปกรณ์ และเครื่องมือในการดับ ไฟ และป้องกัน ไฟป่า
ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
- ขอความร่วมมือจากหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อเป็นกำลัง ช่วยเหลือกัน ในการจัดทำแนวกันไฟ
- ขอความสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรื่องไฟป่า

4.6) กิจกรรมการเดินทางป่า

กิจกรรมของการเดินทางสำรวจป่า นั้น ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รับทราบข้อมูลพื้นที่ป่าชุมชนว่าจะมีลักษณะเป็นอย่างไร มีพื้นที่มากเท่าใด และใครควรจะเป็นผู้เข้ามารับผิดชอบดูแลพื้นที่ป่าในส่วนใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการป่าชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่นและทราบถึงสถานการณ์ความเป็นไปของพื้นที่ป่าชุมชนว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หรือมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นในพื้นที่บ้าง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาตลอดจนร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้ง สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้

1.) บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ขาดกลุ่มเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือร่วมมือ
- ขาดงบประมาณในการเดินป่า คือ งบประมาณในด้านสวัสดิการต่างๆ
- มีพื้นที่ป่าบางส่วนที่มีผู้ลักลอบเข้าไปทำลาย
ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
- ทำทางเดินในการสำรวจป่า เพื่อความสะดวกในการทำงาน
- ขอสนับสนุนงบประมาณในด้าน สวัสดิการ ในการดำเนินสำรวจป่าสำหรับกลุ่มชาวบ้านและเจ้าหน้าที่จากทางราชการ

2.)บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- บางครั้งในการเดินป่ามีผู้ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย แต่ขาดอุปกรณ์ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- คณะกรรมการขาดอุปกรณ์ในการเดินสำรวจป่า งบประมาณไม่เพียงพอ
- ระยะทางในการเดินสำรวจป่า เป็นอุปสรรคทำให้ขาดความร่วมมือจากชาวบ้านบางส่วน

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- จัดให้มีแหล่งงบประมาณ สนับสนุนด้านอุปกรณ์การเดินป่าเข้ามาช่วยในพื้นที่
- ต้องการให้มีการจัดการสวัสดิการ ในด้านของอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อป้องกันการได้รับอุบัติเหตุจากการเดินป่า

4.7) กิจกรรมการฟื้นฟูป่า การปลูกป่า

กิจกรรมในการฟื้นฟูป่าการปลูกป่านั้น เป็นกิจกรรมที่อยู่ในลักษณะของการจัดการการบำรุงรักษาและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่าและช่วยกันดูแลรักษาป่าเพิ่มมากขึ้น โดยอาจมีข้อตกลงร่วมกันในการพูดคุยระหว่างชาวบ้านว่าต้องการปลูกพืชอะไร ในสภาพของพื้นที่หมู่บ้านนั้น เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพันธุ์พืชที่ต้องการของแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย ทั้งนี้จะได้มีการประสานงานขอสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้การสำรวจและกำหนดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และดำเนินการปรับปรุงฟื้นฟู โดยการปลูกป่าเพื่อให้พื้นที่ป่านั้นเกิดความอุดมสมบูรณ์ โดยที่ชาวบ้านจะได้ร่วมกันดูแลรักษาป่าให้ยั่งยืนในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ยังมีการแจกกล้าไม้เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าภายในชุมชนในช่วงต้นฤดูฝน ซึ่งจะมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือในการบริจาคพันธุ์ไม้จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และได้รณรงค์ให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่า ชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันรักษาป่า ทั้งนี้เพื่อตนเองและยังเพื่อให้ลูกหลานในอนาคตได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ต่อไป

1.) บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- มีชาวบ้านเข้ามาบุกรุกในพื้นที่ป่าชุมชน
- ขาดกล้าไม้ พันธุ์ไม้
- พื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นคอยสูง ไม่มีที่ราบ
- ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ต้องการให้มีการจัดทำโรงเรียนในการเพาะชำกล้าไม้ไว้ในแต่ละหมู่บ้าน
- ขอสนับสนุนงบประมาณ หรือการสนับสนุน ในด้านของกล้าไม้ พันธุ์ไม้

2.) บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ขาดแคลนพันธุ์ไม้ กล้าไม้ ที่จะนำมาปลูกทดแทนพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายไป
- ขาดแคลนแหล่งทุน

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ต้องการเสนอให้หน่วยงานราชการนำกล้าไม้มาปลูกในช่วงฤดูฝน
- ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เขามาช่วยจัดการดูแลในด้านของงบประมาณ

4.8) กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ถือครอง

การสำรวจพื้นที่ถือครองที่ดินนั้น เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านไม่สามารถดำเนินการในพื้นที่ได้ เป็นกิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ กรมที่ดิน เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ กลุ่มชาวบ้านยังคิดว่าการฟังกฎหมายและเชื่อว่าข้อตกลงร่วมของหมู่บ้านอาจใช้ไม่ได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการสำรวจแนวเขต รวมทั้งขอบเขตการถือครองที่ดินของตนเองและของผู้อื่น เพื่อให้เกิดการรักษาสิทธิในพื้นที่ถือครองนั้นๆ และเป็น การปกป้องสิทธิเมื่อมีผู้อื่นมารุกล้ำพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ป่าชุมชน เป็นการเฝ้าระวังรวมทั้งป้องกันมิให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ซึ่งกิจกรรมในการสำรวจพื้นที่ถือครองที่ดินนั้น ทำให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการป่าชุมชนด้วย มิเช่นนั้นจะเกิดปัญหาตามมาเนื่องจากยัง ไม่มีความชัดเจนใน ส่วนของกฎหมาย คือ พ.ร.บ. ป่าชุมชนฉบับประชาชนมารองรับ

1.) บ้านนาหวาย

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- มีการบุกรุกพื้นที่จากกลุ่มนายทุนในพื้นที่ แต่กลุ่มชาวบ้านและคณะกรรมการไม่มีอำนาจหรือสิทธิในการจัดการ
- ชาวบ้านมีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิรับรองอย่างชัดเจน
- มีการถือครองที่ดินในเขตป่าเป็นเวลานาน แต่มีปัญหาที่ดินซ้อนทับกัน
- ไม่มีเอกสารสิทธิ ไม่มีกั้นแนวเขต

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ควรมีการออกมาตรการในการควบคุม การเข้ามาของกลุ่มชนต่างด้าวในพื้นที่
- ต้องการจัดให้มีการออกเอกสารสิทธิที่ชัดเจน
- ต้องการให้หน่วยงานราชการเข้ามาจัดสรรพื้นที่ในด้านการใช้ประโยชน์เพื่อเป็นที่ดินทำกิน และประกอบอาชีพ

2.) บ้านปางมะโอ

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- ไม่มีเอกสารสิทธิในการครอบครองที่ดินที่ชัดเจน
- ป่าชุมชนมีการซ้อนทับ กับพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์
- ที่ดินที่มีการถือครองในปัจจุบัน มีการประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน
- มีผู้เข้ามาบุกรุกในเขตป่าชุมชน

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

- ต้องการให้มีการประกาศยกเลิกเขตปฏิรูปที่ดิน
- ต้องการให้มีการยกเลิกกฎหมายปฏิรูปที่ดิน และออกเอกสารสิทธิให้กับชาวบ้าน
- ต้องการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เข้ามาจัดสรรที่ดินและสำรวจพื้นที่ถือครองให้ชัดเจน

5.) สถานการณ์ปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน

จากการสอบถามกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่บ้านนาหวาย และพื้นที่บ้านปางมะโอ ในด้านของสถานการณ์ปัญหารวมถึงความขัดแย้งในพื้นที่หมู่บ้านมีสถานการณ์และแนวทางในการแก้ไข ดังนี้

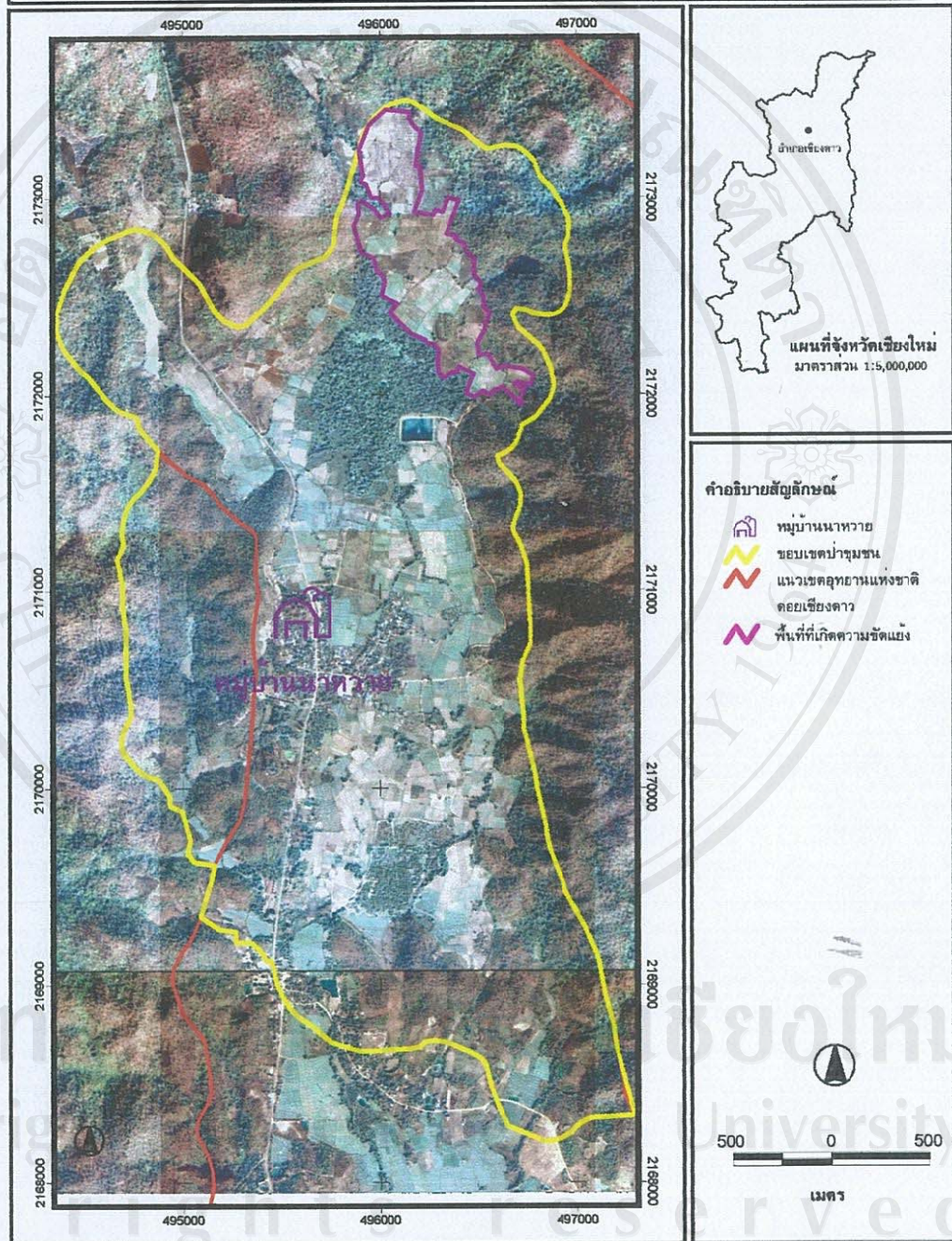
1.) บ้านนาหวาย

ในบริเวณพื้นที่บ้านนาหวายนั้น ป่าชุมชนมีแนวเขตป่าที่อยู่ซ้อนทับกับพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติดอยเชียงดาว ลักษณะของป่าชุมชนที่อยู่ในบริเวณต้นน้ำ เป็นพื้นที่ป่าล้อมรอบหมู่บ้าน และมีลักษณะการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ลักษณะของประชากรนั้นมี 2 กลุ่มเนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับเขตชายแดนพม่า จึงมีกลุ่มไทยใหญ่และกลุ่มคนพื้นเมืองอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านเดียวกัน

จากแผนที่ 4.4 แสดงให้เห็นถึงขอบเขตพื้นที่ที่เกิดปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน คือ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน โดยมีการกว้านซื้อที่ดินโดยนายทุน เพื่อนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ในการทำธุรกิจสวนส้ม โดยการทำสวนส้มนั้นมีความต้องการใช้น้ำในการปลูกสวนส้มมาก จึงได้มีการผันน้ำไปใช้ในสวนส้ม มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะขุดคลองผันน้ำเข้าไปใช้ในการทำสวนส้ม ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในพื้นที่หมู่บ้านนาหวาย ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำของกลุ่มชาวบ้าน และมีการย้ายแนวเขตป่ารุกล้ำเข้าไปในพื้นที่เขตป่ารวมทั้งมีการติดตั้งเครื่องสูบน้ำในบริเวณป่าต้นน้ำ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนอีกด้วย ปัญหาในอีกประเด็นหนึ่งก็คือ ปัญหาในด้านของการบริหารและจัดการในระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกลุ่มผู้นำในหมู่บ้านนาหวายนั้นไม่ค่อยให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่บ้านนาหวาย รวมไปถึงปัญหาด้านอิทธิพลในพื้นที่ ในลักษณะของการใช้อำนาจในการให้เช่าที่อยู่และให้สิทธิสัญชาติไทยกับกลุ่มต่างดาว และนำรายชื่อเหล่านั้นมาใช้เป็นสิทธิในการถือครองที่ดิน หรือที่เรียกว่าใบ สค.1 เพื่อจะได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่นั้น

แผนที่ 4.4 แสดงขอบเขตพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งบริเวณป่าชุมชน

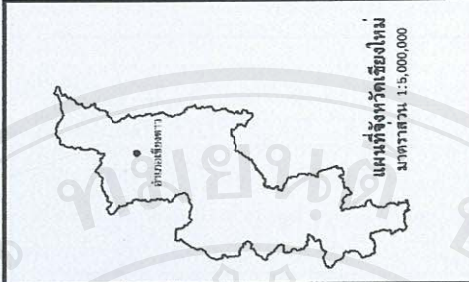
ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ) ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การแก้ไขปัญหาในพื้นที่บ้านนาหวายนั้นค่อนข้างทำได้ยากเนื่องจากไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่น และการไม่ยอมรับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งไม่ได้ให้การสนับสนุนในกิจกรรมหรือการดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาหวาย ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการบริหาร และการประสานงาน ดังนั้น กลุ่มชาวบ้านจึงได้มีการรวมตัวกันไปแจ้งข่าวให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายกลาง จึงได้ข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาครั้งนี้ คือ ประเด็นในด้านการบุกรุกที่สาธารณะในการขุดร่องน้ำ เพื่อผันน้ำไปใช้นั้น ให้ทำการแก้ไขโดยให้มีการถมพื้นที่ให้มีสภาพกลับคืนดั้งเดิม สำหรับแนวเขตป่าชุมชนนั้น ได้ดำเนินการโดยให้กลุ่มชาวบ้านไปเดินสำรวจและชี้แนวเขตป่าชุมชนพร้อมทั้งให้มีการดำเนินการย้ายแนวเขตหลักป่าชุมชนให้กลับไปอยู่ในบริเวณเดิม รวมไปถึงให้มีการดำเนินการถอนเครื่องสูบน้ำออกไปจากพื้นที่ป่าต้นน้ำ โดยข้อตกลงทั้งหมดนั้นได้ทำการตกลงและมีการลงบันทึกเป็นหลักฐานแต่ในทางปฏิบัตินั้นก็ยังไม่ได้มีการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมนัก

2.) บ้านปางมะโอ

บริเวณพื้นที่ป่าชุมชนของบ้านปางมะโอนั้น ในอดีตนั้นกลุ่มชาวบ้านได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากบริเวณป่าชุมชนโดยไม่มีรูปแบบในการจัดการอย่างเป็นทางการ แต่เมื่อมีการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชน กลุ่มชาวบ้านก็ได้มีการตกลงร่วมกันระหว่างชาวบ้านในการลงมติว่า ให้ประกาศพื้นที่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำเป็นเขตป่าอนุรักษ์ ในด้านขอบเขตพื้นที่ของป่าชุมชนนั้น บริเวณพื้นที่ป่าชุมชนในบางส่วนได้มีการซ้อนทับอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ในส่วนของลักษณะประชากรนั้นเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองทั้งหมด โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพในการปลูกสวนชา / เมี่ยง โดยลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางมะโอ สามารถอธิบายได้ดังนี้

แผนที่ 4.5 แสดงขอบเขตพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งบริเวณบ้านปางมะโอ

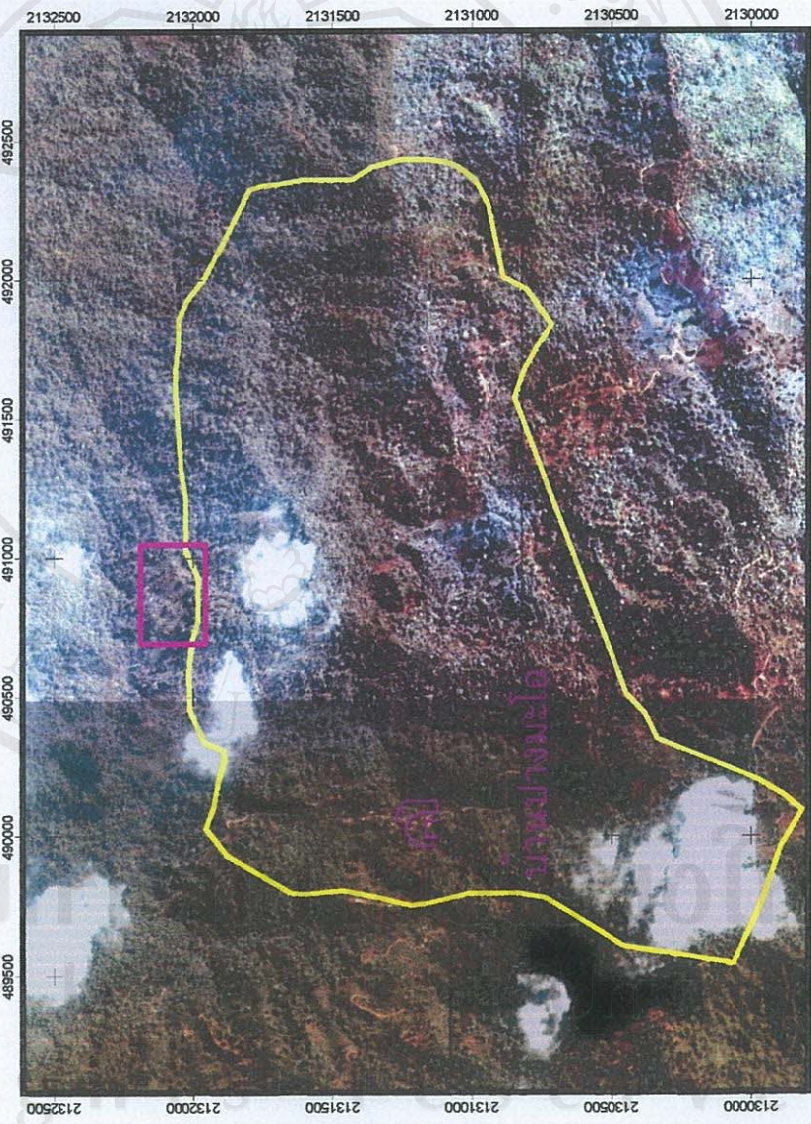

แผนที่จังหวัดเชียงใหม่
มาตราส่วน 1:5,000,000

คำอธิบายสัญลักษณ์
หมู่บ้านปางมะโอ
ขอบเขตป่าชุมชน
พื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง

0 250 500
เมตร

ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ) ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาพ 4.3 พื้นที่บริเวณที่เกิดความขัดแย้งป่าชุมชนหมู่บ้านปางมะโอ ต.แม่นะ อ. เชียงดาว

ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าบ้านปางมะโอ คือ มีกลุ่มชาวบ้านบางส่วนมีการซื้อ-ขาย ที่ดินในพื้นที่ครอบครองของตนเอง ให้กับคนนอกพื้นที่โดยมีเอกสารถือครอง คือ ใบ สค.1 (สิทธิครอบครอง) หรือโฉนด ปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจากในเอกสารนั้น ไม่มีการระบุตำแหน่งพื้นที่ที่แน่นอน มีเพียงการระบุขนาดของพื้นที่โดยมีเนื้อที่ 3-4 ไร่ แต่ผู้ซื้อกลับมีการขยายพื้นที่และแผ้วถางพื้นที่ลูกกลมเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชน เป็นพื้นที่กว่า 30 ไร่ โดยเกิดประเด็นในการถกเถียงกันขึ้น โดยทางผู้ซื้ออ้างว่าเป็นการเตรียมพื้นที่ไว้สำหรับเป็นที่ทำกิน โดยเป็นลักษณะของการนำเมียงหรือชาเข้ามาปลูก แต่ที่พบเห็นเป็นลักษณะของการใช้ที่ดินที่ไม่ชัดเจน คือ ไม่ใช่ลักษณะของการใช้ที่ดินเพื่อทำกิน แต่จะเป็นลักษณะของการนำดินเมียงหรือชา มาปลูกไว้เป็นระยะสั้นๆ เท่านั้น โดยทั้งนี้ ได้มีการอ้างถึงเอกสารสิทธิในการครอบครอง คือ สค. 1 และ นส. 3

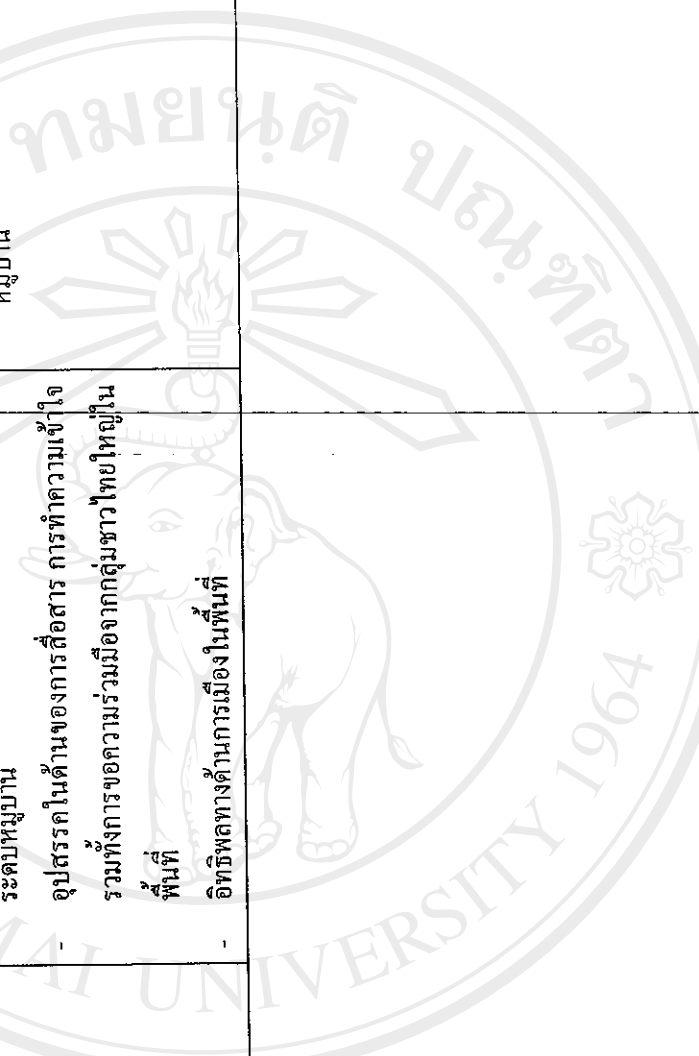
การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น กลุ่มชาวบ้านได้มีการประสานงานและขอความช่วยเหลือไปยังเครือข่ายฯ กลาง รวมทั้งขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้, กลุ่มคณะกรรมการ อบต.แม่ณะ, กลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน, คณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานที่ดิน เป็นต้น โดยมีการนัดหมายทั้งกลุ่มชาวบ้าน คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งตำรวจป่าไม้ เจ้าหน้าที่ที่ดิน อบต. และผู้ที่ซื้อที่ดิน รวมถึงผู้ที่นำที่ดินไปขายเพื่อทำข้อตกลงและขอทำการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองในใบหลักฐาน สค. 1 โดยใช้เครื่องมือในการจับพิกัด GPS ในการระบุตำแหน่งขอบเขตพื้นที่ชัดเจน จากการเจรจาตกลงกันในเบื้องต้นได้ข้อสรุปดังนี้ ในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนที่ได้มีการแผ้วถางไปแล้ว ขอให้หยุดการแผ้วถาง ไม่ให้มีการดำเนินการต่อไปจนกว่าจะมีการพิสูจน์สิทธิครอบครองและมีการกำหนดพื้นที่ชัดเจนมากขึ้น

ตารางที่ 4.19 แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็น ทศนคติ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชน

การดำเนินงานกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชน	หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ต.เมืองนะ	หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ต.แม่ทะ
1. การรับรู้ข่าวสารและการบริหารจัดการ เกี่ยวกับ การดำเนินงาน	แหล่งข่าวที่มีการแจ้งข่าวให้ชาวบ้านได้รับทราบมากที่สุด ได้แก่ คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน และแหล่งข่าวที่ไม่เคยได้รับข่าวสารคือ จากคำบอกกล่าวของเพื่อนบ้าน	แหล่งข่าวที่มีการแจ้งข่าวให้ชาวบ้านได้รับทราบมากที่สุด ได้แก่ หอกระงาข่าวภายในหมู่บ้าน และแหล่งข่าวที่ไม่เคยได้รับข่าวสารคือ จากคำบอกกล่าวของเพื่อนบ้าน
2. สาเหตุในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกและการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายป่าชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ทรัพยากรป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น - ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม และมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ - ต้องการได้รับการอบรมเกี่ยวกับจัดการทรัพยากรป่าไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ทรัพยากรป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดไป - ต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ - ได้รับการชักชวนจากกลุ่มคณะกรรมการและเพื่อนบ้าน - ต้องการรับทราบข้อมูล และแสดงความคิดเห็นในปัญหาต่างๆ
3. ความคาดหวังในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกและการดำเนินการกิจกรรมเครือข่ายป่าชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการเห็นความชัดเจนในด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน - ร่วมมือกันป้องกัน และรักษาให้ทรัพยากรป่าไม้อยู่กับชุมชนตลอดไป - ได้รับความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการนำไปปฏิบัติ - เกิดการรวมตัวในการผลักดัน เกี่ยวกับกฎหมายป่าชุมชน เพื่อที่จะได้รับการรับรองจากราชการ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความร่วมมือของกลุ่มชาวบ้าน เพื่อจะได้ดูแลทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ และยั่งยืนตลอดไปในอนาคต - มีการรวมตัวให้เกิดพลังในการเจรจาพูดคุย เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน - ต้องการให้คนในชุมชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ามาช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ เพื่อจะได้มีทรัพยากรป่าไม้ใช้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4.19 (ต่อ) แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็น ทศนคติ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชน

การดำเนินงานกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชน	หมู่ที่ 3 บ้านนาหวาย ต.เมืองนะ	หมู่ที่ 9 บ้านปางมะโอ ต.แม่ณะ
4. ความคิดเห็นในการจัดการพื้นที่ป่าในรูปแบบ "ป่าชุมชน"	<p>มีผู้เห็นด้วยกับการจัดการรูปแบบป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 84.3 และเป็นผู้ที่ยังมีความไม่แน่ใจในรูปแบบการจัดการ คิดเป็นร้อยละ 15.7 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดงบประมาณในการจัดทำกิจกรรม รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆที่เป็น - ขาดความร่วมมือจากกลุ่ม คณะกรรมการบริหารในระดับหมู่บ้าน - อุปสรรคในด้านของการสื่อสาร การทำความเข้าใจ รวมทั้งการขอความร่วมมือจากกลุ่มชาวไทยใหญ่ในพื้นที่ - อิทธิพลทางด้านการเมืองในพื้นที่ 	<p>มีผู้เห็นด้วยกับการจัดการรูปแบบป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 71.2 และเป็นผู้ที่ยังมีความไม่แน่ใจในรูปแบบการจัดการ คิดเป็นร้อยละ 28.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดการรับรองในรูปแบบขององค์กรที่เป็นรูปธรรมชัดเจน - ขาดความชัดเจนในการกำหนดพื้นที่เขตป่าชุมชนในหมู่บ้าน
5. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานกิจกรรมเครือข่าย และการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้าน	<p>ขาดงบประมาณในการจัดทำกิจกรรม รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆที่เป็น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดความร่วมมือจากกลุ่ม คณะกรรมการบริหารในระดับหมู่บ้าน - อุปสรรคในด้านของการสื่อสาร การทำความเข้าใจ รวมทั้งการขอความร่วมมือจากกลุ่มชาวไทยใหญ่ในพื้นที่ - อิทธิพลทางด้านการเมืองในพื้นที่ 	<p>ขาดการรับรองในรูปแบบขององค์กรที่เป็นรูปธรรมชัดเจน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดความชัดเจนในการกำหนดพื้นที่เขตป่าชุมชนในหมู่บ้าน

สงวนลิขสิทธิ์โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 All rights reserved

จากการศึกษาในด้านของสถานการณ์ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ความคิดเห็นรวมทั้งข้อเสนอแนะของกลุ่มสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบนกลุ่มสมาชิกบ้านนาหวาย บ้านปางมะโอ จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาวบ้านยังคงมีความคิดเห็นในด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชนซึ่งได้ยึดถือกันมาเป็นวิถีชีวิตสืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามกลุ่มชาวบ้านก็ยังไม่แน่ใจในรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบของป่าชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะที่ผ่านมาประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้อยู่หลายฉบับ ทั้งพ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติพ.ศ.2507 และมติคณะรัฐมนตรี แต่ก็ยังไม่มียกกฎหมายฉบับใดที่รับรองสิทธิหรือกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่า ซึ่งคำว่า "การจัดการป่า" มีการครอบคลุมไปในเรื่องการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยสังเกตได้จากการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจนทั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าใช้สอย ที่มีกฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน มีคณะกรรมการที่เข้ามาบริหารจัดการป่า ฝ่ายะวังรวมทั้งติดตามการเข้าไปใช้ประโยชน์ของกลุ่มสมาชิกป่าชุมชนในหมู่บ้านนั้นๆ ซึ่งในประเด็นของระบบการจัดการและการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งอาจเห็นได้ว่าเป็นผลมาจากการผลักดันจากคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เพื่อให้กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่มีการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากขึ้น และทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้นำเอาสถานการณ์ปัญหาต่างๆ มาคิดร่วมกันเพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา จากสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามารถนำมาสรุปรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

➤ กลุ่มชาวบ้านไม่มีโอกาส หรือสิทธิ ที่จะเข้าไปจัดการป่าในพื้นที่ที่ตนเองได้อาศัยอยู่ซึ่งขัดแย้งกับลักษณะวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าเหมือนในอดีตที่ผ่านมา เป็นผลทำให้กลุ่มชาวบ้านรู้สึกว่าคุณค่าโอกาสในการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น

➤ ปัญหาที่เกิดกับทรัพยากรธรรมชาติทั้ง ดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพเริ่มลดน้อยลงทุกๆปี โดยจะเห็นได้จากการที่มีนโยบายในการอนุรักษ์พื้นที่รวมทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นในรูปแบบของการประกาศพื้นที่ป่าเป็นเขตป่าอนุรักษ์ซึ่งประเด็นนี้ขัดแย้งกับความคิดของชุมชน โดยกลุ่มชาวบ้านเห็นว่า การประกาศพื้นที่ป่าให้เป็นเขตอนุรักษ์นั้น เป็นข้อจำกัดในการดูแลรักษาดูแลรักษาป่า โดยไม่สามารถที่จะดูแลรักษาป่าได้อย่างทั่วถึง ทำให้ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าลดลงทุกๆปี

➤ มาตรการด้านสิทธิ ในการเข้ามามีรับรองลักษณะการจัดการป่า ในรูปแบบของ "ป่าชุมชน" นั้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา มีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มีมาตรการต่างๆ ที่เข้ามามีรับรองสิทธิของชาวบ้านและรับรองการกระจายอำนาจให้ชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร

จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายรองรับ ซึ่งก็คือ พ.ร.บ. ป่าชุมชนฉบับประชาชน โดยปัญหาที่เกิดขึ้นคือ กฎหมายที่จะมารองรับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากระบบการปกครองในลักษณะของระบบตัวแทน ที่จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีหน้าที่ออกกฎหมาย สมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่ควบคุมพิจารณากฎหมาย และรัฐบาลมีหน้าที่บริหารใช้ข้อบังคับตามกฎหมาย แต่เท่าที่ผ่านมา นั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้มีการออกกฎหมายมาเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว แต่ปรากฏว่ากฎหมายที่จะนำมาใช้ในการรับรองสิทธิของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องมีการผลักดันโดยชาวบ้านโดยใช้มาตรา 170 ในการล่ารายชื่อจำนวน 50,000 รายชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย

➤ การขาดความชัดเจนในด้านของขอบเขตพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นของการประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้าน ที่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว ทำให้กลุ่มชาวบ้านเกิดความสับสนและวิตกกังวลในการที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าบริเวณนั้น

➤ ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน คือ การขาดแคลนงบประมาณ รวมทั้งอุปสรรคในการจัดทำกิจกรรม รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในการจัดการบริหารงาน ซึ่งแนวทางในการแก้ไขที่กลุ่มชาวบ้านต้องการให้เกิดขึ้น คือ ต้องการให้เกิดการประสานงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายขององค์กรท้องถิ่น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ และการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน รวมทั้งยังมีความต้องการในด้านของการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น ได้นำเอาความรู้ ประสบการณ์ระดับภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ทั้งนี้รวมไปถึงการจัดการปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่อีกด้วย

กล่าวโดยสรุปนั้น จะเห็นได้ว่าการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชนนั้น กลไกที่สำคัญในการก่อให้เกิดกิจกรรมในการดูแลรักษา และการจัดการป่าของเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน อำเภอเชียงดาวนั้น อยู่ที่ผู้นำที่เห็นความสำคัญของปัญหา มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมองได้ว่าเครือข่ายที่ดีและประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการติดต่อประสานงานกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งยังต้องมีกิจกรรมดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จึงจะถือได้ว่าเป็นการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน